

צמח: את המזבח. מנח לא נאמר למדך הוא
 מזבח שהקריבו בו ראשונים אדם הכל נח ובניו :
 (יא) אברהם אברהם. פעמים. כך מנח הקרא
 בחסון אפילו בלשון נע: (יב) עזה ידעתי. הכל
 גלוי לפניו אלא פירש עזה הודעתי כמו ידעתי
 בשם שחרתם שלהם לשון גדול שם: (יג) אחר נאחו
 בסבך. אחרי כן ראה את האיל נאחו בסבכי היער
 וכן קראו שרים אחר נגנים אחרי כן נאו נגנים
 ונאו העצים אחר הנשם אח"כ בא הנשם וראה
 בזהוה נאחו כמו שפרש"י או הבין אברהם כי
 מאת הקדוש ברוך הוא שם אכל את היה עומד
 אצלו כשאר אלים היה אברהם סבור שמה משל
 אחרים הוא ואכל מהם. דבר אחר היומו נאחו
 בקרניו בסבכי היער: (יד) ה' יראה. אברהם
 אומר כך ה' יראה ויסה לי לעד כי עשיתי מזבח
 כי יודע אני שיאמר היום בכמה מקומות בזה ה'
 אשר אברהם הולך בנו שמה יסא נראה לנו אם
 יוכל לבדו לשחוט את בנו וכשיראו בני חוזר עמי
 יאמרו כי נחשתי לאל ממעל ומאסתי בדבריו ולא
 יאמינו כי מה' היתה הסנה והקב"ה יראה כי לא
 מריתי דבריו ויהיה לי לעד: (טו) וכחול אשר על
 שפת הים. כך נמאז בימי שלמה: (יז) וישב
 אברהם אל נערו. ויחזק היכן הלך אלא נמאז. בן
 עדן שלם שנים. ד"ה הלך לו לבית עבר ללמוד
 תורה: (כ) ויהי אחרי הדברים האלה. פרש"י בזה
 המוריה בשונו היה אברהם מהרר ויאמר אילו היה
 בני וכו' וא"ת הרי נפרשת לך נבי אחר הדברים
 האלה פרש"י כל מקום שנאמר אחר כמות אכל מקום
 שנאמר אחרי מוטל וסיק מליו אחרי סמוך אלא
 יש לומר אחר סמוך דווקא ואחרי פעמים מוטל
 ופעמים סמוך:
 שלימא סדרא דפרשת וארא

פרשת חיי שרה

כג (א) ויהיו חיי שרה. הרגלים למנות גימטריאות
 אומר כמנין ויהיו היו חיים הם שלשים
 ושבע שנים שמיום שנולד יחזק עד יום העקדה
 שמתה אבל החששים שנה שחיה קודם לכן אינן
 חסובין חיים שמי שאין לו בנים חסוב כמת: מאה
 שנה. פרש"י לכך נכתב שנה בכל כלל וכלל לומר
 וכו'. וא"ת הרי בישמעאל כתיב שנה בכל כלל אלא
 י"ל היבא דכתיב מאה דלריך למכתב שנה אבתרים
 לא דרשינן ביה אכל גבי שרה כתיב מאה ומסתייה
 בלא שנה וכתיב שנה בתרים ש"מ לדרשא אחא ומה
 גאלו דורשינן אותו גבי אברהם אע"ג דכתיב ביה מאה
 היינו משום דכתיב ביה ימי שהא מיוחר ועוד פירש
 רש"י ביה מאה ככת עשרים לחשא מה ביה עשרים
 לא חפאה וא"ת הא קים לן דבני עשרין בני עונשין
 הן אלא ה"ק מה כשהיתה בת כ' לא היתה בת
 עונשין שנאמר פרק לא היו בני עונשין עד ק' שנה
 עד מ"ה שהיתה מהנפש אשר עשו בחרן כדקיימא
 לן כהלכה דהוא דבי אליהו אף כשהיתה בת מאה

בארץ הדוד: (ג) מבנות הכנעני • סן יאמרו עלי ע"י
 ירושה ומחנה נכנס הוא לארץ לסיכך איני רואה אלא
 ע"י הקב"ה שיתנה לי בחוקה: (ד) אל ארצי • מן:
 ואל מולדתי • אור כשדים איני רואה שחידש שום
 נכרית את נכסיו: ההשג אשיב את בק • אף על פי
 שמעולם לא בא יצחק לשם מחנה שאליעזר ישוב קרי
 ליה שיבה גבי יצחק כמו שמלינו ותשב נעמי ורות
 המואבית בלחה עמה ואף על פי שמעולם לא היחה שם
 רות קורא בה לשון שיבה לפי שלגבי נעמי האלמנה
 עמה הויה שיבה גמורה: בה' אלהי השמים • פרש"י
 ולא אלהי הארץ שלא היו באי העולם מכירים בו ובשמה
 זו חמורך לפרש כביכול לפי שברא שום דבר שבשולם
 לא היה אלהי השמים ועל דוגמא זו אמר הנביא לפי
 לא נוצר אל ואחרי לא יהיה אחר שתפסוק מפי הדברות
 ידיעת אלהותו כלומר אחר שהיה כל העולם עבר
 ובקל לא חסיה שום יראה בלעדי אמנם הוא לבדו
 בלי תחלה ובלי תכלה ומשעם זה ליכא מלכות בדבריה
 ראשונה של תפלת של שמונה עשרה דלא שייך לומר
 מלך העולם אלאי אברהם שהרי בפרק שהתחיל להיות
 אלהי אברהם לא היה עדיין מלך על כל העולם:
 אשר לקחתי מבית אבי • שהחזיקי מקדושי לחת לי אה
 הארץ הזאת ואינו רואה שיתחזק ורעי מלך לסיכך
 יודע אני ששלח מלאכו וגוי לקיים לי הבטחתו לחת
 לזרעו את הארץ הזאת שאם אין דעתו כל כמה הביאני
 כאן: (ז) ולקחת אשה לבני • נבואה היא זו ולא תפלה
 והיינו דכתיב לקח כאשר דבר ה' ויש מפרשים הוא
 ישלח מלאכו תפלה היא דלילו נבואה היא מהו
 דכתיב ואם לא תאבה האשה ללכת הרי נתבאר שהלכה
 דרכו: (ח) רק את בני • פרש"י בני אינו חוזר וכו'
 לפי שהוא עולה תמימה ואין חולה לארץ כדאי לו:
 לא תשב שמה'איני רואה שיגא מארץ אחותו שנקח לו
 הקב"ה: (ט) תחת ירך אברהם • אבל יוסף לא עשה
 כך מפני כבוד אביו כמו ששנו רבותינו עם הכל אדם
 רוחן חוץ מאביו: (י) ויקח העבד • היכולת בידו
 שהרי כל טוב אדוניו בידו: עשרה גמלים • להרכיב
 עליהן עשרה אהבים לדרך ברכת אירוסין ונישואין:
 מגמלי אדוני • מן המזכרים שבהן מאותן שגדלו
 בביתו: וכל טוב אדוניו בידו • י"מ שהוא חסר מ"ס
 ומוסב אל מ"ס של מגמלי פי' ומכל טוב אדוניו עם
 העשרה גמלים כדכתיב כלי כסף וכלי זהב ומגדלות
 וכל כך כדי להמשיך אליו לב רואיו: (יא) ויברך
 הגמלים • שני דרכים יש לו זה למעלה מזה ונריך
 להבדילו שני פנים קודם שישהה: והוא ששינו
 בתולין וכנגדו בגמל ייכר: (יג) הנה אנכי נאב •
 מתעכב: על עין המים • לבדוק בעיניה אם היא הנוגה
 כי כל מה שתעשה הרי הוא מחכמת עממה אבל מה
 שתעשה בבית הרי היא אינה מחכמה אלא מחכמת
 קרוביה שינו עליהם לעשות: (יד) והיה הנערה • פי'
 והיה הענין שהנערה שאומר אליה וכו' דוגמא כי
 יהיה נערה בתולה: ואמרה שמה • אין זה כיחוש
 אלא סימן בעלמא ולא סמך על הסימן לחת לס
 ההכשיון קודם שישאל בת מי את אלא הומינס לחת
 לה

המיוחד לו בחייו: (ו) ויקם אברהם וישתחו •
 אברהם היה צריך לכוון שאפי' מבר לו עפרון את
 השדה לא היה אברהם ראוי לעשותו בית הקברות שלא
 בראות כל בני העיר ולכך הוצרך לקום כדי להשתחוות
 לכולם אפילו לאותם של אחוריו אבל בהשתחוות
 לעפרון שהיה יחיד לא הוצרך לקום אלא להשתחוות
 לפניו: (ח) ופגעו לי בעפרון • וא"ת הרי אמרו לעיל
 במבחר קברינו קבור מתך • אלא עפרון לא היה חתי
 בא ומייעבד ברוחם ונעשה כשיא ואמר להם אברהם
 שיבקשו מעפרון שיפכים בדבר: (ט) ויתן לי • עלי
 הוא כאלו הוא ונתנה לי: בקצה שדה • אינה מקלקלת
 שדה כלל: (י) ועפרון ישב בחור בני חת'דוגמא בחור
 עמי אנכי וישבת: (יא) השדה נתתי לך • אם לא נתתי
 לך רק המערה לא יהיה לך דרך לעבור ולבא אל
 המערה: (יג) נתתי כסף השדה קח ממני • סיבת
 נתתי לעיל קאי שאמר עפרון השדה נתתי לך ואברהם
 השיב לו שמעני נתתי בחימה אחת אמרת נתתי לך
 אף אחת כסף השדה קח ממני שבמזנה לא תקבלנה
 והשעם שבנתתי מוכית שיש בו גריש להפרידו מכסף
 השדה: (טז) וישמע אברהם אל עפרון • מה שמע
 שמע השומא שאמר עפרון ארץ ארבע מאות שקל
 כסף וגו': וישקל אברהם לעפרון • חסר וי"ו להשוות
 גימטריא על לר' מאות שקל כסף ששקל לו אברהם:
 כסף עובר לסוחר • כסף צרוף מקובל לכל וכן כסף
 עובר מיד עובר: (יז) ויקם • על ידי הכסף קם
 ההרה להיחיות לאברהם למקנה: שדה עפרון • השדה
 היה לאורך כל פני העיר כאן קראה ממרא היא
 חצרנו ולמעלה קריה ארבע היא חצרנו וביעקב
 הוא אומר ויבא יעקב אל יצחק אביו ממרא קריה
 ארבע היא חצרנו ולמעלה באברהם וישב באלוני
 ממרא אשר בחצרנו לומר לך ממרא בנה לו קריה
 על פני חצרנו חזקה לה וחצרנו לפנים לבני חת
 וקראה ממרא בשמו ואלוני ממרא לפניה ומכפילה
 לפני חת לרוח אחרת ולאחר מיתת ממרא גברה
 בפנים יד הענק ששמו ארבע והחזיק בכולן ויקרא
 ארבע על שמו וכאשר גברה יד ישראל והשמידו את
 חתתי קראוה חצרנו: (יח) אל מערת המכפלה •
 אל במקום בית דוגמא ונתתה אל הארון אל תוך
 שרפת הפרה מים חיים אל כלי: (כ) ויקם השדה •
 לשם קיום כמו יקם עליה הקים אוחם ביום שמוע
 לומר שאחר שנקברה בו שרה נתקיים השדה והחזק
 לאברהם לאחות קבר: מאת בני חת • שלקח חתימה
 העיר וקיום המקנה מן השדה שלא יאמרו אין עפרון
 ראוי להרבות אלגנו מקום טומאה:

בר (א) ואברהם זקן • לא יוכל עוד לנאח ולבא
 לפיכך שלח עבדו: זקן ביתו • ואין לחשו
 על העריות: (ב) תחת ירכולי לפי הפשע אינו נראה על
 העילה דל"כ היה לו להשבע על מצות המילה והרי
 הוא נשבע בשם כדכתיב ואשבעי בה' אלא כך היה
 המשפט בלוחן הימים שכל אדם שהיה כפוף לאדם
 אחר נותן ידו תחת ירכו לאות שהוא אדוניו הרי ידי
 תחת רשותך לעשות רצון ומשפט זה עודנו היס

לה: (טז) בתולה חז"ק מאי רבותא הוא למאן דאמר
 בה שלש שנים היטה הרי בתולותיה חוזרין אם נבעלה
 כבר: (ב) ותער כדה אל השוקת דרך ארץ עשהה
 שלא הערתה תוך המעין מה שהחזיר אליעזר:
 (כא) משתאה לה: עליה כמו כעת יאמר ליעקב ולישראל
 וגו': (כב) ויקח האיש ויתן אין כתיב כאן אלא
 ויקח האיש חס וחס ושני נמזדים בידו לתת על ידיה
 אם חיה הגונה: בקע משקלו שקל חלוק לשני חזאין
 לשון נסה ידך על סיס ובקעוהו: (כג) ויאמר בה מי
 את וכבר אמר לה בה מי את קודם שנתן לה כלום
 וכן מוכיח בספור הדברים ד"א ויקח האיש חס וחס
 כמשמעו עשה כאונן ליתן לה דבר הגון כדי לקנות שם
 להודיע שהוא עבד לגדיז אבל בספור הדברים
 אמר שלא נתן לה עד ששאל בה מי את לומר שלכבודם
 נתן לה חס זהב חז"ק שהתרגום משונה כאן מבפרשה
 ויקח ומבפרשת נסות: חס שייך בלף ובאון:
 ושני נמזדים על ידיה חסר והוא כאילו כתוב ושני
 נמזדים שם על ידיה: (כה) ללן שם דבר בית לינה
 שונדק שרגילין בני אדם להתאכסן שם: ללן כמו לדין
 כאשר יאמר מן וירב ריב ככה יאמר מן וילן לין:
 (כד) בה בתואל אנכי בן מלכה אשר ילדה לחור
 אמרה לו כולי האי לומר אל תהי סבור שבתואל אני
 טלד מן הפלגש כי בן מלכה הוא: (כה) גם חנן גם
 מספא שלא שאלת גם מקום ששאלת גם לרבות
 צורכו וצורך האנשים אשר אחו: ללון עמכם כמו
 לרד לשב לקום לומר אין שום שונדק מיוחד להתאכסן
 בו אדם ברנילות אבל יש לו מקום להתלונן עמו:
 (כו) ברוך ה' כל לשון ברוך דגבי הקד"ה הן במקרא
 הן במשנה הן בחפלה הן במזמור הן בפירות כולן
 מפורשים לשון נתינת שלום שלומי"ר בלע"ז או לשון
 שבת: ברוך ה' אמרו רבותינו נעשה חפשי ויאל
 מכלל ארור לבוא לברוך ע"י ששמש את אנדרה הנדיק
 באמונה לרחוק רגליו ורגלי וגו' אף על פי שטובד ע"ז
 היה כדכתיב ואנכי פיתתי הבית משמע שפיתוהו מע"ז
 מ"מ מקפיד היה על ע"ז אחרת משלו: (לג) וישם
 כתיב וישם קרי: (לה) ועבדי חסר לומר שלא היו
 לאנדרה עבדים אלא הוא והרי הוא לו כעבדים
 הרבה: (לו) אחרי זקנה וטוב לא יהיה לו בן
 ממנה (לז) אלי תיילי חסר לומר בשעת סיפור
 דברים כדי לחבנו בעיניהם אמר להם אם היה רגון
 מדוע הייתי מעבכו אלי: (סב) ואבא סיוס פרש"י
 פרשמו של אליעזר כפולה וכו' ולפי הפשט נכפלה
 להודיע כי הוא ספר להם איך השגינו אנדרה ואיך
 איכשהו לו רבקה בתפלתו שאם לא בן תחמה היאך
 הסכימו לו מיד קרובי רבקה הוא שגמר ויאמרו מה
 ינא הדבר: (כז) והיה העלמה לעיל קרי לה נערה
 וכאן עלמה אלא כסבור היה אליעזר שלא היו מספרים
 אלא לשון ארמי לפי שהוא מארס והם היו יודעים
 אף עברי כדכתיב לקמן השב הנערה: (מח) את בה
 אחי אדוני לבנו קדמאה צי"ר והדון נותן נחמי אל
 משפחתו ואל בית קרוביו של אדוני והדון שזכיר בו
 בלקוחין נקוד בחיר"ק לשון יחיד סי' לקחת את בה

אחד מקרוביו של אדוני: (נג) ויוצא העבד כלי
 כסף הללו לשם קדושין נתן והראשונים לשם מחנה
 ושדוכים דמסבלי והדר מקדשי ולפי הפשט הדברים
 החשובים נתן לה יודע היה שישבו עמה והדברים
 קלים נתן לאחיה ולאמה אבל בתואל לא היה צריך פיוס
 שמה היה שנתן כמו ליצחק בן דודו וכמו בן ויאמר
 אחיה ואמה אבל בתואל לא היה חפץ בזהור אך חפץ
 היה בזוג לפי שקרובו היה ולפי הפשט בשביל המנות
 שקבלו הקדימן לדבר או שמה לבן גדול מאביו בתחמה
 היה ונמנא בלגדה בתואל בקש להאכיל אליעזר סם
 המות כדי שייסר הממונ ובה גבריאל והחליף הקטרה
 והגיחה לפני בתואל לכך לא הזכירו כאן הכתוב ד"א
 בני דודו קראו שמו בתואל על שם שהנחות כולן
 נבעלות לו החלה והיה מולך על ארם ורצו בני עירו
 שיבעול אף רבקה בתו קודם שתלך לנשואיה ואם לאו
 יהרגוהו ונתרצה בדבר ובה גבריאל והרגו: (נה) השב
 הנערה אחנו' ואלה הרי כבר אמרו הנה רבקה לפניך קח
 ולך אלא בתחלה לא היו יודעים שהוא היה שליח לקדש
 לפיכך אמרו קח ולך הוליכנו ליצחק שיקדשהה ולאחר
 מיכן שראו שהוא עצמו קדש אז אמרו מחזיר שהיא
 מקודשת השב הנערה אחנו' וגו' כמו ששינוי נותנין זמן
 לבתולה י"ב חדש אחר קדושה: (נה) ימים או עשור
 ימים י"ב חדשים כדכתיב דתת הנשים י"ב חדש וגו':
 (נז) ואת מנקהה בנעוריה והזכירה עכשיו שלא
 תחמה לכשתניע לפרשת מיתחה לומר מאין באה:
 (סב) בה מבא בחר לחי רואי לא בה מבחר לחי
 רואי אלא מנבולו כמו מלבא חמה בואך אשורה
 והרי הוא כאלו כתוב מן בא ובה הוא שם כניסת
 העיר כמו הראו נא מבוא העיר והמ"ם במבוא
 כמו מ"ם של מחסום שהוא כמו הוס: (סג) וינא
 יצחק מהיכן ינא מן עדן שהיה שם משעת העקידה
 עד עכשיו שלש שנים: לשון בשדה לשון בית השדה
 תחת אחד השמים כלומר לנטוע אילנות ולראות ענין
 פועליו ד"א לשון שיהיה לדבר לאיש הנזכר לדבר
 עמו: (סד) ותרא את יצחק ותפול מעל הגמל ראתה
 חוהו הדור ובעל קומה ופרטוף מהלך לעבר השדות
 בלא דרך כי בשה והיא היטה קטנה בה שלש שנים
 כסבורה אנס או לפעמים הוא ונתבטלה ונפלה ד"א
 ותפול מעל הגמל מסורס הוא אחר ותאמר אל העבד
 וכן הפי' ותרא את יצחק ותאמר אל העבד מי האיש
 הלוח ההולך בשדה לקראתנו ויאמר העבד הוא אדוני
 ואחר כך ותפול מעל הגמל ותקח הנעף ותחבסם מרוב
 גניעות הפילה עממה מרונה כמו ויסול על פניו:
 (סז) ויביאה האהלה שרה אמו כל חביבה הנזריכה
 למ"ד בתחלה העיל לה כו' סי' הביאה אל האהל
 המטויר שהיא של שרה אמו: שרה אמו פרש"י כל
 זמן שהיתה קיימת היה נר דלוק מערב שבת לערב
 שבת וזכרה מצויה בעיניה וענן קשור על האהל
 כנגד קיום מצות נדה חלה הדלקת הנר ענן קשור הוא
 דוגמת נדה שהענין שלהם חוזר ושוב פוסק וחוזר ויניחם
 יצחק אחרי אמו אחרי שהיה דומה לאמו במעשיה:
כה (א) ויוסף אנדרה ויקח אשה זו הגר דוגמא
 ויוסף

על ידי שנידלו בביתו כמו שמיני צמשה וחזיאהו לבת פריעה ויהי לה לכן לכל אברהם הוליד את יצחק ללמדך שצריך תולדותיו של אברהם הוא יצחק. ד"א אברהם הוליד את יצחק ולא אברהם הוליד את יצחק ד"א אברהם הוליד את יצחק ובי הוא לא הוליד אלא יצחק בלבד אלא כתב לך הפסוק את מי שנחגל בו אברהם ה"ד עשרת זקנים בני בנים וגו' : (ב) ויהי יצחק בן ארבעים שנה. פרש"י המהין לה עד שתהא ראוייה לביאה בת שלש שנים וגמלה. חז"ק. דשיליה ספרי מסיק ג' שנותיהן שוין רבקה ורקה וכן עמ"י והם חיו מאה ושלשים ושלש שנים וא"י סלקא דעתך שלא היתה רבקה אלא בת שלש שנים כשישאת ליצחק נמלא חסר משנותי אחת עשרה שנה כיצד בת ג' שנים נשאת ובת עשרים ושלש כשילדה כמו שפרש"י ויעקב היה בן ששים ושלש שנים כשנצרך כמו שפרש"י וארבע עשרה שנים בבת שם ועבר ועשרים שנה שמש בבית לכן ושנה וחצי בסוכות ושנה חדשים בבית אל דבאותו פרק נחבשר על מיתת אמו כמו שפרש"י גבי אלון זכות שים עשרים ושלש שהיתה כשילדה עם הששים וחמש שנים שיש משילדה עד שמהה לא יהיו רק מאה ועשרים וששים לכן נראה שהיתה בת ארבע עשרה שנה כשנשאת וכן גרסינן בסדר עולם כשחזר אברהם מן העקידה נחבשר שולדה רבקה פי' שנחבשר שולדה כבר כשעברו אחת עשרה שנה וראייה לדבר נקרא לנערה וגמלה את פיה פירש רש"י שאין משיאין את הגדולה אלא מדעתה : מפקן ארס. פרש"י שדה ארס ובלשון ישמעאל פדן שדה יגיד עליו ריעו ויבדת יעקב שדה ארס : אחות לכן הארמי. דרך הפסוק ליחס אחר אחיה הגדול כגון אחות נביית אחות אהרן אחות נחשון : (בא) ויעתר יצחק. פרש"י הרבה והפציר בתפלה ואומר אני כל לשון עתה לשון הפצרה וא"ת מאי אשמועין פרש"י לומר ואומר אני כל עתה לשון הפצרה אלא י"ל בתפלה פרש"י מה שקבל מצותיו דלוקא ויעתר הם לשון הפצרה ורבי ואחר כך פירש הוא דעור דלפילו כל לשון עתה הוא לשון הפצרה ורבי : לנכת אשתו. לחקת אשתו כמו נכתה. נכתה דרכם שחרגומו אחקן ארחתהו אכל בשבילו לא היה מתפלל שהרי יודע היה שאינו עוקר כדכתיב כי ביצחק יקרא לך זרע : כי עקרה היא. מפני מה נעקרה רבקה שלא יאמרו האומות תפלתו שהתפללו על אחותו את היי לאלפי רבקה עשהה פירות אלא ויעתר יצחק ויעתר לו : (בב) ויתרצו. לשון שבירה כמו כי רצץ עוב דלים וירוצץ אסא : אם כן. גדול מער העיבור למה זה אנוכי קיימת בחיים נוח לי שאמות מיד ולא אסנוול עוד מער הריון ולידה : ותלך לדרוש את ה'. לדרוש בנביאים שהיו בימים ההם מה הוא זה שמתחללים בקרבה כל כך יודעת היתה בעומה שלא מלאו ימייה ללדת ודואגת שמה תפיל : (בג) ויאמר ה' לה. ע"י שליח וי"מ דהוא אברהם שעדיין חי : ויאמר לה. ולא לו לפי' לא היה סבור שהיה עשו רשע : שני גוים בצעק. אל חיראי אם מער העיבור שלך גדול שהרי הוא בשביל ששני גוים בצעק ומרובה מער עיבור של שנים משל אחד. גוים

כס"ב

(בראשית חוקוני) ג

ויוסף ס' דבר אלי עוד למדה תורה דרך ארץ על אלמון שיש לו בנים גדולים שלא ישא אשה עד שימלאו הם ולכן כתיב ויקח את רבקה והיא לו לאשה ומכך ליה ויוסף אברהם ויקח אשה : ושמה קטורה. פרש"י זו הגר ונקראת קטורה על שם שמעשה נאים כקטורת וא"ת הרי לעיל גבי וחתע פרש"י מלמד שחזרה לגליל בית אביה אלא י"ל קודם שחזר ולקחה אברהם פעם שניה עשהה תשובה ונקראת קטורה על כך וי"א בקשה לחזור לגלילי אביה ולא חזרה ולפי הפסע אין זו הגר : (ג) אשורים. יושבים בממנות כתרנומו משריין. לפושים. מפוזרים כמו נפושים על פני השדה נו"ן מתחלפת בלמ"ד : (ו) ולבני הפלגשים. פרש"י חסר כתיב כו'. חז"ק. לפי' רש"י שהרי הוא מלא בספרים מדוייקים והן הגר וקטורה : נהן אברהם ממות. פי' רז"ל שם בטומאה מסר להם פי' שם להשביע את השדים שיוכלו להזכיר את השם בטומאה הגוף ולא יזיק להם וי"א ח"ו שלמד דריק כאברהם שום שם קדוש לרשעים אלא מסר להם שם להשביע השדים באלוהיהם הממונים עליהם שיעשו להם כל מה שיראו וקרי ליה שם פומאה כמו שמיניו ה"ן בבית הקברות כתיב ששברה עליו רוח פומאה וראיה לדבר זה שהרי אחת חסר וי"ו עולה בגימטריא למדס להשביע השדים : וישלח מעל יצחק בנו בעודו שלא יחזיקו בנחלה עם יצחק : אל ארץ קדם. להחזיק שם ירושתו שנפלה לו מאת אבותיו ואלו המהמות שנתן להם שהרי ארץ ארס במזרח כדכתיב ארס מקדס ועוד כתיב בנן נחור אחיו של אברהם את עוז בבורו ואיוב היה מארץ עוז וכתיב ביה באיוב והוא גדול מכל בני קדם נמלא קדם וארס אחת הם : (ח) ויגוע. פרש"י לא נאמרה גיועה אלא בצדיקים והאיכא דור המבול אכן גיועה ואסיפה קא אמרינן והא איכא ישמעאל דכתיב ביה גיועה ואסיפה תשובה עבד ועשו נמי תשובה עבד. ויגוע היא יציאת הרוח מן הגוף בלא עזב ועיכב וכל גיועה יש מיתה ואין בכל מיתה גיועה לפיכך כתב במבול גיועה : ויאסף אל עמיו ה"ך בדרך אבותיו ונחמד להם : (ט) יצחק וישמעאל. אף על פי שישמעאל היה גדול בשנים הקדים הוא ליצחק אחיו לפי שהיה בן הגבירה והוא היה בן השפחה : (יא) ויהי אחרי מות אברהם. פרש"י אף על פי שמסר הקב"ה את הברכות לאברהם וכו' וא"ת הרי לעיל לאלתר פרש"י אמר רבי נחמיה ברבה דיאחיקי כו' אלא י"ל אף על פי שאברהם מסר ליצחק לא ברכו אברהם. חדד וחימא בשני דלתינן :

חסלת פרשת חיי שרה

פרשת תולדות

ואלה תולדות יצחק. למעלה פירש תולדותיו של ישמעאל אחר תולדות בני קטורה עכשיו מפרש לנו תולדותיו של יצחק : אברהם הוליד את יצחק. מה שהצריך כל כך היינו לפי שלא הזכיר כאן שם אמו כגון שהזכיר למעלה ישמעאל בן אברהם אשר ילדה הגר ואלמלא כן הייתי אומר מה שכתב יצחק בן אברהם היינו

היה יחזקאל אלהינו חמיד אלה בלחם ואין כי יזיד בפי
 אכל נבי יעקב שהיה איש חס כתיב ביה ורעבא לאספה
 את יעקב אלהינו חמירא ועוד דדרך אשה לאסוב את
 מי שמגדל בהמותיה: (בבא) והוא עיף. דרך ילידים
 להיות עיפיים לפי שהן רודפין אחר החיות ופועמים
 שהם תועים בעתים יוש או יומים וע"כ הם רעבים
 ואמאים: מן האדום האדום. כל דבר שהוא אדום
 ביותר נכסל בלשונו כמו אדומים ירקרק וי"מ כן
 דרך כל אדם לכפול דיבורו כשהוא נחפו לשאול דבר
 וזה היה עיף וממחר לאכול: (ל"א) מכרה כיום. פלש"י
 וכו' כדאמר בהן שהרג את הנפש לא ישא את כפיו וכל
 שכן שלא יעבוד עבודה ובאותו זמן העבודה הייתה
 בצבורות. ד"ל אמר יעקב חייב אדם בכבוד אחיו
 הגדול ממנו ורשע זה אינו ראוי לכבוד: כיום. של
 עכשיו שעדיין אין העבודה נוכחת אבל לעתיד שהעבודה
 בצבורות אין אדם רשאי לקנות בכורה. ד"ל מכרה
 כיום לאחור כמו שהיוס היה לאחור הוא מירוש מזד
 מכור לו בדמים שאחזק לך חלק בצורתך הראוי לך
 ממנון אבי. ד"ל כיום לפי מה שהיה שזה היום והוא
 דבר מועט שהרי כמה תולדות יש לזה בדבר:
 (ל"ב) הנה אנכי הולך למות. ירשתי ארץ ישראל הלוי
 בצבורה. והירושם אינה עד לאחר ארבע מאות
 שנה כדכתיב וענו אותם ארבע מאות שנה וכתיב ודור
 רביעי ישובו הנה והואיל ואיני חי עד אותו הזמן
 היינו הנה אנכי הולך למות מה ריוח יש לי זה ומה
 אני מפסיד למכרה: למה זה לי בכורה. אם הייתי
 חי עד אותו זמן שאני בעלמי אירשתי לא הייתי
 מוכרה. ד"ל הנה אנכי הולך למות בכל יום הולך
 לצד מות צעירים ששם מנויין דוכים ואריות וחיות
 רעות ומסכן עצמי למיתה ולמה זה לי להמתין חלק
 הבכורה הראוי לי לאחר מיתה אבא שמה אמות
 חחלה: (ל"ג) השבעה לי כיום שאני חוזר כך לא תחזור
 כך להיות מערער עליה מן היום הזה ולהבא ועל ידי
 אני תחזיקים המכירה שאלמלא כן יוכל עשו לומר חוזר
 כן בי דלא אמרינן האומר מה שאירש מאבא מכור
 לך לא אמר ולא כלום: (ל"ד) ויעקב נתן לשון ונו"ש
 הכסף שנתן לו במקח נתן לו לחם וניד עדשים לעדות
 היום המכירה כדרך כל לוקחים מקח וכן מצינו ויקרא
 לאחיו לאכול לחם בצריית בין יעקב ובין לבן: ויבן עשו את
 הבכורה. עד שלא נבחר אהרן לכהונה הייתה העבודה
 בצבורות אמר אותו רשע מה אני מלכלך ידי בקרבת
 ה"ד כי דם שנאת ודם ירדק דם מילס ודם קרבת
 ד"ל לפי שלא היה רוצה שיחזיקוהו לכלל על שמר
 את צבורתו היה מצוה אותה ואומר שלא הייתה שזה רק
 דבר מועט אבל לצסוף היה מתחרט כדכתיב את
 בכורתי לקח:

כ (א) ויהי רעב בצרן. ובכבור היה יחזקאל חמיר
 היה מתחיל גלות מצרים אמר לו הקב"ה
 אל החד מזרימה כלומר אין הגלות העמיד להיות
 במצרים מתחיל מעכשיו: מלבד הרעב הראשון. למדך
 הכבוד שזה שני היה וכן תרגם רב יוסף במגילת רות:
 וילך יחזקאל אל אבימלך. שהיה בעל צדק. של אביו:
 מלך

כתיב גוים קרי: ממשיך יפרדו. פרש"י ז"ל זה ללדקו
 וזה לרשעו ועדיין אין ידוע מי רשע ומי צדיק אבל
 משגלנו ויהי עשו איש ידוע ציד ויעקב איש חס יושב
 אהלים: ורע יעבד זעיר. כאן נגזר על יעקב שהיה
 גביר לאחיו אמר רב הונא זכה יעקב רב יעבד זעיר
 ואם לאו רב יעבד מן האעיר ד"ל הרבה יעבד זעיר:
 (בד) והנה תומם. חסר יו"ד שהרי כל החלומים דומים
 זה לזה אבל כאן האחד איש שער והאחד איש חלק עשו
 נולד ערל ויעקב נולד מהול האחד אדמוני והאחד יפה
 עשו חמיר ויעקב שם א"כ למה נולדו חלומים לפי שאין
 קש בלא הבוהא ואין תבואה בלא קש שנאמר ובית עשו
 לקח וכתיב קדש ישראל לה' ראשית תבואתו ועל יעקב
 לבדו נאמר והנה חלומים בצפנה: (בה) וינא הראשון.
 למה ינא ראשון כדי שהיה הוא יושב וסירותיו עמו פי'
 כל מינוף הדמים המשיג ר' אבהו משל לבנאי שוכנם
 מחלם לשיסוף במרחק ואח"כ נכנס רבו. ד"ל ינא ראשון
 לפי שהיה עמיד לחול העו"ל שהוא ראשון. ד"ל ינא
 ראשון לפי שהיה מעסה אחרונה של יחזקאל כדאמר לה
 ר' יוסי להביא מערונתא כשמכניסין שתי מרגליות
 בצפופרת האחרונה יושא ראשונה כך יעקב היה
 מעסה ראשונה לפיכך ינא הוא אחר עשו: אדמוני.
 לשון אדם אדמוני צבע"ל אדם נגמר כולו היה עשו
 שער כאלה שער ואין לפרש אדמוני לשון אדמונית
 כי מה ענין אדמונית גבי אדרת שער ויש מפרשין
 אותו כולו שער כאלה שער חיצת אדרת אינה כמוכה
 ואינה דבוקה: (בו) וידו אוחזת. מכבר צעד שהיה
 צנמן וכן כתיב צנמן עקב את אחיו לשון עקב ופרסה
 פי' צנמן אחיו יעקב לעשו צעקבו כדי לעכבו שלא
 ינא וינא הוא מחלה כי הוא היה מעסה ראשונה
 כדאמר לה ר' יוסי להביא מערונתא ולו מעסה הבכורה
 ודבר זה הוקיעו לקהלה: בן ששים שנה פרש"י ושפחה
 לא רצה לישא לזה שפחה ממש אלא אשה ממש מכעניית
 מדכעניית זכרים קריין עבדים הנקבות קריות שפחות:
 (בז) ויגדלו הערסירס"ש. כיון שנעשו בני שלם עשרה
 וכו' שער אותו פרק נפסל אביהם בהם ומוכרים
 ומלמד דרך ישר כדאיתא בצ"ר לרץ אדם ליפסל עם
 בנו עד י"ג שנה מכאן ואילך יאמר ברוב המקום
 שפסרני מעושו של זה וא"ת על כרחיך בני שש
 עשרה שנה היה באותו הפרק כיצד באותו פרק מת
 אברהם שלא יראה את עשו יושא לתרבות רעה ואברהם
 בן מאה שנה בהולד לו את יחזקאל ואברהם חי מאה
 וצענים וחמש שנים הרי יחזקאל בן שנים וחמש כשמת
 אברהם אביו לא מהם ששים שנה של יחזקאל בלדת
 אותם נשאר לך חמש עשרה שנה משגלדו עד שמת
 אברהם אלא נמצא בצורה שפחה מעשיו הרעים
 בתשמוניות שתי שנים ולכן לא נמנו לו שתי שנים אלו:
 איש יודע יד. אומנותו ברמאות שאין צידת חיה
 ועוף בלא רמיה ואף שפחית: לומר בצמחן הביאה לי
 ציד קדם ולמדך כלן עשו איש ציד היה: יושב
 אהלים. לפי פשוטו אהלים של נאן כמו אביו יושב
 אוהל ומקנה ולפי שפחית לומר שהיה רועה את נאן
 לבן קדם ולימדך שאומנותו לרעות נאן: (בה) ויאהב
 יחזקאל את עשו. גבי יחזקאל כתיב ויאהב ללמדך שלא

חזקוני נר לו בגרר כדכתיב וישב בין קדש ובין שור
 וישב בגרר ועליהן כרת ברית: (ב) לאמר לנו המים
 לפי שהיו זוחלין מן הנחל שהיה שלהן וגם על השנייה
 רבו אבל כשהרחיק משם לא רבו כענין שנאמר ויעחק
 משם ויחפור באר אחר' ולא רבו: (בא) ויקרא שמה שטניה
 אינו מפרש על מה קרא שמה שפניה כמו שמפרש עשק כי
 החטשקו עמו אלא מן הראשון אמר שמה קדון עירערו
 וכשראה שהיו מערערין בשני אמר ודאי שמה ושנאה
 היא ומשום כך אינו מפרש: ויעל משם באר שבעיה באר
 שבע שעמד חזקוני בסוקרוב לחברון היה: (בד) אל מירא
 כי אחר אנכי. לפי שהיה מסולסל בשביל קנאה פלשתיים
 ובמריבת רועי גרר נגלה עליו הקב"ה ואמר לו אל
 מירא: (בו) ואחות י' מפרשים שם אדם: מרעשו
 חזרו והמ"ם בו יסוד כנון ויתנה למרעהו וכן מצינו
 במסורת על ואחות לית שום בר איש: (בח) ראה
 ראיו. ראיו כשעמדת בגרר שנתברכה הארץ מאה
 שעריו וראיו עכשיו אחרי שהלכת משם שפסקה ממנה
 ברכתה ואין הדבר חלו אלא כך כי היה ה' עמך:
 בינותיו ביניו וביניך. בינותיו השבועים שאנו נשבעים
 ביראתנו גם עתה ביניו וביניך שתייה אהה
 נשבע בהם: ונכרתה ברית עמך. אף על פי שזכר
 נשבעו אברהם ואבימלך עד שלשה דורות מכל מקום
 ביקש אבימלך לכרות ברית חדשה ביניהם לפי שהוא
 פשע בברית על דבר הבארות ועל ששלחו מאתו:
 (בט) לא נגעטך. לפי שאמר להם ואחת שנאחז אותי
 השיבוהו אם שלחנך לא נגעטך ושלחך בשלום לא
 נגעטך קאי אף למעו כאשר לא נגעטך וכאשר לא
 עשיו עמך רק טוב דוגמ' כי לא לנח ישבח אבינו
 חקוד ענוים חאבד לעד: אהה עתה ברוך ה' שלא
 חאמר עד שאתם משבעים אותי השיבנו את ישמעאל
 אחי לכך נאמר אהה עתה ברוך ה' אין אנו זריכי
 להשבע רק אחה לפי שאהה עתה ברוך ה' שהקב"ה
 גזר שחירש אחי כדכתיב ויהי אחרי מות אברהם
 ויבדך אלהים את יצחק בנו: (לג) על כן שם העיר
 באר שבעיה"א הרי מימות אברהם קרויה היא באר
 שבע אלא הכי קאמר ויקרא אותה הבאר שבעה על
 אשר קרא שם העיר באר שבע מיהו בחלה נקראת
 באר שבע על שם השבעה ועל ידי כך באו שם עכשיו
 לחדש השבעה. חז"ק. איך עשה יצחק שותפות עז
 אבימלך הא אמרינן במסכת עבודת כוכבים דלית ביה
 משום לפני עור לא תתן מכשול דקעבר אלא ישמע
 על פיר: (לה) ותהיו מורת רוחי לפי שעתיד לומר אם
 לוקח יעקב אשה מבנות חת כאלה מבנות הארץ למה
 לי חיים קדם ולמדך כאן שלא היו נוחות לי יצחק
 ולרבקה ועוד אם היה להם ליצחק ולרבקה נחת רוח
 מהם היו יושבות בבית אהה וכשיבא יעקב ליעול את
 הברכות יהיו מודיעות ליצחק אין זה עשן בכבוד לפי
 קדם ולימדך כאן שהיו מורת רוח ליצחק וגרשם
 מביחו: ליצחק ולרבקה. ליצחק תחלה כדברי רבותיו:
 לפי שרבקה היתה בת כומרים לא הזיק לה ע"י כמו
 ליצחק בן קדושים:

בז (א) ותכהין עיניו ולא עיני רבקה משום שהאשה
 נבראת

מלך פלשתיים גררה. דעתו של יצחק היה לירד
 במצרים דרך ארץ פלשתיים כי קרוב הוא:
 (ג) והקימותי את השבועה וגו' ונתתי לזרעך וגו'.
 ולא לישמעאל אף על פי שהוא מורשו של אברהם
 אבינו: הארצות האל. שהרי ארץ פלשתיים אף בכלל
 ארץ ישראל היא כמו שפירשו בפרשת וארא: האל.
 דמ' ללא מלכים שביבש יבשה: (ד) והתברכו בזרעך.
 אמר רב יוסף בן טוביה בזרעך יתעברו כל גויי הארץ
 כדחתן אחד ממנריך ואחד המרכיב: (ה) עקב אשר
 שמע אברהם בקולו עקדה וכן הוא אומר שם עקב
 אשר שמעת בקולי: וישמור משמרתו. זו מילה
 שקיבלה מיד כדכתיב זאת בריתי אשר תשמרו וגו'.
 מאתי זו מילה לשמנה כדכתיב וימל אברהם את יצחק
 בנו בן שמונה ימים כאשר צוה אותו אלהים. חקותי
 שיוה כמו כן זרעו אחרייו שהיו נמולים כדכתיב
 והיתה בריתי בשרכם לברית עולם ואומר ויעמידה
 ליעקב לחוק וגו'. ותורתי שממתי לו לך אל הארץ
 אשר אראך וראיה לדבר אשכילך ואורך בדך זו חלק
 וכן יורנו בדרך יבחר וכל כל חורה לשון הוראה ולפי
 הפשט מנתי חקותי הן שבע מות שנאמו בני נח:
 (ו) וישאלו אנשי המקום לאשמו. מה שלא נלקח רבקה
 לאחרא כמו שנקמה שרה היינו לפי שאביהם אברהם
 כבר כדאמרין לעיל בפרשת וירא שאמר להם אכנסא
 שבה לעיר וכו': פן ירהגוני. אבל אברהם לא היה
 ירא לשוף הדברים לומר אשהי היא כי היו יראים
 אותו מפני מלחמת ארמלך וחזיריו שנלחם אבל את
 יצחק לא היו יראים לכך נתיירא יצחק: כי טובה מראה
 היא. ולא כתיב מאל לפי שילדה אבל קודם שילדה
 בפרשת חיי כתיב בה מאל: (ז) ויהי כי ארבו לו שם
 הימים ימי תשמים ולכך הוחר לו לשמש מסתו וכן
 מצינו בחלקיהו הכהן אביו של ירמיהו שבה על אשתו
 ביום לפי שלא בא עליה מימים רבים: וישקף אבימלך
 בעד החלון. י"מ לא שהיה החלון פתוח אלא שמחור
 שהיה גשול הבין אבימלך המעשה שכן בבית אפל
 מותר לשמול אפילו ביום ולפי שלא היה רעב רק בארץ
 ההיא לבדה הותר לו תשמים: וירא והנה יצחק מנחק.
 נחוק שלפני הכעילה כדכתיב הביא לנו איש עברי לנחק
 בנו ואחריו כתיב לשבע עמי ואין לומר שראוהו בעל
 שלא היה יצחק עושה כך לפני רואים וביס: (י) אחד
 העם. כפשוטו אחד מן העם הן גדול הן קטן כמו
 כי בא אחד העם דשמואל: והבאת עלינו אשם. על
 ידי השבועה אם השקור לי ולגייני ולנכדי שכן חייבין
 אשם על עברת שבועה כמו שמצינו גבי כפר וגשבע
 והודם: (יב) מאה שערים. פרש"י רבותיו אמרו
 חומר זה למעשרות היה פ' שעשה על אחד שאמדה
 אלק: (יג) סחמום פלשתיים. שלא יחזיק יצחק בהם
 להיות לו חוקה בארץ: (יד) וישמענו. אמרו
 ארבותיו אינן מתברכות מפני גזירת הרעב וארצו של
 זה שבה לו מנחלת אבותיו מתברכת גואה שערים
 ונתחוונו שילך לו יצחק וארצו השאר בידם:
 (יז) בשמות אשר קרא להן אביו. שהיו לו השמות
 לשם ולראיה ולזכות כי מירושת אביו באו לידו שהרי

נבראת מן הענש ונשי עשו מן הענש ואין ענש
 מזיק ענש אבל יכולין להיוק אדם היינו יחזק שמחלתו
 מן האדמה ד"א עיניו ולא עיני רבקה לפי שהיתה
 למודה בניה אביה בעשן עבודה זרה: (ב) לא ידעתי
 יום מוהי' ואם אמות תפסיד הכל ממון ושררה שהרי
 מכרת לו בבורהך ולפיכך אני רוצה להקדים לתת לך
 הכל מחייב ולא יוכל יעקב להוציא מידך כלום שהרי
 מתנת בריא קיימת: (ג) חליך האשפה שחולין אותה
 בחגורת המחנים: ונודה לי יד ואם תאמר היאך
 מסמיט מילחא שהיה אוכל איסור בשוגג השחא ומה
 בהמתן של נדיקים וכו' אלא יש לומר שלא אכל
 משמיטתו משהיה כופר והדברים ידועים שהרי הקדימו
 יעקב נדיו עוים ומה שכתב כי יד בפיו היינו קודם
 שכפר: נידה ה"א יחירה זהירו על חמשה
 דברים שהייה דרסה חלדה הנרמה עיקור המעכבים
 את השמיטה: (ד) והביאה לי ואוכלה הרי מכרת
 לאחר בבורה שביה הגאת סעודה אחת ובהגאת
 סעודה אחת אחזירנה לך כל השנה כדכתיב
 הוי גביר לאחר: בעבור תברך נפשי אמר לו בני
 הלילה הזה פסח הוא עלינונים אומרים שירה ואורחות
 סללים נפתחים והברכה חלה מפני המזכרים:
 (ז) ואזכרכה לפני ה' פי' על פי הדבר שעל כל
 ברכה וברכה שיברך אביך הקב"ה יבכים על ידו
 לפיכך אני מצוה אותך לחזור אחריהם ודוגמ' זה פי'
 בפרשת נח גבי נמרוד: ואזכרכה בברך ה"א בדרך
 בנ"ח: (ט) טובים שיהיה בהם פעם: (י) והבאת לאחר
 ואכל כד שיברך בלב טוב שאין שכינה שורה אלא
 בלב טוב ומחול שמחה: (יא) איש שעירי תרגס יר' נבר
 נביר לשון בוגרת שהיא מליאה שער: (יב) והבאתי עלי
 קללה ולא ברכה ע"כ אני אומר לו אני עשו דכלאו הכי
 לא יאמין לי ואם ימושי יכירני ויקללני לפי שבזבתי
 לו: (יג) עלי קללתך בני אין לי ולך לירא מן הקללה
 שהרי בטוחה אני כמה שאמר הקב"ה ורב יעבוד צעיר
 ד"א אפי' ימושך לא יקלך כי מעמנו יבין שלא עשית
 זאת מדעתך כי אם מדעתי שאני רנילה לעמוד לפניו
 והשאתי ערמה זאת אותך ואם בא לקלל יקללני ד"א
 עלי קללתך בני דוגמא על עמד ברכתך שהרי למה
 יקלך ואחא מביא לו מפעמים אבל עלי לקללך שאתה
 מסרב מלתיך אך שמע בקולי ולך קח לי:
 (טו) החמודות נאים וחדשים שמכבד בהן צפני
 הבריות ומשמש בהן צפני אביו ולפיכך הריחן יחזק
 שהרי בגדים חדשים רוח הזבוע נודף ד"א החמודות
 שהיה לובש אותם כשהיה יוצא השדה לנוד יד והיו
 נודפים רוח השדה והאילנות כדכתיב וירח את רוח
 בגדיו ויאמר וגו' כריח השדה ואחיו היום לא לבשם
 עשו כשהלך לנוד ציד: החמודות מינו בגדים
 בלשון נקבה ובגדיו לא תשרפה: (טז) הלבשה על
 ידיו לפי ששערו קשה משל טלאים ודומה הוא לשער
 אדם: (יז) אחי עשו בכורך י"מ שלפי צורך שעה
 אפשר לשנות הדבור כגון אברהם אמרי לי אחי הוא
 ונתחווה ונשבע אליכם וכגון דוד שנבלל דבריו
 עם אחימלך ואמר ויהי הנערים קדש גם אמר

שהיה הולך בשליחות המלך וגם אלישע אמר לחזאל
 מלך ארם לך אמור לו חיה מחיה והראה הקב"ה שיהרג
 וכן מיכיו שאלהם לאחאב עלה והללח אלא לפי מה
 שראו אמרו ד"א לפי שקול הדעת לא כחם לו כך
 אמר לו אחי במקום עשו בכורך שהרי כבר מכר לי
 את הבכורה: בעבור תברכני נפש וי יעקב משמש
 היה על מנה לקבל פסח אלא אמר יעקב ואמר לאבי
 דברים שבינו ובינו עשו שאמר לו בעבור תברך נפשי
 תברכני הנו"ן דגש: (כב) הקול קול יעקב לא
 נשמך על הקול שלפעמים הוא משחנה ע"י נעקה
 וקורא פעמים ענה ופעמים גלל אבל על כי היו ידיו
 כידי עשו אחיו שפירות כסבור דבר ברור הוא ודבר
 זה גרס לו ברכה: (כד) ויבא לו יין וישתה שהיין
 מערבב קצת דעתו של אדם ולא ידקדק אם הוא עשו
 אם לא: (כו) וירח את רוח בגדיו שהיה רגיל
 להריח: ויאמר ראה רוח בני משהריח רוח הבגדים
 אמר אין כאן ספק ואריך לסרם המקרא ראה בני רוח
 אלו כריח השדה ד"א ראה רוח לשון רוח נופל על כמה
 דברים ואפילו בל' לעז דוגמא ראה נחתי לפניכם את
 הארץ: כריח השדה בגדים שהוא מלוש בהם ריחם
 כריח השדה לפי שבהם יוצא השדה: אשר ברכו ה'
 י"מ קאי הוא אחי שנחן לו הקב"ה את א"י כדכתיב
 לך ולזרעך וגו': (כז) מעל השמים שהרי ארץ כנען
 נתונה לזרעו של אבא ולזרעו וגשמים אין יורדין בה
 אלא ב' פעמים בשנה יורה במרחשון ומלקוש בסיון
 ושאר כל ימות השנה צריכה של מן השמים:
 (כט) וישתחוו לך לאומים: וישתחו קיצי וישתחוו קרי
 ומשמי הארץ כענין שגאחר חמאת בקר וחלל לאן: הוה
 נביר לאחר: הסכימה דעתו לדעת שגור הקב"ה ורב
 יעבוד צעיר: בני אמר אם תנשא עוד אחרי
 מוהי: אוררך ארוך לפי הפשט יחזק היה סבור
 שהוא עשו ויודע שהוא שגוא ואף על פי כן
 שהיה חסיד בעיניו מ"מ נברא אלאה הוה והיה מני
 ביערים לפיכך הקדים קללתו לברכתו ואמר לשון
 לשון רבים אבל אברהם ידוע היה שהוא אהוב ולא
 יקללוהו דברים כתוב לשון בל' יחיד ומקללך אחור:
 (ל) ויהי אך יא יא יעקב אך מלמדנו כי לא נשתהה
 עשו בשדה אפי' רגע אחד אלא כדי שיעור שנתברך יעקב
 ויבא והלך לו: (לא) יקום אבי שהיה מגמגם אחר
 אבילותו: (לב) ויחזק יחזק פשטי ראה גיהנם פתוחה
 מתחתיו לפי שנה לקלל את יעקב וי"מ אמר יחזק
 אם אני עשיתי בין עשו ויעקב בזה אין אני חרד ואין
 לי חומה בדבר שהרי כהו עיני ולא הכרתי אותו אבל
 על זאת אני חרד שאין דבר נסתר מעיני הקב"ה היאך
 הסכים להעביר הבכורה מן הגדול ונתנה לנעיר: גם
 ברוך יהיה שט"פ הדבור ברכתיו שהרי קיה הבכורה
 ממך ושורת הדין עשיתי ד"א גם ברוך יהיה לפי
 שכבר אמרתי לו אורריך ארוך ואם אקללהו אקלל את
 עצמי ולכך איני חפץ לקללו וא"ת לא אקללהו ולא
 אברכהו כבר אמרתי לו מברכך ברוך לכן אני מברכו
 שאני מברך א"ע ד"א גם ברוך יהיה מפי הקב"ה
 עתיד הוא להיות ברוך: (לד) ויקח ברכתך ברכה
 שהיתה

היתה ראוי לך שאתה בכור : (ל') את בכורתי לקח . פיו הכשילו לנלות כי דינו של יעקב בבכורה : (ל') ואת כל אחיו קרבו בני ישמעאל וקטורה : ולכה בכ"ה ה' : איפה מה אעשה בני . שלא נתן הקב"ה לאברהם רק ארץ כנען ואלי נחמיה לו כולה: הנה משמני הארץ . מקצה ארץ ישראל שהיא שמני הארץ : יהיה מושבך . זה הר שער הסמוך לא"י בחלקו של יהודה והיא ארץ שמה ונק' על השמים כא"י ומנין שהסכים הקב"ה על ידו שגאמר ואחן לעשו את הר שער: יהיה מושבך . בין תזכה בין לא תזכה דאי בזכותא תליא מלחא לא אחיא לעולם אבל בישראל כתיב מדה דין ללמדך אם יצו : (ב) ועל חרבך תחיה . בשכר שלקחת חלין וקשתך במלחמה : ואת אחיך העבד . אמר עשו מאחר שמתו גביר לי הוא יתבונן בי מנהג בזיון אמר אביו ועל חרבך תחיה תשמישך יהיה בחרב ואין זה מנהג בזיון . אמר עשו אעפ"כ בתשמיש חרב יעריתי יותר מדאי א"ל ואת אחיך תעבד בתשמיש זה וירחם עליך . כאשר חרדי . כמו חרדי בשיחי כשיכבד עולו עליך יותר מדאי : ופרקת עולו . תניח לו ארץ ולא תעבדו כמו ששטים הפרשים כשהשר מסריחם יותר מדאי הם מניחים לו הקרקע שמחזיקים ממנו ושוב לא יעבדוהו . לא כאשר חרדי לי וירד מיעקב כאשר תמשול ופרקת עולו וכן מצינו בימיו פשע אדום וימליכו עליהם מלך : (מא) וישפוט עשו את יעקב על הברכה . י"מ דעל הברכה לא קאי אברהם דיעקב אלא קאי הוא אברהם דעשו שזכרו אביו על חרבך תחיה ובה היה בנות וה"ק וישפוט עשו את יעקב על בחון הברכה דעל חרבך תחיה וגו' : יקרבו ימי אבל אבי . ולא יוליד עוד בן שיקום יעקב אחי : ואהרנ' . הוי"ר בשו"א והאל"ף בסת"מ : (מב) ויגד לרבה את דברי עשו . היה אומר בגלוי שגלגלו היה יקרבו ימי אבל אבי וגו' והלך השומע והגיד לה : (מג) ימים אחדים . שנה אחת : (מד) למה לאשכל גם שנים יום אחד : אבין ואתה שהי עשו אמר יקרבו ימי אבל אבי וגו' נמצא שיצאק מת עשו והרג את יעקב ולא אחיה שכולה משניהם ביום אחד מבעלי ומבני והעיקר כדפרש"י וגם אתה לרבות את רבה לומר כשהיה היה שכולה מבניה הרי היא חשובה כמחה . יום אחד . אעפ"ס שמתחן לא היתה ביום א' קבורתן מיהא ביום אחד הואי כך שגויה במסכת סוטה : (מו) אם לוקח יעקב אשה מבנות חם . כוננה להרחיק יעקב מעשו אמרה לו רבה ליתחם אם לא תזכירנו על זאת המיד יצאק לישב פה ויקח אשה בת גדולים וחזקים להתחזק ולעמוד נגד עשו :

היתה ראוי לך שאתה בכור : (ל') את בכורתי לקח . פיו הכשילו לנלות כי דינו של יעקב בבכורה : (ל') ואת כל אחיו קרבו בני ישמעאל וקטורה : ולכה בכ"ה ה' : איפה מה אעשה בני . שלא נתן הקב"ה לאברהם רק ארץ כנען ואלי נחמיה לו כולה: הנה משמני הארץ . מקצה ארץ ישראל שהיא שמני הארץ : יהיה מושבך . זה הר שער הסמוך לא"י בחלקו של יהודה והיא ארץ שמה ונק' על השמים כא"י ומנין שהסכים הקב"ה על ידו שגאמר ואחן לעשו את הר שער: יהיה מושבך . בין תזכה בין לא תזכה דאי בזכותא תליא מלחא לא אחיא לעולם אבל בישראל כתיב מדה דין ללמדך אם יצו : (ב) ועל חרבך תחיה . בשכר שלקחת חלין וקשתך במלחמה : ואת אחיך העבד . אמר עשו מאחר שמתו גביר לי הוא יתבונן בי מנהג בזיון אמר אביו ועל חרבך תחיה תשמישך יהיה בחרב ואין זה מנהג בזיון . אמר עשו אעפ"כ בתשמיש חרב יעריתי יותר מדאי א"ל ואת אחיך תעבד בתשמיש זה וירחם עליך . כאשר חרדי . כמו חרדי בשיחי כשיכבד עולו עליך יותר מדאי : ופרקת עולו . תניח לו ארץ ולא תעבדו כמו ששטים הפרשים כשהשר מסריחם יותר מדאי הם מניחים לו הקרקע שמחזיקים ממנו ושוב לא יעבדוהו . לא כאשר חרדי לי וירד מיעקב כאשר תמשול ופרקת עולו וכן מצינו בימיו פשע אדום וימליכו עליהם מלך : (מא) וישפוט עשו את יעקב על הברכה . י"מ דעל הברכה לא קאי אברהם דיעקב אלא קאי הוא אברהם דעשו שזכרו אביו על חרבך תחיה ובה היה בנות וה"ק וישפוט עשו את יעקב על בחון הברכה דעל חרבך תחיה וגו' : יקרבו ימי אבל אבי . ולא יוליד עוד בן שיקום יעקב אחי : ואהרנ' . הוי"ר בשו"א והאל"ף בסת"מ : (מב) ויגד לרבה את דברי עשו . היה אומר בגלוי שגלגלו היה יקרבו ימי אבל אבי וגו' והלך השומע והגיד לה : (מג) ימים אחדים . שנה אחת : (מד) למה לאשכל גם שנים יום אחד : אבין ואתה שהי עשו אמר יקרבו ימי אבל אבי וגו' נמצא שיצאק מת עשו והרג את יעקב ולא אחיה שכולה משניהם ביום אחד מבעלי ומבני והעיקר כדפרש"י וגם אתה לרבות את רבה לומר כשהיה היה שכולה מבניה הרי היא חשובה כמחה . יום אחד . אעפ"ס שמתחן לא היתה ביום א' קבורתן מיהא ביום אחד הואי כך שגויה במסכת סוטה : (מו) אם לוקח יעקב אשה מבנות חם . כוננה להרחיק יעקב מעשו אמרה לו רבה ליתחם אם לא תזכירנו על זאת המיד יצאק לישב פה ויקח אשה בת גדולים וחזקים להתחזק ולעמוד נגד עשו :

כח (ג) ולא שדי . מי שיש די באלהותו לכל הבריות יבקר אותך אר"א אין קיום השער אלא בחותמיו לפיכך זכרו אחר ברכת ויתן לך פשע אחרת מדעת היא ברכת ואל שדי יבקר אותך היא קיום השער שלא יאמרו במרמה לקח יעקב את הברכות : (ד) לנשחך את ארץ מגורייך . מאחר שלא תקח אשה מארץ כנען שהם עבדים כמו שזה לי אברהם אבי : (ה) אם יעקב ועשו . הולך ליתכח שלא תחמה

נשלם סידרא דפרשת תולדות

פרשת ויצא

(י) **ויצא** יעקב פרש"י על ידי שבטיל שרעות בנות כנען וכו' פי' לפי' וה"ק ע"י שהפסיק ענין עשו פרשתו של יעקב שכתוב וירא עשו כי בדרך יצחק וגו' ולמה הפסיק תשובה לדבר שבטיל שרעות בנות כנען בעיני יצחק הלך עשו אל ישמעאל ומשגמר ענינו של עשו חוזר לענינו ראשון דהיינו ענינו של יעקב . ולמה פרשה זו סתומה לפי שהיה סתום בבית עבד' ד"ל לפי שהעלים יציאתו מן העיר שבטיל עשו אחיו נסחמה הפרשה גם בכל הסדר לא תמצא שום פרשה מה שאין כן בכל שאר הסדר' ועוד שהענין מחובר למעלה אל וישלח יצחק את יעקב וילך פדה ארם כמו פרש"י אלא שהפסיק בנחם בזירא עשו כי בדרך יצחק את יעקב וגו' וחוזר ומפרש יציאתו שבטיל חלוס הסולם והליכתו לפדן ארם : באר שבע . מקום מיוחד לשבועה ויאל לו משם פן ישבעוהו שלא הערים על הברכות . באר שבע מקום קרוב לחברון היה כדכתיב בעקדה וישב אברהם בבאר שבע וסמוך ליה ותמת שרה בקרית ארבע היא חברון ועוד כתיב כאן ויצא יעקב מבאר שבע וכתוב בפרשת וישלח ויבא יעקב אל יצחק אביו ממרא קרית הארבע היא חברון : וילך חרנה באותו יום הלך עד חרן ומקריה ארבע נסע כדאמרין לאלתר ואמרו חכמים מקריה ארבע עד חרן מהלך שבעה עשר יום ובשתי עשרה שעות הלכן יעקב : חרנה . הוא הוא פדן ארם כדכתיב לעיל אל לכן אחי חרנה וכתוב לאלתר קום לך פדה ארם וגו' : (יא) וילן שם . בעל כרחו שהרי בא השמש וכדאמר רב יהודה לעולם יכנס אדם בבי טוב ויאל בבי טוב אבל אם לא בא השמש היה הולך כפי היכולת כדי להרחיק מעשו : ויקח מאבני המקום . מאבני המזבח שיצחק אביו נשקד עליו ופרש"י שכולן נעשו אחת וממלא באגדה

באגדה רמז לו בהן שהם משהו שלימה וי"מ ויקח
אבן אחת מחור אבני המקום והיינו דכתיב לאלהר
ויקח את האבן אשר שם מראשותיו : וישכב
במקום ההוא : ולא על כרים וכסתות אף על פי
שהיה קרוב לעיר כדכתיב ואולם לזו שם העיר
לראשונה אלא לפי שהיה רוצה להשכים בבקר כדכתיב
וישכם אברהם בבקר ואם היה מתאכסן בחור העיר
לא היה יכול ללכת בהשכמה שהערים סגורים ד"ל לכן
שכב חוץ לעיר לפי שמקום מבוא העיר היה נעלם
כדכתיב בנפשים גבולו הראנו נא מבא העיר ולא היה
יכול אדם לעמוד על פתחה : (יב) עולים ויורדים
בו : עולים תחלה ואחר כך יורדים ונשארים למטה
כאדם העולה מן הבית לעלייה ואחר כך יורד בבית
ונשאר בבית ובשביל כך אמר אין זה כי אם בית
אלהים כלומר דירחה כאן ולכן עולים תחלה ואלמלא
אין דירחה כאן אלא לפי שעה היה לו לומר יורדים
ועולים בתרגום ירושלמי מפרש המלאכים שהיו ממונים
ללוהו היו עולים למעלה לבשרו לשאר המלאכים בואו
למטה וראו את יעקב הנחמד למראה שדמותו חזק
בכח הכבוד והיו המלאכים עולים ויורדים ומסתכלים
בו : (יג) אברהם אבינו מלמד שבני נביא הרי הם כנבים :
הארץ אשר אתה שוכב עליה מאי רבואה אלא על
ידי שאתה לך מעט קרקע משם תפרוץ בכל הרוחות
ותכבוש כל סביבותיך משל כמו שהיו עשים מלכים
לפרשים חשובים שנותנין להם מעט קרקע והם הולכים
וכובשים בנבחרתם כל סביבותם כאן פרש"י קפל
הקנה כל ארץ ישראל תחתיו כל זה הראה לו הקב"ה
בחלוס כנון עניינו של סולם : (טו) ושמתיו : שמירה
היה צריך מפני עשו אחיו : והשיבותיך אל האדמה האת
וכן כתיב וישב יעקב אל יצחק אביו : כי לא אשונך
בדרך הוה : את אשר דברתי לך : להשיבך אל האדמה
הזאת שהרי דרכים אדם צריך שימור כדכתיב לשמרך
בכל דרכיך : (יז) אין זה כי אם בית אלהים : פרש"י
אמר ר' אליעזר בשם ר' יוסי בן זימרא הסולם היה
עומד בבאר שבע וכו' שהרי כשנסע מבאר שבע שהוא
בארץ ישראל ירדו מלאכי א"י וליזוהו עד קצה גבול
ארץ ישראל ומשם עלו וסע ירדו מלאכי מואה לארץ ללוהו
בחוצה לארץ לפיכך י"ל כי הסולם היה מתהפך לכל רוח
נמלא סולם שרגליו בבאר שבע וראשו מגיע בבית אל היא
לזו אמנם שיפועו כנגד ירושלים ושם בירושלם מוצב
עמוד שעליו מתהפך הסולם ומוצב קאי לעמוד שעליו
מתהפך הסולם שתרנומו נעוץ בצרעה והוא דמות
הבנייתו : אין זה כי אם בית אלהים : פרש"י ומהיכן
למדו רז"ל לומר כן כלומר אחר שרבותינו פי' על פסוק זה
נדיק בל בית מלוני שמשמע שכן בירושלם שוב חזרו
ופירשו יעקב קראו בית אל וזו היא לזו ולא ירושלים
א"כ דברים אלו סותרים את אלו לפיכך אני אומר
שנעקר הר המוריה ובא לכאן עד בית אל וזו היא
קפיאת הארץ וכו' כך פרש"י ומה שעקס יעקב את
דרכו שהרי כל מי שרוצה ללכת דרך ישר מבאר שבע
לאחר הוא הולך ממערב למזרח שכן חרן למזרח של ארץ
ישראל כדכתיב ארם מקדם ופולשתים מאחור וחרן

וארם אחד הם כדאמרין לעיל והוא הלך מבאר שבע
לאחר דרך הר המוריה לבית אל דהיינו מדרום לנסון
עד בית אל כשעה פרש"י אלא י"ל הוא הדרך שבה
בו אברהם יצא מאור כשדים והלך לו לאחר ומתחן
לבאר שבע ובכמה מקומות שבאותו הדרך נתיישבו שם
אברהם ויצחק כמו שמינו בפרשיות של מעלה והיו
רגילין באתו הדרך ומכירין בו לפיכך הלך בו יעקב
ומה שפרש"י אפשר עברתי במקום שהתפללו אבותי
וכו' לא על הר המוריה אחר כן שהרי בהר המוריה
התפלל כמה פעמים וכמו שאמרו רבותינו אין אדם
יודע לשער כמה נסוכים נסך יעקב אבינו בהר
המוריה אלא על בית אל אחר כן שהרי אברהם התפלל
שם ובהו בו מזבח כדכתיב בפרשת לך לך ויש אהלו בית
אל מים והני מקדם ויבן שם מזבח אמרו רבותינו
אלמלא לא התפלל אברהם אבינו בין בית אל ובין
העי לא נבטייר משנאיהם של ישראל שריד ופליע ומה
שנקרא שם המקום בית אל על העמיד נקרא שם
לזו שם העיר לראשונה ויצחק כמו כן התפלל על אהלו
מזבח שבה שם אברהם אבינו ואף על פי שאין בידיו
כתב וראייה על זה יש לנו לומר כי בודאי על אהלו
מזבח התפלל יצחק כמה ימים ושנים אבל יעקב לא היה
שם ולא התפלל לשם מקדש לכן ועל זה אמר אפשר
עברתי על מקום שעברו אבותי ולא התפללתי שם יעב
דעתיא למיהדר מחנן שהיה עומד שם ללכת עד בית אל
להתפלל שם מיד קפאה לו הארץ ר"ל העיר שכבר היה שמה
לזו ובאה נגדו עד חרן אמר הקב"ה אין תפלת הצדיק
נשמעת אלא בבית הכנסת או בבית המדרש מיד נעקר
גם הר המוריה ובא עד חרן בחר דלילי ובעל למיזל
אמר הקב"ה נדיק זה בל לבית מלוני ויפער בלא לינה
מיד שקעה לו החמה שנאמר כי בא השמש ויפער
במקום ההוא ויחלוס והנה סולם מוצב ארצה וכו' אין
זה כי אם בית אלהים : פי' המקום הזה אני מכיר כי
התפללתי בו כמה פעמים וידעתי כי הר המוריה בא
לכאן ואחרי שמקום המקדש בא לכאן אקרא אני לעיר
בית אל בזכות בית המקדש שבה לחובה כדכתיב
ויקרא למקום ההוא בית אל ואולם לזו שם העיר והר
המוריה חזר למקומו אך האבן אשר שם מראשותיו
הייתה מהר המוריה נשארו שם בלזו להיות לאות
ולעדוה ששם קפץ הר המוריה וגם לזו חזר למקומו
ויעקב והאבן עמו כדכתיב ויקח את האבן ונו' ומשם
עמד יעקב בבקר ממשכנו ללכת מרנה ואין לומר
שבחרן עמד יעקב ממשכנו שהרי כתיב בסמוך וילך
ארצה בני קדם וכתיב בחריה ויאמר להם יעקב אחי
מאין אתם ויאמרו מחרן אנחנו ובשבו מבית לכן בנה
עליה מזבח כדכתיב בפרשת וישלח ויבא יעקב לזוה
הוא בית אל ויבן שם מזבח ויקרא למקום ויבן יעקב
מזבה מנחה אבן ויבן עליה נסך ויקרא שם המקום
בית אל : וזה שער השמים : פרש"י מקדש של מעלה
מכוון כנגד מקדש של מטה הרי הוא קפץ נגד יעקב
כדאמר לעיל לכך צריך לומר שגם מקדש של מעלה
קפץ כנגדו : (יח) ויקח את האבן : אבן שהיא היא
שממנה נשתח העולם : ויזקן שמו על ראשה : משה
אותה

אחת לקדשם להקריב עליה קרבנות בשבטו מספר
אדם כמו שמנינו בכלי משכן וימשה ויקדש אהרן
וכן מוכיח לפנינו חזקי האל בית אל אשר משחת לי
שם מזבח • ד"א לסימן משחה כדי שיכירנה כשיחזור
(יט) ואולם לזו שם העיר לראשונה • ועל שם המקום
שהיה חוץ לעיר ששם לן יעקב נקרא שם העיר בית אל
(כ) וידר יעקב נדר • וא"ת הא אמרינן טוב מזה
שאנו נודר כל עיקר אלא ו"ל לאמר כתוב להורות
לדורות שיסיו טודרים בשבת נראה כמו שהוא נדר
בשעת הדחק: אם יהיה אלהים עממי • ירא היה פן
יגרם החטא ויש מפרשים אותו לשון שבועה כלומר
כן יהיה אלהים עמדי ושמרני בדרך וכו' •
(כב) והאבן הזאת • הקריב עליה קרבנות ואשריש
מעשרות וי"ו דוהאבן יתירה היא והיה ה' לאלהים
לדיין ונוקם והאבן הזאת וא"ת איך עשה יעקב מזבח
מן האבנים ששם מראשיתיו הא אמר' בשליה זבחים
מזבח שלא נשתמש בהן הדיוט וכו' אלא ו"ל בבמה
יחיד אין להקפיד: יהיה בית אלהים • מקומה יהיה
בית אלהים ומזבח יהיה לא אבן קלי • ד"א דוגמתו
מנינו לשון זכר גבי נקבה אך בגורל יחלק את הארץ
אחת את הארץ הזאת • ולא נשא אותה הארץ •

כג (א) ארצה בני קדם • ארץ ארם כדכתיב ארם
מקדם • (ב) וירא והנה גבול בשרה • כל
הפרשה הזאת עד ויגל את האבן וגו' לא נכתבה
אלא להודיע כמה גדול כמו שם יעקב: רובנים
עליה • ממתינים אלה: והאבן גדולה על פי הבאר •
שלא יפול בה צריה וכלים ושלל ישאבו ממנה שאר בני
אדם: (ה) לכן בן נחור • בחול אביו היה חדל
אישים וכשבא לכן לחנן כנר מת בחול ולא היה
ידוע באותו מקום והיו מכנים לכן על שם נחור
וקנו שהיה איש ידוע: (ז) לא עת האסף • דוגמא
ואין איש מאסף אותי הבייתה: השקו הנאל ולכו רעו •
למה היה ליעקב לומר להם כל כך אלא מחיירא היה
שמה חלק לה רחל עם הרועים והוא היה רוצה לדבר
עמה: (ט) ורחל באה עם הנאל אשר לאביה כי רועה
היא • אבל לאה עיניה רכות והאור והאור קשים לה
לפיכך לא הייתה רועה ועוד כדי לחלוק כבוד לגדולה:
(יב) ויגד יעקב לרחל • כי אחי אביה הוא • ואח"כ
וישק יעקב לרחל • ד"א ויגד יעקב לרחל כי אחי
אביה הוא כדי שלא תתנגד על אשר נשקה: ותגד
לאביה • לפי שהגיד לה כי אחי אביה הוא אבל רבקה
שלא הייתה יודעת מי הוא כתיב בה ותגד לאמה
שהננות מנחות אל אחותיה: (יג) ויספר ללן את
כל הדברים האלה • שגאו לידו הבכורה והבכרה כדי
שיתרצה לו לכן להשיא לו בתו ועוד סיפר לו איך
ברח מפני עשו אחיו שלא יתמה איך בא ריקס בלא
שום דבר: (יד) אך עממי ובשרי אתה • מן הדיון
היה לי להרחיק מעלי כמו שהתרחקת משאר קרוביך
מאחר שרמית את אחיך פעמים • אך עממי ובשרי
אתה ולא ארחיק מעלי: וישב עמו חדש ימים • למדך
תורה דרך ארץ עד אימת צריך אדם ליספל בקרוביו •
ד"א לכן שמע מה עשה יעקב לעשו ונתירא להשכירו
עד שניסכו מה הוא עסקו: (יח) ויהיב יעקב את

ל (א) ותקנא רחל באחותה • לא נתקנאה בה עד
שילדה בן רביעי שעבדו נעלה יותר מחלקה
הראוי לה מ"צ שבטים: (ד) את בלהה שפחתה
לאשה • וכן בולסה ותחן ואחת נבי זלפה נשי
וכתיב והוא נכר את בני בלהה ואחת נבי זלפה נשי
אביו מלגד שאף הם היו נשי בכחובה וקידושין ולא
היו השבטים בני פלגשים ולא נמנא בהם לשון פלגש
רק כשמוכרין עם רחל ולאה הבכורות ובבלהה לאחר
שבבל

עד שניסכו מה הוא עסקו: (יח) ויהיב יעקב את

שכלל ראובן יועי אביו שנחללה וכבר נולדו גד ואשר: (ו) דנני. שנחשקתי: וגם שמע בקולי. שזיכתי לבנים: (ח) נפתחתי עם אחותי-אמרה בתחלה דנני אלהים וחברני עם אחותי שכשם שבצלאל הבא מאחותי נבחר להיות עושה מלאכת המשכן כך יהיה נבחר אסליאב למטה דן הבא ממשפחתי וגם יכולתי עליה שנחשקתי שבבית עולמים לא יהיה מורעם שום בונה אלא מנחלי הבא ממשפחתי כדכתיב וישלח ויקח את חירום ממטה נפתלי: (יא) ותאמר לאה בנד לשון בנדי אף על פי שנחתי לו ארבעה בנים ואף על פי שכב עמה מאחר שילדתי לו ארבעה בנים ואף על פי שבא אל שפחה רחל לרלח לא היו לה בנים והבן השני שילדה שפחה קראמו אשר כלומר שבה הוא לי שהנחתי לשכב עם שפחתי: בנד כתיב בא גד קרי: ד"א פי' שתי תיבות בא גדוד וחיל של בנים שכבר ילדתי ד' ועכשיו שפחתי אחד: (יד) וימלא דודאים. תאנים: (טו) המעט קחתך את אישי שהרי אנכי נשאתי לו תחילה ואת נעשית נרתי: (טז) וישכב עמה בלילה הוא. דוגמא ויקם בלילה הוא דפרשת וישלח: (יח) נתן אלהים שכרי אשר נתתי שפחתי לאישי. ודע' שפחותי עשהה כן. היא עשהה לפי שלא היו לה בנים אבל אני הרבה בנים היו לי ובשביל גמילות חסד שעשיתי משמחתי לו שפחתי נתן אלהים שכרי ועל שאמרה כך ושאלמה כי שכור כדכתיב נקרא בשכר בשני שינין: (כ) יוצלני אישי. יוצל עמי כמו בני יצאוני גדוד יצולנו המשמשים בשחים: ד"א נרץ שיעשה בית מדור לי ולבני שהרי ילדתי לו ששה בנים: (כא) ואמר ילדה בת. אין כתיב הריון ללמדך שהיא הייתה תאומים לזבולון. ד"א לכך אין כתיב בה הריון לפי שלא הייתה בת אלא בשעת לידה אבל כל זמן ההריון הייתה בן ולאה דנה בעצמה כמו שפרש"י והחליף יוסף בדינה כמו שסד הפייס עובר להמיר בבטן אחות: (כב) ויזכור אלהים את רחל. אשריהם הצדיקים שהפסיקו מדה הדין למדת רחמים: (כג) אסף אלהים את חרפתי. כרח כמו נאספה שמחה וגיל: (כד) ויהי כאשר ילדה רחל את יוסף. כלומר כאשר חמו ימי עבדותי שהרי בשבע שנים אחרונות גולדו כל השבטים ורחל ילדה באחרונה דכתיב ורחל ורחל עקרה וכשנולד יוסף חמו י"ד שנה של ימי עבדותו לפיכך ויאמר שלחתי ואלכה וגו'. ד"א ויאמר שלחתי אבל קודם שנולד יוסף לא נטל יעקב רשות אמר שמא לא יתן לנו רשות ולא יניחנו ללכת עמו כי ירא לאמר ישאנה ויגרשנה לפי שהיא עקרה חק החס בסדר עולם אחד עשר שבטים ודינה כולם נולדו בשבע שנים כל אחד ואחד לשבעה חדשים פי' לכל אחד ואחד ששה חדשים לעיבור ושבעה לסומאם והכי קיימא לן יולדה לשבעה יולדת למקומעין: (כו) נחשתי. חרפתי היו לו ובשביל כך היה הולך לקראת נחשים: נחשתי ויברכני. פרש"י כשבאת ללחן לא היו לו בנים כדכתיב ורחל בתו וגו'. חז"ק הרי פתחון פה לבטל דין לחלוק ולומר שנולדו לו בנים ללכן קודם ביאת יעקב ומה שכחוב כי רועה היא ולא הם היו לפי שעדיין קטנים היו בני שנה או שנתיים:

יצחק הים לי • לולי הפחד שפחדת מיתק אבי שהוא עשיר ושר גדול: היה לי • פי' היה לי לסייע שפי' כן נחיראת • ד"א יראת יצחק את הקב"ה היה לי והועילה לי כאן פרש"י לא רצה לומר אלהי יצחק וכו' • חז"ק הרי אליעזר הזכיר שם המיוחד ארבעה פעמים על אברהם: כי עתה ריקם שלחתי • לקחת את עבדתי בזהם כראויך: (בג) ולבנותי מה אעשה • התחיל לכן לפייסו: (ג) את חתנה את בנותי • מעונת השמים וא"ת אקח עליהם אחרים ועונתן של בנותיך לא אגרע לכן אמר ואם חתם נשים על בנותי הרי חתמי שני • אין איש עמנו • כשר להעיד: (גב) אם אני לא אעבור עליך • כשאויבים יבואו עליך לרעה אם אני לא אעבור אליך את הגל הזה לסייע לך • וכן אתה אם לא אעבור אלי את הגל הזה אם נאסרך זה לזה: (גג) ישפטו בינינו • ממי שיתרשל אחבירו: אלהי אביהם • משמש קדש וחול • וישבע יעקב בפחד אביו יצחק • לא רצה להזכיר הקב"ה אחר החול שהזכיר לכן: בפחד אביו יצחק • זה כינוי אלוהות כלומר נשבע באלהי אביו יצחק ביראתו היינו בפחד אביו והתרגום מוכיח בדרתל לי' יצחק ודומ' זו מצינו הרבה בשון חלמוד ובלשון מקרא יובילו פי' למורא • ד"א יעקב הזכיר ללבו החרדה שחרד יצחק אביו בשעה שצא לקלו על שטל הברכות בערמה כדכתיב ויחרד יצחק לומר אפי' אביו שהוא נדיק • גמור הרגיש בעצמו כשצא להרע לו:

לב (ג) מחנים • על שם שתי מחנות שהיו שם של מלאכים ושלו:

שלימא סדרא דפרשת ויצא

פרשת וישלח

(ד) וישלח יעקב מלאכים כהרגומו חוגדן שלוחים: ארצה שער • שהיתה מחללה נושג שער וכשנשא עשו את אהליצמה ירש בה ארץ שער כי היתה בה ענה בת לבשו בן שער החורי והיה עשו הולך ובא שמה אלל נשיו ולבו נמשך אחריו ויקרא על שמו שדה אדום לכך אמר להם שדה להודיעך שרגילותו בשדה ע"י שהוא ניד: (ה) לאדוני לעשו בפרשה זו תמצא שמונה פעמים שקראו יעקב לעשו אדוני וכנגדן מלוכו שמונה מלכים באדום לפני מלך מלך לבני ישראל: כה אמר עבדך יעקב • כדי לקרר דעתו אמר לו כך כלומר לא נתקיימה בי ברכת אביך שאמר הוה גביר לחיותך אך רוצה אני להיות עבדך: עס לכן נרמי • אל תחמה מהיכן בא לי כל זה שיש לי שהרי עס לכן דודינו הייתי ואילו הייתי גר עס איש אחר נכרי לא היה לי שום דבר • ד"א עס לכן נרמי כמו שידעם בננות אבי ואמי שלא יחשוב עשו כי בשבילו הוא בורח • ד"א שלא יראה לבנו עליו על שלא הלך להקביל פניו זה עשרים שנה שהרי שכיר היה: (ו) למצא חן בעיניך להספיים אליך שאני מגלה לך ומודיע את כל אשר לי: (ז) וגם הולך לקראתך • להקביל פניך מרוב שמחה: וארבע מאות איש עמו • לחלק

בריתם יעקב והתרפים עשויים לקסום זהם כעניין שנאמר אין אסור ותרפים • כי התרפים דברו און: (בב) וירדוף אחריו • פרש"י כל מה שהלך יעקב לשבע ימים הלך לכן ביום אחד כלומר כל מה שהלך יעקב לשבעת הימים מהלך שהיה בין לכן ובין הר הגלעד וכמה ימים הלך • בהן יעקב הוי אומר ארבעה ימים שהרי אף בשביעי היה יעקב הולך לו ומתרחק מלכן הלך לכן ביום אחד לפי שדרך אחר יעקב כשאר רודפים ויעקב היה כבד בעושר גדול במקרה וברכות ובצני ביות שהיו הרבה: (כד) ויצא אלהים אל לכן • פי' וכבר בא: (כה) לנשק • לספק להן בגדים וכלים לשון נשקו בר: (כז) יש לאל ידי לעשות עמכם רע • וגם אלהים יודע כן ומתפחד פן אקח נקמתי מכם ולכך בא אלי אמש להזהיר אותי עליכם: (לג) ויצא באהל רחל • פרש"י כשיצא מאהל לאה חזר ובא לו באהל רחל קודם שיחפש באהל האמהות מי דחקו לרש"י לומר שחפש באהל האמהות באחרונה אלא לפי שנאמר ולא מצא גבי אהל שתי האמהות דבר זה מלמדינו שחיפש אהל שלהן באחרונה וצריך לסרס המקרא ויצא באהל יעקב ובאהל לאה ויצא מאהל לאה ויצא באהל רחל ובאהל שתי האמהות ולא מוצא ואהל רחל הים באמצע לפי שהיו עיקר הבית ויעקב היה חדיר שם ואהל לאה מכאן ואהל שתי האמהות מכאן ויבטא ריהטא דקרא אהל לאה היה באמצע ואהל רחל מכאן ואהל שתי האמהות מכאן ואהל לאה ורחל פתוחים לרשות הרבים אהל של האמהות לא היה פתוח לרשות הרבים כדי שלא יוכל יעקב ליכנס בו שלא בדעת רחל או לאה ולפיכך כשיצא מאהל האמהות נכנס באהל לאה וכשיצא מאהל לאה בא לו באהל רחל: (לד) ורחל לקחה את התרפים • כשיצא מאהל לאה ללכת באהל רחל לקחתם רחל ושהימים בכר הנמל: (לה) לא שכלי נובח בעולם הרועה מכה הנאן ודופקס ומנהלם בדוחק וע"י כן משכלות ואני לא הכתים אלא נהלתים לאם: ואילי אצאך • פרש"י מכאן דליל בן יומו נקרא איל ואם תאמר הא אמרינן בעלמא דאינו קרוי איל פתוח משתי שנים והמחויב איל איש צריך להביא איל בן שתי שנים וי"ל דודאי בן יומו קרוי איל אבל לבני צריך שיהא בן שתי שנים • ואילי אצאך לא אכלתי • מנהג הרועה כשהוא נובח צאן למקום רחוק למצוא מרעה דשא ואינו מוצא לקנות לו מזון לפי שנתרחק מן היישוב לוקח לו מאילי הנאן שאינם ראויין לפרייא ואוכלן אבל אני אילי אצאך לא אכלתי: (לט) טרפה לא הבאתי אליך • אפילו נטרפה באונס שמן הדין הייתי פטור כדכתיב יביאהו עד ואנורו רבומינו יביא עדים שנטרפה באונס ויפטר אפילו אותו לא הבאתי אליך כדי ליפטר אלא שלמתיא משלי: גנובתי יום וגנובתי לילה • מהגן לרשות ביום ובלילה להחזיר הנאן לדיר לבעל הנאן וזה נגנבה בלילה לבעלה נגנבה אבל אני מידית חבוקשנה גנובת יום וגנובת לילה ועלי לשלמה: (מא) ושש שנים באצאך כדין עבד עברי: ותחלף • הלמ"ד בצרי: (מב) ופחד

זה ואם ישמכנס מה זה שלל הקדים להקביל פני
הים לו לנחת ולקדם כי אחי הוא הקטון ממנו ואחם
חשיבו לו כי אמר יעקב אכפרה פניו ואפי'ם נעטו
שים לו עלי במחנה הסולכת לפני ואחרי כן אראה
פניו אולי ישא פניו ד"ל כי אמר אכפרה פניו בעל
הספר פי' דבר זה אכל השלוחים לא אמרוהו דא"כ
יכירו הם לעשו השנאה והמחשמה: (בב) והוא לו
בליה ההוא במחנה. הוא שנאמר לעולה וילן שם
בליה ההוא אלא שהפסיק בנתיים הי"לך נזה לסדר
מנחתו: (בב) ויקם בליה' לחיון לנרות דרך
אחרת: ויקם בליה' הוא. סרסוהו ויקם הוא בליה':
ויקח את שתי נשיו ואת שתי שפחותיו ואת אחד עשר
ילדיו. הקדים הנשים לילדים לפי שהם הם על בניו
יותר מעל נשיו ואם בא עשו להרוג יורגו את הנשים
תחילה אבל כשנרת מבית לבן הקדים הנשים לנשים
וכשירדו אחריו לבן יפגע בבנותיו תחלה: יבן.
י"מ הוא הירדן שאמר למעלה עברתי את הירדן הזה
וכאן הוא שמו יבן: (בב) ויאצק איש עמו. מלאך
בדמות איש לעבדו שלא יוכל לנרות ויראה הוא
בשפחות הקב"ה שלא ייזקו עמו: עד עלות השחר.
עד הסתלק שחרות הלילה: (כו) וירא. המלאך:
כי לא יוכל לו. ליעקב פי' לא היה לו רשות להזיקו אלא
שלאו הקב"ה לחזק ולנצחו ומ"מ הזיקו מעט להודיע
שהוא מלאך והרבה לשון יכולת מצינו כזה במקרא
לא יוכל העם לעלות אל ה' ולא יכול להלחם עליה
דישעה כלומר אין היכולת בידו: יגע. המלאך:
בכך ירבו. של יעקב רצה להגביר ירכו של יעקב אולי
יפול: והקע. אירי"ם חקק"א בלע"ז כי יש דברים
ובספרונם מהתפסים לשתי מליצות בנין וסתיירה כגון
זה וכגון פן חקק נפשי ממך ומלינו ויעקב חקק את
אהלו בזה וכן ועשית סירותיו לדרשו והרים את
הדשן והשרם שרשים ושרשך מארץ חיים: כך ירד
יעקב. אף על פי שהבטיחו הקב"ה ושמרתיו בכל אשר
תלך הזיקו המלאך לפי שנתחבר מעטו כדכתיב וירא
יעקב מאד וכן מצינו במשה אף על פי שאמר לו הקב"ה
כי אהיה עמך הזיקו המלאך בדרך צמלון לפי שהיה
מתחבר מפרעם כדכתיב שלא נא ציד ששלח:
(כו) שלחני כי עלה השחר. עד עתה עבדתיך ומעכשיו
יש לך רשות ללכת. ד"ל כי עלה השחר ואין לך לידא
כי אין דרך מוסיקם להתרחות ביום: כי אם צרכתי.
ואז אהיה בטוח שלא תהיה נוסר איבה ולא תזיקני על
שנאנקתי עמך: (כז) כי שרית עם אלהים. נעשית
שום למלאכים בשמרה וממשה אבל לא עליהם:
(ל) למה זה השאל לשמי. איך נריך לשאל שמי
נוהג בעולם כשהולכי דרכים נפגשים שלא ראו זה את
זה מימיהם הם מרגילים צפה פרידהם דברי אהבה
ורעות ושואלין זה לזה מה שמך שאל השלח שליח מאחך
שמזכיר שמך אשלים חפצך וכן אמר משה למלאך מי
שמך כי יבא דברך וכבדוך וכן עשה יעקב למלאך
והמלאך השיבו אינו נריך לך. ד"ל למה זה השאל
לשמי איך נריך לשאל שמי המלאכים אינם רוצים
לגלות

לחלוק לך כבוד: וירא יעקב מאד. וא"ת מאד
שפגעו בו מלאכים שכלו ללוותו ולשמרו כמו שביארנו
בפ' ויאל למה היה מתחבר מעטו אלא יש לפרש
המלאכים שפגעו בו האחד היה מביאם שר שלו והאחד
סמאל שרו של עשו ובשביל כך וירא יעקב שכשם
שמיכאל בא לעזור כך סמאל בא לעזור לעשו: וירא יעקב.
אעפ"י ששלח לו דברי פיוסין נתיירא שמה נרם הכחש
להמסר ציד אחיו לפי ששהא בבית לבן עשרים שנה
ולא נתעסק בציוד אב ואם והשבי כי מחשבתו של עשו
לא היתה רק לרעה. ד"ל באטו אל אחיך אל עשו ולא
השיבו דבר שהרי אמר אני בעשמי אלך אליו וד' מאות
איש עמו ודגרתיו עמו פה אל פה ולפיכך וירא יעקב שלא
היה יודע מחשבתו אם לטובה אם לרעה: ויאל לו.
הי"ד צירי: ויחן את העם אשר אחרו. אמר יעקב אם
עשו ימלאני בורה אכנים בלבו שנאה: (ט) אל
המחנה האחר. י"מ אחת מהאמחות: והיה המחנה
הנשאר לפלטה. שלא יבא עשו סכר שיש לי שתי
מחנות: ד"ל בעוד שהיה עשו נלחם אל המחנה
האחת יש שהיה במחנה הנשאר לפליטה לנרות או
לאחר שיבה המחנה הראשון יבא הוא ואנשיו ינעים
ועיסיס ויהא המחנה הנשאר לפלטה שלא יבא יגע
וילחם עמו וייראם: (י) ויאמר יעקב. פרש"י ולהלן
אומר וכו' ובבית לבן אמרתי לי טוב אל ארץ אבותיך
כלומר בבית לבן אמרתי לי בזהכרת שם המיוחד טוב
אל ארץ אבותיך כדכתיב בפ' ויאל ויאמר ה' אל יעקב
טוב אל ארץ אבותיך: (יא) קטונתי מכל החסדים.
קמן אני מלהיות לי כל החסדים שעשית עמי ולכן
אני ירא מעשך פן לא יהיה בידי זכות להגלל מעט כל
לשון חסד ואמת ענין החזקה טובה הוא מירצ"י
בלע"ז כמו ועשית עמדי חסד ואמת וכמו טוב והשב
את אחיך עמך חסד ואמת דנבי אחי הנתי: (יב) מיד
אחי מיד עשו. אם לא אמר רק מיד אחי היה משמע
קרובי ואחי את לך אמר מיד עשו ואם לא אמר
אלא מיד עשו משמע עשו דעלמא לך אמר מיד אחי
ומיד עשו: פן יבא והכני ואיך תחזיקי הנפחת ושחתי
את זרעך וגו'. ד"ל לא היה ירא שמה יבג שרי
הנפחת הקב"ה ושמרתיו בכל אשר תלך אלא ירא פן
יבגו עשו את נשיו ואת בניו והיינו כדכתיב אם
על בניס. האם עס בניס דוגמה על עלות החמיד על
פרשה ישרוף: (יד) מנחה לעשו אחיו. לפייסו בין
כוונתו לטובה בין כוונתו לרעה: (טו) גמלים מיניקות.
אלו הנקבות: וצניהם. אלו הזכרים בין הכל שלשים.
כיד הנקבות עשרים והזכרים עשרה בדרך ששלח
מן החמורים והאחיות שכלו כמו כן לכלל שלשים
והאחד מפרש את חצרו ולפי' דש' שלשים נקבות
ושלשים זכרים: (יז) למי אחת ואמרת לעבדך וגו'
זה להם להשיב על ראשון ראשון על שאלת למי
אחת ואמרת לעבדך ליעקב ועל שאלת ואנה הלך
ואמרת לאדוני לעשו מנחה זו שלוחה ועל שאלת
ולמי אלה לפניך ואמרתם הנה גם הוא אחירני:
(בא) ואמרתם גם הנה עבדך יעקב אחירני. שנה
דבור זה אפי' כשהראו אותו אל תפחדו לומר לו דבר

לגלות שמן סן ישיבועם בני אדם וכן מצינו נבי מנוח
למה זה השאל לשמי והוא פלאי • ד"א שרץ שאלתי
לשמועו על שם המעשה אבל שמי מה יועיל לך למה
השאלתי : (לב) ויזרח לו השמש • בכל יום ויום
מתקופת סבה עד תקופת חמוז מקדים וממחר השמש
לזרוח על יום שעבר קרוב לל"ו חלקים וכמו כן מאחר
הוא ומעכב שקיעתו מיום שעבר קרוב לל"ו חלקים
בין הכל ע"ב חלקים כל יום גדול על יום שעבר
ואם מכאן מהכא ויזרח לו לו בנימטרי' הכי הוי כיצד
קיס לן אין השמש מהלך ביום תקופת סבה רק רוח
דרומית ומשם ואילך הולך היום וגדול ומקדים השמש
וזמנהו ממחר מזרח ומאחר שקיעתו בזהו מערב עד
שהוא זורח באמצע מזרח ושוקע באמצע מערב ביום
תקופת ניסן שהימים והלילות שוין והולך שתי רוחות
ב"ב שעות נמצא יום תקופת ניסן גדול שש שעות
על יום תקופת סבה א"כ מצינו לתקופת אחת שהיא
רביעית השנה הזמן רבה רבע יום שהוא שש שעות
ולחדש חמה שהוא שלשים יום ועשר שעות ומחצה
הזמן רבה שתי שעות ולחצי חדש שעה לרביע החדש
שהוא שבעה ימים וארבע עשרה שעות ומחצה וקל"ה
חלקים הזמן רבה תק"ס חלקים שהם חצי יום לל"ו שעות
ול"ו חלקים שהם השביעית מרביע החדש הזמן רבה
השביעית מהתק"ס חלקים שהוא ע"ו חלקים וכנגד שיש
לך יתר על יום קרוב לאחת מ"ג ימות מהשביעית
מרביעית החדש שהוא השמי שעות וי"ע חלקים כנגדו
יש לך לסלק קרוב לאחת מהי"ג ימות משל ע"ו
חלקים וישארו ע"ב חלקים שכן היום הולך ורבה על
חבירו מתקופת סבה עד תקופת חמוז וכמו כן חוזר
והסר מחבירו ע"ב חלקים בכל יום מתקופת חמוז עד
תקופת סבה : והוא זולע על ירכו • לא הספיק לעבור
את פנואל עד מזרחת השמש ד"א עכשיו כשזרחה השמש
גדלה שהוא זולע על ירכו והוא כמו ויהי בבקר והנה
היא לאה כי עד עכשיו לא נודע שהיא לאה : (לג) על
כן לא יאכלו • כמו והוא לא כן ידמה כלומר בדין
הוא שיש לקנוס ולענוש בני ישראל מאכילת גיד הנשה
שהניחו את אביהם הולך ימדי כדכתיב ויזרח יעקב
לצדו וכן היו גזורים והיה להם להמתין אביהם
ולסייעו אם יאסרם והם לא עשו לו ליהם והזקק על
ידם ומכאן ואילך יהיה להם לזכר ויהיו זריזים
במזות ליהם ולכן ליהם יעקב את יוסף • ד"א על כן
שיכול יעקב לעמוד נגד המלאך לא יאכלו בני ישראל
את גיד הנשה להיות להם לזכרון ולתפארת כי אביהם
נלחם עם המלאך • ד"א על כן שהזקק יעקב בגיד
הנשה קיבלו עליהם בניו משם ואילך שלא יאכלו ממנו
משל לאדם שחש בראשו או באחד מאיבריו שמקבל
עליו שלא לאכול מאותו אבר מעולם כדי שיהא לו
אותו האבר לזכרון • הניח אמרו לו לרבי יסודה וכי
נאמר על כן לא יאכלו בני יעקב בני ישראל נאמר
והיה הם לא נקראו בני ישראל עד כונו אמר להם
בסיני נאמר ונקראו כן לדעת מאיזה טעם נאמר להם :
רג (ד) ויפול על זוארו • חסר יו"ד • וישקרו •
נקוד : (ה) מי אלה לך • הילדים האלה

כִּי אֵלֶּיךָ יִשְׂרָאֵל יִהְיֶה שֹׁמֵר • לְשׁוֹן שְׂרָרָה כְּדֹכָחִיב כִּי
 שְׂרִית עִם אֱלֹהִים וְנִלְחַם לָךְ שֶׁם זֶה כִּי מַלְכִּים מַחְלִנִּיךְ
 יִנְאֹו כֹאֵן פֶּרֶשׁ • זֶהוּ שְׂאֹל וְאִישׁ בֹּשֶׁת וְאִתּ מִהוּ
 שְׁשִׁינוּ מִפְּנֵי מַה נִּעְנֵשׁ אֲבִירָה עַל שֶׁהִשְׁתָּה מַלְכוּת בֵּית
 דָּוִד שְׁתֵּי שָׁנִים וּמִחֲלָה שֶׁהִמְלִיךְ אִישׁ בִּשְׁתַּן בֵּן שְׂאֹל
 וּמִה לֹא לִהְיוֹת עַל כִּךְ הֵלֵךְ גְּזִירַת הַכְּתוּב הָיָה כְּמוֹ
 שֶׁפֶּרֶשׁ • אֵלֶּיךָ נִעְנֵשׁ עַל שֶׁכִּוְנַתָּ לִבְיִישׁ אֶת דָּוִד כְּשִׁישָׁה
 מַלְכוּתוֹ : (שׁו) וַיְהִי עוֹד כְּבִרַת אֶרֶץ • חֹסֶר בִּיִּת וְהָרִי
 הוּא כְּאִילוֹ כְּתִיב וַיְהִי בַּעֲד : כְּבִרַת אֶרֶץ • כְּבִרַת
 לְשׁוֹן רִיבֵי כְּמוֹ וְאִרְיִד כְּבִיר יוֹשֵׁבִים פִּי מִקּוֹם רְחוֹק
 מִן הָעִיר : וְתִלְדַּר רַחֵל • לֹא הִסְפִּיקָה לֵלֶכֶת עַד אֲפִרַת
 כִּי עַד שָׁמָּה הָיָה רִבּוֹ אֶרֶץ : (יז) כִּי גַם זֶה לָךְ בֵּן •
 פֶּרֶשׁ • נֹסֵף עַל יוֹסֵף כְּלוֹמַר נִחְיִימָה שֶׁתִּפְלַח יוֹסֵף
 ה' לִי בֵּן אַחֵר וְלֹא חֲסַן לְהִמְיָךְ וְלִדְבָר עַל לֵבָה
 נִתְכוּוֹנָה : (יח) בְּזֹאת נִפְשָׁה כִּי מִחָּה • וְלֹא מִחָה :
 בְּנִימִין • מֵלֵךְ כְּלוֹמַר בֵּן יָמִים בֵּן זְקוּנִים כְּלוֹמַר
 יִחְזִיק יָמֵי בְּזִקְנוּתִי דּוֹנָמָה אֵין מִחֻיָּק בִּידֵם מִכֵּל
 בְּנִים גִּידֵלָה : (יט) וְתִקְבֵּר בְּדֶרֶךְ אֲפִרַת • בְּשִׁבִּיל
 שְׁבָקוֹשׁ לִידֵה מִחָה וִירָא הִיא יַעֲקֹב פֶּן תִּחְלַכֵּל
 בְּדַמִּיהָ כְּשֶׁאֵר נָשִׁים יוֹלְדוֹת לִפִּי לֹא הוֹלִיכָה עַד
 הַמַּעֲרָה : (כא) לְמַגְדֵּל עֵדֶר • מִקּוֹם קָרֹב לְאֲפִרַת
 כְּדֹכָחִיב בְּמִיכָה וְאַחֶה בֵּית לֵחַם אֲפִרַתָּה וְכֹתִיב
 לְאֲחֵלֶר וְאַחֶה מַגְדֵּל עֵדֶר • דִּלִּי לֹא נִקְבְּרָה בַּמַּעֲרָה
 לִפִּי שְׂעִדִּין הִיא עָשׂוּ מַעֲרָעַר עֲלֶיהָ אֲבָל מִשְׁבָּא יַעֲקֹב
 הֵלֵךְ לוֹ עָשׂוּ וּפְסָר לוֹ לִיעֲקֹב אֶת הַכֵּל : (כב) וַיִּשְׁכַּב
 אֶת בִּלְהָה • בְּלִבֵּל יַעֲקֹב אֶת מַסְתָּה מִמִּקְוָה כְּשֶׁעָבַד
 עֲלֻבֹן אָמוֹ כְּמוֹ שֶׁפֶּרֶשׁ • וְנִלְעִי אֶרְקוֹקֶלָּה שִׁשׁ דְּבָרִים
 כְּחוֹכִים בְּעֵינֵי אֶחָד וְאֵם שִׁשׁ שָׁנִים פִּינִים זֶה לְמַפְרַע
 מִזֶּה כְּמוֹ שֶׁפֶּרֶשׁ לְמַעֲלָה בְּנִי וְחֻקָּה כִּי יִדָּר יַעֲקֹב :
 וַיִּשְׁמַע יִשְׂרָאֵל • שֶׁרְאוּבֵן בִּילְבֵּל מִמֶּסֶת • וַיְהִי בְּנִי
 יַעֲקֹב • מִשֶּׁם וְהִלָּלָה שָׁנִים עֶשֶׂר וְלֹא יוֹהֵר שֶׁלֹּא הוֹסִיף
 עוֹד יַעֲקֹב לְהִזְקֵק עִם נָשָׁיו וְזֶהוּ שֶׁאֵמֵר יַעֲקֹב אִזּוֹ
 חֲלָלָה יִנְעוּי כְּלוֹמַר מִשְׁכָּבִי נִסְחָלָק וְנִפְסָק וּמִקְרָא
 דְּוִישְׁמַע נִכְתָּב שֶׁלֹּא תִּחְמָה לְכַשְׁתִּיעַ לִּי עֲלִית מִשְׁכָּבִי
 אֲבִיר לומר מִי הִנִּיד לוֹ לִיעֲקֹב לִפְיִךְ קֹדֶם כֹּאֵן
 וְלִמְדָּךְ שֶׁשִּׁמַּע • דִּלִּי לִכֵּן נִקְבְּעָה פֶּרֶשׁ זוֹ בֵּין מַעֲשֵׂה
 רְאוּבֵן וּבֵין מַעֲשֵׂה בְּנֵי יַעֲקֹב לְלִמְדָּךְ עַל פְּסוּקֵי שֶׁל
 וַיְהִי בְּנֵי יַעֲקֹב שָׁנִים עֶשֶׂר שָׁנִים נִחְשָׁר אִישׁ־כָּבֵד אֶת
 בִּלְהָה לומר רְאוּבֵן הוֹלִיד קָלָה מִהֶם אֵלֶּיךָ קָאִי הוּא
 אֲלִידֵת רַחֵל וְאִבּוֹתָה שָׁה וַיְהִי בְּנֵי יַעֲקֹב שָׁנִים עֶשֶׂר
 כְּלוֹמַר הוּא וְלֹא אַחֵר הוֹלִיד אֶת כּוֹלֵם חוֹר וְשִׁנָּה מִסְפָּר
 בְּנֵי יַעֲקֹב לְלִמְדָּךְ שֶׁבֵּא הוּא וְשִׁנִּים עֶשֶׂר בְּנֵי אֵל
 אֲבִיו : (כו) אֲשֶׁר יוֹלֵד לוֹ בִּפְדֹן אֶרֶץ • וְהָרִי בְּנִימִין
 לֹא נוֹלֵד בִּפְדֹן אֶרֶץ אֵלֶּיךָ אֵלֶּיךָ אֲשֶׁר יוֹלֵד לוֹ עַל פִּי
 הַחֲפֵלָה שֶׁנִּפְלָלָה רַחֵל בִּפְדֹן אֶרֶץ שֶׁאֲמַרָה יוֹסֵף ה'
 לִי בֵּן אַחֵר וּמִחוּךְ כִּךְ מַעֲלָה עֲלִיו הַכְּתוּב כְּאִילוֹ נוֹלֵד
 בִּפְדֹן אֶרֶץ • דִּלִּי מֵאַחֵר שֶׁרְבוּס נוֹלְדוֹ בִּפְדֹן אֶרֶץ כְּאִילוֹ
 נוֹלְדוֹ שֶׁם כּוֹלֵם כְּמוֹ שֶׁמִּנְיָנוּ בְּפִרְשָׁת וַיִּגֹּשׁ • הַבָּאִים
 מִזְרִימָה שְׁבָעִים וַיּוֹסֵף וְשִׁנֵּי בְּנָיו וַיּוֹכֵדָה הֵיוּ בְּכָלֵל
 שֶׁהַכְּתוּב הוֹלֵךְ אַחֵר הָרֹב : (כז) וַיִּקְבְּרוּ אוֹתוֹ עָשׂוּ
 וַיַּעֲקֹב בְּנָיו • לִפִּי שֶׁהִיָּה זְכוֹר וַיַּעֲקֹב הִיא מוֹלֵק לוֹ
 כְּבֹד

כִּי : כֵּל יוֹצֵא שְׂעַר עִירוֹ • וְלִהְיוֹן הוּא אֹמֵר גְּבִי
 שְׂרָה לְכָל־בָּאִי שְׂעַר עִירוֹ אֵלֶּיךָ כֹּאֵן שֶׁהֵלֵךְ בּוֹרְחִים לִפִּי
 מִהוּ נִרְכִּיבִין לְהַמּוֹל עַל כְּרַחֵם כְּתִיב כֵּל יוֹצֵאִי לֹא
 הִיא אֶחָד מִהֶם רְשָׁאִי לֵאמֹר עַד שֶׁנִּתְּוֹל אֲבָל גְּבִי שְׂרָה
 שֶׁהֵלֵךְ בָּאִין לְגַמּוֹל לֹה חֹסֶד כְּתִיב לְכָל־בָּאִי : (כח) וַיְהִי
 בְּיוֹם הַשְּׁלִישִׁי בְּהִיוֹסֵם כּוֹאֲצִים • כּוֹלֵם מַנְטְעָרִים
 וּמִחֲחֻרְטִים עַל שְׁמֵלּוֹ וּבְנֵי יַעֲקֹב שָׁמְעוּ וַיִּדְעוּ שֶׁחֲמוֹר
 וְשָׂכֶם שִׁנּוּ אֶת הַהַגְלִי וְלִשְׁוֹם לְאִנְשֵׁי עִירָם וְחֵלּוֹ
 הַכְּבוֹד בְּאִנְשֵׁי הָעִיר וְלֹא בִיעֲקֹב וּבְנֵי בֵיתוֹ וְעוֹד
 שֶׁאֲמַרְו חֲמוֹר וְשָׂכֶם מִקְיָהֶם וְקִינֵים וְכֵל בְּהִמָּחֶם הֵלֵךְ
 לְנוֹ הֵם לִכֵּךְ וַיִּבְּאוּ אֶל הָעִיר וְגו' וְלִמָּה בְּיוֹם הַשְּׁלִישִׁי
 לִפִּי שְׁנִיָּס אֶחָד לֹא יִסְפִּיקוּ אִנְשֵׁי הָעִיר לְהַמּוֹל
 וְאִפְּלוֹ בְּשִׁנִּים וּבְשִׁלְשִׁי גַּמְרוּ לְהַמּוֹל וְכוֹלֵם כּוֹאֲצִים
 וּנְפִלְעִים אִזּוֹ וַיִּבְּאוּ עַל הָעִיר בְּשָׁם וְכֵן תְּרַגֵּם אֲוִינְקִלּוֹם •
 דִּלִּי עַל בְּנֵי הָעִיר שֶׁהָיוּ יוֹשְׁבִים בְּשָׁם שֶׁלֹּא נִזְהָרוּ
 מִהֶם : וַיִּהְיֶה כֵּל זָכֶר • לִפִּי שְׁבָנִי נִחַ מִזְוִין לְהוֹשִׁיב
 בִּידֵךְ בְּכָל פֶּלֶךְ וּפֶלֶךְ וְהֵם רָאוּ שֶׁנִּלְחַם אֶת דִּינָה וְלֹא
 עָשׂוּ בּוֹ דִּין : (כט) וַיִּקְחוּ אֶת דִּינָה מִבֵּית שָׂכֶם •
 רִבִּי יוֹדֵן אֹמֵר גּוֹרְרִין הִיוּ אוֹתָהּ וַיּוֹלְדִין אֶת חוּנִיָּה
 הַנִּבְעֵלָה לְאַחֵר קֶשֶׁה לְפִרְשׁ : (לא) הַכְּזוּנָה יַעֲשֶׂה אֶת
 אֲחֻתָּהּ • פֶּרֶשׁ • כְּחֻרְמוֹ יֵת אֲחֻתָּהּ פִּי לִפִּי שִׁשׁ
 אֲחֻתָּהּ בְּמִקְרָא שֶׁהוּא לְשׁוֹן רְבוּס הוֹנֵךְ לְפֶרֶשׁ • לומר
 כְּחֻרְמוֹ יֵת אֲחֻתָּהּ שֶׁהוּא לְשׁוֹן יִחִידָה שֶׁאֵלֶּיךָ הִיא
 לְשׁוֹן רִבִּים הִיא מִחֻרְמָה אֲחֻתָּהּ :

לח

(א) קוֹם עֲלֶה בֵּית אֵל • פֶּרֶשׁ • לִפִּי שֶׁאִי־חֲרַת
 בְּדֶרֶךְ נִעְנֵשׁת וּבִזְלָה לָךְ זֹאת מִנְחָךְ וְאִתּ
 הָרִי לְעִיל גְּבִי אֶחָד עֶשֶׂר יִלְדֵי פֶּרֶשׁ • עֲלָמָה שְׁעִי
 שֶׁמִּנְעָה מִעֲשׂוֹ אֲחִיו וְשֶׁאֵל תִּחְזִירָנוּ לְמוֹטֵב לִכֵּךְ נִעְנֵשׁ
 מִמֶּנָּה שֶׁלִּסְדּוֹן נִפְלָה בִּידֵךְ שָׂכֶם אֵלֶּיךָ כִּי־הָיָה תִּלְחִי מִיד
 שְׁחֹר לְפָדוֹן אֶרֶם הִיא לוֹ לִיתְנָה לְעָשׂוֹ אֲוִלִי יַעֲשֶׂה
 תִּשְׁבּוּבָה עַל יָדָהּ וְעַל יָדִי שֶׁהִיא הוֹלֵךְ וּמוֹנֵעָה מִעֲשׂוֹ
 וּמִשְׁחַמֵּים מִשְׁכָּם לְסוּכּוֹת וּבֵית אֵל הִיא מֵאַחֵר נִדְרוֹ :
 (ב) הִסִּירוּ אֶת אֱלֹהֵי הַנֶּכֶר • שֶׁלֹּא תִּהְיֶה הַעֲבֹדָה
 נִרְאִית לָשֶׁם אוֹתוֹ אֱלֹהִים : (ג) אֲשֶׁר בְּאִזְוִיָּהֶם • שֶׁל
 אֱלֹהֵי הַנֶּכֶר : (ד) לִזְהָר אֲשֶׁר בְּאֶרֶץ כְּנָעַן • כִּי יֵשׁ לָהֶם
 אֲחֵרֶת בְּמִקּוֹם אֲחֵר : (ו) הָאֱלֹהִים • הַמַּלְאָכִים כְּדֹכָחִיב
 וַיִּסְגְּרוּ בּוֹ מַלְאָכֵי אֱלֹהִים וְהִנֵּה מַלְאָכֵי אֱלֹהִים :
 (ז) וְחִמָּה דְּבוּרָה • פִּירֶשׁ • מִה עֵינֵי דְּבוּרָה בְּבִית
 יַעֲקֹב כְּלוֹמַר מִהִיבֵן נִמְלֵאת דְּבוּרָה עִם יַעֲקֹב
 הָרִי כְּתִיב כִּי בְּמִקְלִי עֲבַרְתִּי אֵלֶּיךָ מִלְּמַד שֶׁשִּׁלַּחַה
 רִבְקָה אֶת דְּבוּרָה אַחֵר יַעֲקֹב לְהַחֲזִירוֹ הוּא שֶׁאֲמַר וַיִּשְׁבַּת
 עִמּוֹ יָמִים אַחֲדִים וְלֹא אֲשֶׁר תִּשְׁבּוּ חֲמַת אֲחִיר וְשִׁלַּחַתִּי
 וְלִקְחָתִיךְ מִשֶּׁם וְלֹא רָגַע לְבָא דְּבוּרָה חֲמַת אֲחִיר וְשִׁלַּחַתִּי
 בְּבִית לָכֵן וְחִמָּה בְּדֶרֶךְ אֲבָל יַעֲקֹב וּלְפִי שֶׁשִּׁחַם לְמַעֲלָה
 שָׁמָּה כְּשֶׁאֲמַר וַיִּשְׁלַח אֶת רִבְקָה אֲחֻתָּהּ וְאֶת מִינִיקָתָהּ
 בָּא עֲבָשׁוֹ וְהוֹכִיר בָּמָה : (י) שְׁמֵךְ יַעֲקֹב לֹא יִקְרָא
 שְׁמֵךְ עוֹד יַעֲקֹב • לִבְדִּי כִּי שְׁנֵי שְׁמוֹת יִהְיוּ לָךְ יַעֲקֹב
 וַיִּשְׂרָאֵל שֶׁאֵלֶּיךָ יַעֲקֹב מִכֵּל וְכֵל אֶת יַעֲקֹב שְׁמֵךְ יִאֲמַרְו
 כִּי בְּשִׁבִּיל עוֹקֵבָה נִקְרָא שְׁמֵךְ יַעֲקֹב כְּדֹכָחִיב הִבִּי
 קֶרֶא שְׁמוֹ יַעֲקֹב וַיַּעֲקֹבֵנִי זֶה פְּעָמִים וַיִּקְרָאוּ שְׁמֵךְ
 פְּעָמִים כִּךְ וּפְעָמִים כִּךְ אֲבָל בְּאַבְרָהָם לֹא נִאֲמַר שְׁמֵךְ
 אֲבָרָם לִפְיִךְ הַקּוֹרָא לְאַבְרָהָם אֲבָרָם עוֹד רַעֲשָׁה :

כבוד הקדימו הכתוב אבל בקצורת אברהם הקדים
הכתוב יצחק לישראל לפי שישמעאל היה בן השפחה :
לך (א) ואלה תולדות עשו . וי"ו מוסיף למעלה כבר
כתב לך תולדות יעקב . עכשיו בא לכתוב לך
תולדות עשו : (ב) עשו לקח את נשיו מננות כנען
וגו' . כאן לא נזכרה בת בארי כלל ומצינו בפרשת
תולדות שלקחה עשו לאשה אלא י"ל שמהם בלא בנים
והאחרות המנויות כאן ילדו : עדה בת אלון . היא
בשמה בת אלון שזכרה בת תולדות ששפחה שמה וכן
בת ישמעאל שנקראה כאן בשמה ובפרשת תולדות
מתלת : אהליבמה בת ענה . פרש"י היא יהודית . וא"ת
הרי יהודית בת בארי היתה כדכתיב בפרשת תולדות
וכאן הוא אומר בת ענה ואם יש בה ממדות אמאי
לא פרש"י מביין שניהם יצאה מבארי ומענה כמו שפי'
גבי ענה בת זבעון . אלא י"ל דבארי וענה אחד הם
בת ענה בת זבעון . בפרשה זו תמצא ענה אחיו של
זבעון כדכתיב לזובל וזבעון וענה וכתיב ואלה בני
זבעון ואיה וענה הוא שפרש"י שזבעון בא על אמו
והוליד ממנה ענה א"כ הוא היה בנו ואחיו ולכך
מונהו עם בני ששיר ועם בני זבעון והיינו דכתיב הוא
ענה פי' הוא ענה דמשיקרא ויתכן לומר בת ענה בן
זבעון ומה שכתוב בת זבעון אינו מוסב אענה שהרי
זכר היה אלא מוסב לאהליבמה כלומר אהליבמה
שהיתה בת ענה ובת זבעון שני בנים הרי הם
בנים דוגמא בת משרד בת מי זהב י"מ בפרק י"ט
נוחלין ענה נקבה היתה מדכתיב בת ענה בת זבעון
והא דכתיב לקמן הוא ענה אשר מצא את הימים
דמשמע זכר היה היינו על ידי שזכר מצא במקום איה
שהיה זכר שהרי איה אחיו של ענה היה ולא מצינו
שנמנה באלופים אלא שזע מינה איה מת וענה נשארה
יחידה לאביה ולהני מנו לה בבני ששיר החורי יושבי
הארץ וירשה במקום זכר וגמיתה באלופיהם :
(ה) ואהליבמה ילדה את יעיש כתיב יעוש קרי :
(ו) וילך אל ארץ . הלך וכבש ארץ ששיר מן החורים
פרש"י אמר אלך לי מכאן וא"ת הרי בתלת הפרשה
כתוב ארצה ששיר שדה אדום אלמא שאפילו קודם
ביאת יעקב היתה דירת עשו בארץ ששיר אלא י"ל
בחתלה היה דר כאן וכאן ומשכא יעקב הלך לו מכל
וכל מארץ כנען לארץ ששיר : מפני יעקב אחיו . שהרי
הוא מבר לו את הנכורה ודינו של יעקב לירש את
יצחק אביו לכך הלך לו בארץ נכריה : (יב) ותמנע
היתה פילגש . ובדברי הימים משמע שחמנע היה
זכר לפיכך צריך לומר דתרי חמנע הוו חד זכר וחד
נקבה כמו שמצינו בדברי הימים דחמנע דהכא היתה
אחות לוטן ותמנע דדברי הימים הוא זכר והוא בן
אליפז ומ"מ תמנע דהכא קאי אחריוויכו ולפיכך יש
עם פסיק בין ותמנע ובין היתה וה"ק בני אליפז
תימן אומר לפי ונעמם וקנו ותמנע הנקבה היתה
פילגש לאליפז ודוגמא זו כתוב בספר יהושע וענה
חלק את הארץ הזאת בנחלה לתשעת השבטים וחצי
שבט המנשה עמו הראובני והגדי לקחו נחלתם וגו'
וצריך לומר שהחצי שבט המנשה קאי אלפניו ולאחריו .

ותמנע היתה פילגש לאליפז . פרש"י לא מנאה עם צב'
ששיר שהיתה אחותם מן האם ולא מן האב משמע
שאלה היתה אחותם מן האב היה מנאה אחת .
חז"ק . ועי' בפ' וירא גבי אחות צדק אבי מה שפרש"י
ובת אביו מותרת לבני נח וכו' : (יד) ותלד לעשו
את יעוש . יעיש כתיב יעוש קרי : (טז) אלק קרח .
הנזכר בבני אליפז י"מ שהוא תמנע שבבני אליפז הנזכר
בדברי הימים שהרי בבני אהליבמה יש קרח אחר
ובמסכת סוטה פרש"י יש קרח בן אליפז ויש קרח בן
אהליבמה וי"ל ששניהם אחד הם ומה שהזכירו הכתוב
עם אלוסי אליפז לפי שדר עממם ואהליבמה אמו
מחה בשירו קמן ולקחתו עדה וגדלהו עם צביה ויהי
והיה לה לבן וכן מצינו ששמלק נכתב מבני עדה בשביל
שהוא בן שפחה בנה : (כ) אלה בני ששיר וגו' לא
נודע יחס שלו והזכירו הכתוב להפריש בין יחס שלו
ליחס עשו לפי שישאל עתידין להשפוט על בני עשו
אל תתננו בם וגו' : יושבי הארץ . מתחלה היתה
הארץ שלהם כדכתיב בפרשת דברים ובני עשו
יירשום וישבו תחתם : וזבעון וענה . כלמי היה זבעון
שבא על אמו והוליד ממנה ענה ושוב בא על כלתו
אשת ענה והוליד ממנה אהליבמה אשת עשו :
(כא) ודישון וארר ודישן . לפי הניקוד והמסורה של
ספרים מדוייקים כך סדר קריאתם דישון דישון דישון
דישון דישון דישון דישון והם יומא דמפקי בהו ספרא
לאורייתא דישון . ומתחיל בשבת דישון ביום ז' דישון
ביום א' . דישון ביום ב' . דישון ביום ג' . דישון ביום
ד' . דישון ביום ה' . דישון ביום ו' . ואל תתמה על
ואלה בני דישון חמנע וגו' דקאי הוא אדישון קמא
לומר שהיה לינקד דישון החבון שכלל המקומות
שבמקרא כששנה הכתוב מה שהזכיר כבר הוא משנה
כתיבתו או נקודתו כגון דברי הימים שהוא משנה
ממה שהוא כתוב בתורה ושירת וידבר דוד לה'
משונה ממה שכתובה היא בתהלים וכן פטאל פטאל
מחויאל מחיאל ובחלום פערע דקות דקות וקוה ועוד
הרבה אין מספר אף כאן ואלה בני דישון חמנע היינו
בני דישון קמא : (כב) ואחות לוטן תמנע . לפי שהוא
גדול באחיו נתייחסה אחריו כגון אחות נביזת אחות
אשרן אחות נחשון : (כד) אשר מצא את הימים .
פרש"י הביא פסולין לעולם וא"ת הרי לעיל בפרשת
תולדות גבי כי גדל מאד פרש"י שהיו אומיין זבל
פרדוהיו וכו' אם כן משמע שהיו כבר אלא ה"ק מצא
את הימים הוא היה ראשון שהרכיב חמור על סוסיה
אבל קידם לו היו פרדות ע"י עמנן של בהמות ולא
ע"י אחרים ולשון מצא מתחלה מצא חכמה זאת
שמחשבות שני מינין יצא מין אחר כגון פרדה מסוס
ותמור כל שאינו דקות אמו סוסיה ואביו חמור וכל
שאינו נכות אמו אהון ואביו סוס ולפי שאין רוח
הקב"ה נוחה ממנה זה אין לך ברירה יוצאת מב'
מינין שפוליד . ד"ל בריות הבאות משני מינין לא היו
בברכת פרו ורבו כשיצאו מן התיבה לפיכך לא יולדות
ולא מולידות : (כה) אלה בני ענה . שני ענה יש
בסוסק זה ואינם אלא אחד : (לא) לפני מלך מלך
לפני

לפני משה שהיה מלך. בישראל כדכתיב ויהי ביטורן מלך על שם שהשיע את ישראל ואין לפרשו על שאלו שרי כתוב ביוספון כי המלכים האלו קרוב לארבעים מלכים נקוני שמות זה אחר זה מלכו קודם דוד וכן אין אלא שמנה ומאברהם ועד שאלו ית ארבע עשרה דורות לבני ישראל אבל כשמלך דוד נכל הוא המלוכה מאדום כדכתיב וישם באדום נביים ויהיו כל אדום עבדים לדוד וכן המלך בדברי הימים: (לה) וימלך תחתיו הדד. השני הדד והשלישי הדד ברי"ם: (ב) ואלה שמות אלופי עשו. למשפחותם למקומותם אלו האחרונים נעשו עיקר להימנות אלופי עיר ועיר כדכתיב למשפחותם בארץ אחוזתם וראיה לדבר שהרי בדברי הימים אינו מזכיר כלל אלופי פרשה ראשונה רק אלופי פרשה שנייה:

שלמא סדרא פרשת וישלה

פרשת וישב

לו (א) וישב יעקב. מוסב אויב עשו בהר שעיר לאחר שסיפר לך איך נתיישב עשו בהר שעיר חזר וכתב שיעקב ישב בארץ מגורי אביו כי לו משפט הבכורה שהרי לקחה בדמים ודינו לירש נכסי אביו ועשו הלך לו כאיש נכרי: בארץ מגורי אביו בארץ כנען. תרומיהו נריכי אם לא נאמר בארץ מגורי אביו לא ידענו באיזו עיר ואם לא נאמר בארץ כנען הייתי אומר בארץ מגורי אביו זהו אברהם והיינו אור כשדים וישב יתחק בארץ מגורי אביו כחב לך להודיעך כי דבר ה' יקום לעולם שאמר לאברהם ונתתי לך ולזרעך אחריו את ארץ מגוריך שם האבות נתישבו זה באברהם הוא אומר וישב בארץ מגורי אביו בארץ כנען יתחק הוא אומר וזרע יתחק בארץ הכנעני יעקב הוא אומר וישב בארץ מגורי אביו: (ב) אלה תולדות יעקב. כל מקום שנאמר אלה פסל את הראשונים לומר הראשונים רשעים בני ממזרות ואלו נדיקים משפט כשרה והם בני יהודה ויוסף האמורין לקמן בענין: אלה תולדות יעקב יוסף. אחר שהפסיק הענין בענין יוסף והתחיל בענין אחר כשחזר לענינו הראשון אחר אלה תולדות יעקב יוסף וכן מצינו בזה: היה רועה את אחיו. לפי דרך ארץ לבני לאה קורא הכתוב אחיו ולא לבני השפחות. ד"ה והוא נער כלומר בעוד שהיה נער היה רועה את אחיו ואין גנאי לבן הגבירה בעודו נער לרעות צאן אביו עם בני השפחות והמכרה מותרם והוא נער היה רועה צאן את אחיו בני בלהה ובני זלפה ואל תחמה על שהיה מביא דבחה אל אביהם כי הוא היה נער: צאן. הצאן לא נאמר שהיה שומר עליהם ושומר מה יעשו וצאן שלא ישמרו שהיה נאמן לאביו: ויבא יוסף את דבחה רעה. לפיכך שנאמר כולם שנאמר וישאלו אותו פי' כולם בני השפחות מפני הדבה ובני הגבירה נתקנאו בו על שאותו אהב אביהם מכל אחיו והיו יראים פן ימליכוהו יעקב עליהם כמו שראה יתחק לומר לעשו הוא גביר לאחר צביל שהיה אוהבו: (ג) כי בן זקונים הוא לו. וא"ת הרי בנימין בן

זקונים אלא אין אהבה בימין קשורה בלבו של יעקב כאהבתו של יוסף לפי שכשילדוהו אמו מתה: פסים. על שם מתיחתו למפרע. ד"ה לשון פיוס כמו שער פיוסם כתונת נאה כדי לפיוסו: (ה) ויחלוס יוסף חלוס ויגד לאחיו. חלוס זה לא נתקיים לפיכך לא נכתב: (ו) ויאמר אליהם שמעו. ספר להם חלומו להוציא מלבם אם יעלה לגדולה לא מלת אביו הוא אלא מסייעה דשמיא: (ז) מאלמים אלומים. כענין שחלם עלה לגדולה ונעשה מושל כדכתיב ויצבור יוסף צר וגו': ומשחחיון לאלומי. אות הוא כי העולם יצא לתבואתו כי הוא משביר לכל עם הארץ: (י) ויגער בו אביו. ואף על פי כן ואביו שמר את הדבר יודע היה שהיו הדברים עתידין ליגע אליהן אבל כדי להשקיט הקנאה שביניהם נער בו: (יב) לרעות את. פרש"י נקוד על את לא הלכו אלא לרעות עממן משמע כאלו את מחוק כלומר לא כל הצאן דוגמא ירעו בשן וגו' ולא כתיב ירעו את בשן ואם נלמד אבל אם אתה דורש תיבת את משמע שהלכו לרעות את הצאן במקום מרעה א"כ לרעות את עממן עם צאן אביהם שהרי בכל לשון רעית בהמה המלא את: (יג) הלא אחיך רועים בשכם. במקום סכנה שהרנו אנשי המקום: (יד) לך גא ראה את שלום אחיך. ואין גא אלא לשון בקשה אע"פ שכל יום אני שומע בשורות מהם דרך ארץ הוא שתלך שם אתה שהרי אחיך הם: ואת שלום הצאן. הדא אמר צריך אדם לשאול בשלום דבר שיש לו הנאה ממנו: וישלחו מעמק חברון. העיר יושבת בהר ויעקב ליווהו עד העמק וכן אמרו רבותינו שליוה יעקב ליוסף והיו עסוקין בפרשת ענלה ערופה ומשם שלחו: (יז) נסעו מהם. כאן היו רועים אלא שנסעו מהם: (יח) הלא בוא. מתקרב אלינו אבל ואלהה פי' מתרחק ממנו: (כא) וישמע ראובן ויגילהו מידם. אחר הקב"ה הוא פתח בהגלת נפשות תחלה חייו שאין מפרשין עני הבלה מתחלה אלא מתחזקוהו ה"ד את בצר במדבר בארץ המישור לראובני: (כב) אל הבור הזה. אל במקום ב"ת פי' בצור הזה דוגמא והשליך אל חוף שריפת הפרה: להשיבו אל אביו. פרש"י נתכיון לטובה והלא היו נחשים ועקרבאים בצור אלא י"ל שנאותו בור שהושלך תחלה לא היו נחשים אלא כשהלך ראובן משם הלכו אחיו והשליכוהו בצור אחר שהיו בו נחשים ועקרבאים ומה שכתוב וישב ראובן זה בצור. שאמר ראובן להשליכו בו: (כג) ואת כהונת הפסים. לפי שהיא גרמה תחלת השנאה: (כד) אין בו מים. שאם היו בו מים לא היו משליכים אותו שם להמיתו בידים שהרי אמרו וידינו אל תהי בו להמיתו בידים: (כה) וישבו. מרחוק לאכול לחם פן ישמעו משם קול נעקמו: (כו) מה צלע כי נהרגו את אחיו. שהרי אין זו נקמה כי כל המזיג משתכחים וכן אמר דוד אל תהרגם פן ישכחו עמי: מה צלע. כל המבדק יהודה הרי זה מנאץ לפי שהציל יוסף בלשון מה צלע דמשמע הא אם יש צלע נהרגנו ועל זה נאמר ובוזע בך נאן ה': וכתיב את דמו. פרש"י ונעלים את

מיתתו כמו ונעלם דמחרנמינן ויהא מכסה שנלסרך
לכסות ולהעלים מיתתו ולא נוכל להפסל דה בשביל
נערו של אבא זונה שבעולם כשארם מתקנס משואו
אין הנקמה נחשבת אם אינו מתפאר בה : (כו) וישמעו
אחיו * אמרו כבר בבית צין הבתרים נגזרו גזירות
על זרעו של אברהם זקינו ואנחנו מזרעו מוטב
שמכרנו לזה ושחא עליו לבדו שתקיים הגזירה :
(כח) ויעברו אנשים מדינים סוחרים * אלל הנור שהיה
יוסף מושלך בו ושמעו שהיה טעק וטכה : וימשכו *
המדינים את יוסף ויעלו אותו מן הבור וימכרוהו
לישמעאלים וישמעאלים מסרוהו לפקדון ליד המדינים
ומכר לפוטיפר מיד שניה ונתקיימו ג' מקראות
והמדינים מכרו אותו אל מרים לפוטיפר ומקרא
זה ויקנהו פוטיפר מיד הישמעאלים ומקרא אחר אשר
מכרתם אותו מלרימה כלומר ע"י גרמחם : מן הבור *
ואחיו לא ידעו מאומה מכל זאת וכשחלך ראובן אל
הבור ולא מצאו חשבו כולם חיה רעה אכלתהו ולא
שקרו לאביהם שהם מכרוהו לשום אדם לא היה גוי
וממלכה גד' פנות השולם שלא יבקשו עד שידעו
בירור דבר אם הוא חי או מת ועוד אם היו מסופקים
ממנו אם הוא חי או מת מדוע לא הכירוהו במרחם
או בדבור ובצנין שאמר לו אלמים יחך בני ובמשאות
חמש ידות שלו ובמה שהוסיבם לפניו הבכור בכורתו
והנעיר כנעירתו אלל כן הוא כמו שפי' ד"ה בעוד
שהיו מדברים ביניהם לכו ונמכרו לישמעאלים הבאים
עלינו ובמסר הגיעו הישמעאלים אליהם ויעברו אנשי
מדינים סוחרים ומכרוהו להם בעודו בבור כן יבכה
לפניהם ויתבישו ממנו וימשכו המדינים ויעלו את
יוסף מן הבור שהרי קנהו מיד אחיו ובעולם מושכין
אותו מן הבור בלו הישמעאלים עליהם וימכרו
המדינים את יוסף לישמעאלים והישמעאלים מכרוהו
למדינים ומדינים לפוטיפר הרי כאן ד' מכירות והא
דכתיב לקחן פוטיפר מיד הישמעאלים כך היה
המעשה השבטים מכרוהו למדינים ומכירה זו לא
נכתבה הואיל ולא הייתה רק לפי שעה ומדינים מכרוהו
לישמעאלים וישמעאלים למדינים ומכירה זו שלישית
לא נכתבה לפי שהשלישית הישמעאלים מכרוהו בחפזן
ובהנעל כי אמרו שחא יחזרו בהם המדינים מלקנותו
ומדינים מכרוהו לפוטיפר כשראה פוטיפר את יוסף
שהיה יפה מראה ביד המדינים שהיו המדינים סוחרים
שהרי אחים הם לישמעאלים תמה בעצמו ואמר גרמני פי'
מוכר את הכוש ואין כוש מוכר את הגרמני פי'
אדם יפה אמר פוטיפר ודאי זה אינו עבד חנו לי
ערב שלא גנבתם אותו הלוכו המדינים והביאו
הישמעאלים ועברו שלא גנבוהו והיינו דכתיב ויקנהו
פוטיפר מיד הישמעאלים פי' מערבותם כמו אבי
אבדנו מידי נתקשנו : בעשרים כסף * וכי אדם יפה
כיוסף לא נמכר אלל בדבר מוטב כזה אלל מחמת
שהוריקו פניו בבור מחמת הנחשים לא מכרוהו יותר
וכל אחד מהשבטים נטל שני כספים לחלקו לקנות
להם מעלים שנאמר על מוכרם בכסף זדיק ואביון
בעבור נעלים * ד"ה בעשרים כסף שכך קנה זה כתוב

בפרשה דכתיב ואם מנן חמש שנים ועד כן עשרים
שנה והיה ערכך הזכר עשרים שקלים ויוסף לא הגיע
לכלל עשרים בלואו פרק דכתיב ויוסף כן שבע עשרה
שנה היה רועה את אחיו בצאן אמר הקב"ה אתם
מכרתם את בן רחל הבכור בחמש סלעים לפיכך יהא
כל אחד ואחד מכם מפרים חמש סלעים של בכור
במה נזרי א"ר יהודה בר סימון אמר הקב"ה לשבטים
אתם מכרתם בנה של רחל בחמש סלעים לפיכך יהא
כל אחד ואחד מכם מניעו בקע לגולגלת : (ל) ואני
אבה אני בא * מפני מה היה ראובן מתיירא יותר
משאר אחיו אדרבה יהודה היה לו לירא יותר משאר
אחיו שהיה ממונה על אחיו עד אותו פרק אלל י"ל
שנתנה בכורתו ליוסף היה ירא שחא יחשדוהו אביו
יותר משאר אחיו משום דמי ליה על בכורתו דכתיב
בחללו ילועי אביו נחמה בכורתו ליוסף * דבר אחר
משום שהגיד יוסף לאביו החלול שעה ראובן כמו
שפרש"י נבי יבא יוסף את דבתם וגו' שהיה אומר
דבני לאה חסודים על העריות לפיכך היה ראובן דואג
שחא יאמרו בשביל הדבה שהביא לאביו שחא אותו
ראובן : (לא) שעיר עזים * פרש"י דמו דומה לשל
אדם והוא דהנזק דנבי נבזרלדן דלא אידמו היינו
משום שהיו מערביין : (לב) וישלח את כהונת הפסים *
לשון שליחות סרם את המקרא הכי וישלחו את כהנת
הפסים אל אביהם ויביאו אותה השלוחים ויאמרו זאת
מצאנו אבל הם עצמם לא רצו להביאה אל אביהם כן
יגיש כי הדבר נודע ששואלים אותו : (לג) חיה רעה
אכלתהו * שאילו בלו ליסעים עליו לא היינו לו
הכתונת : (לד) ימים * רבים פרש"י שנגש על שלא
קיים כבוד אב ואם * וא"ת היאך נענש הרי אביו ואמו
ציווהו ללכת שם אלל י"ל לא רצה לבוא כששלחה אמו
רבקה את דבורה וליקחה אחריו כמו שפי' למעלה
נבי ותמת דבורה ולכך נענש : (לה) ואלהם להחנות *
כבכור שפחד כשעיתו ששלחו שם : כי ארד אל בני *
בשביל בני כמו אל המקלות בשביל העון שחא לי מחמת
בני ששלחתיו במקום שהייתי יודע ששונאים אותו
שנאח מוז ארד אלל שאלוה : ויבך אותו אביו * וזה
יחזק * ר' סימון אומר על שם כל המהאכלים עליו
מתאכלים עמו ר' לוי אמר אללו היה בוכה כמו שהיה
יורא ממנו היה אוכל ושותה ורוחן וכן כדאמר ליה
רב בר' חייא ברבי באפה נהיג אבילותא בלא אופה
לא תנהיג אבילותא והכי איחא במועד קטן פרק אלל
מנלחן : (לו) והמדינים מכרו אותו אל מרים *
כנגד שפי' השבטים נמכר יוסף להיות עבד למרים
והיו שם לעבדים מדה כנגד מדה ואחרי כן נשתקעו
שם הם וביניהם דור אחר דור ולמדו ממעשה המצרים
עד שתקלחו בהם המצרים והעבדוים וענו אותם :
אל מרים * במצרים דוגמא ואל הארון חתן את
העדות מים חיים אל כלי אל תוך שריפת הפרה :
שר הטבחים * כהנאמו רב קטוליא רב הממונה
מאת המלך על המחויבים מיתה להרנס גדון שנפסק
עליהם שכן מצינו עיני הריגה בלשון עביהה דכתיב
לעבות ישרי דרך :

לח (א) וירד יהודה מאת אחיו הלך לו שלא היה יכול לסבול צער של אביו כאן פרש"י הורידוהו מגדולתו והיינו דכתיב מאת אחיו כלומר ע"י אחיו וא"ת הרי אין מירידה זו עד שירדו אבותינו למצרים פשרים ושחים שנה ואף יארע שבתוך כך ילדה אשתו של יהודה עד ואונן ושלם וכתיב וירבו הימים וחמת בת שוע וגו' ואח"כ נחשברה חמר וילדה פרץ וחרח ופרץ הוליד את חזרון וחמוול קודם שירדו למצרים. תשובה לדבר אין לתמוה על כך שהרי דורות הראשונים היו מולידים לשבע שנים וכן עשו אלו גדאחא בסדר עולם כינז שנה אחת עלתה לעיבורו של עד אחרת לאון אחרת לשילה הגדיל עד ושהה ש' שנים ונשא חמר הרי שמונה שנים משירד יהודה עד ויהי עד רע וימיתוהו שנה תשיעית נשא אונן חמר ובאחיה שנה מת. שנה עשירית עלתה לגידול שילה שנאמר שבי אלמנה בית אביך וגו' שנת אחת עשרה וירבו הימים שגדל שילה ולא נשאה וינד לחמר וגו' עד ויבא אליה וחרה לו שנת שחים עשרה עלתה לעיבור פרץ וחרח ושהה פרץ שבע שנים ונשא אשה הרי השע עשרה שנה משירד יהודה שנת עשרים עלתה לעיבורו של חזרון ושנת עשרים ואחת לעבורו של חמוול ובשנת שחים ועשרים נולד חמוול וירד הוא וחזרון אחיו עם אבותם למצרים: (ב) בת איש כנעני. כתרנומו שהרי בנות כנען היו רעות בעיני האבות: (ה) והיה יהודה בכיזב בלדתי אוחו. לפיכך ותקרא האשה את שמו שילה ואילו היה יהודה שם נעת לדתה היה קרא לו שם כאן פרש"י בכ"ר ראינו ותקרא את שמו שלה פסקת כלומר שם פסק הריונה לשון שילה פירק' שלהי קייטא ולשון זה מצינו במקרא לא חשלה אותי כלומר לא הניחתי להיות פוסקת ממנו ובתרגומו ירושלמי והיה בכיזב והוא בפסיקת: (ו) וימיתוהו. לא היה שוכב עמה כדרכה פן חדר ולשניהם היתה בחולה לפי' לא חסא בה יהודה כי לא היתה בעולת בעל. חז"ק. אף נעשו הרי עדיין לא הגיעו לכלל עשרים להיוותם בני עונשין: (ח) ויבם אותה. מתיבות המשמות בניין וסתירה כמו פארות תפאר מסעף פארה בסעפותיו קינו כלומר הסר ממנה היבום להיות לך לאשה: (ט) וידע אונן. כסבור היה כמו הידוע נדע איקורא בלע"ז: כי לא לו יהיה הזרע. לפי פשוטו זרע תבואות השדה: והיה אם בא וגו'. אמר בלבו אם אבא אל אשה אחי אשחית את ארצי שלא אמא מי חורשה ומי זורע: לבלתי נתן זרע לאחיו. לא רצה לתת זרע השדה לאחיו שלא רצה להשחית נחליו כמו שמצינו גבי דוח ויאמר הגואל לא אוכל לגאול פן אשחית נחלתי: (יא) כי אמר פן ימות. פרש"י מוחזקת זו שימותו אנשים כדאמר ביבמות ובכתובות נחארמלה חרי וימני חו לא חזי לאינסובי ואפילו למאן דאמר לא הויא קעלנית עד חלת זימנין מ"מ ירא היה פן ישחית זרעו כאחיו וימות והכתוב נמיח פן ימות כאחיו כמיתת אחיו: עד יגדל שילה. ויהיה חכם וישמור ע"מו מעון גדול בזה. ד"ל שבי אלמנה בית אביך עד יגדל שלה וישא

אשה אחרת ויוליד ממנה בנים כדי שלא ימות בלא זכר ואחר כך ייבם אוחך: (יב) על גזווי זאנו. עם גזווי זאנו: עולה תמנחה. לו היתה ההליכה עליה שהוליד בה שני לדיקים אבל בשמון כתיב וירד שמון תמנחה לפי שההליכה היתה לו ירדה שהרי ע"י האשה שלקח שם נקרו עיניו: (יג) לגזו זאנו. היא ביררה לה שעה שהיה יהודה שמה שהדין נוהג להקצב יצרו עליו כי רגילים היו לעשות משחה בעת גזיזת האלן וא"ת אף הסכים הקב"ה שיצאו כל מלכי יהודה מפרץ שצא מתמר שהרחה לגזונים אלא י"ל מוכס שיצאו מתמר בת שם הנדיק ולא יצאו מאשה יהודה שהיתה כנענית שהיו מקוללים ועוד לא הרחה לגזונים שהרי קודם מתן תורה כל הקרובים מיצמין ואפי' אביו של מת וכוון שלא יבם שילה על יהודה ליבם וכשתננה תורה נחשבה הלכה שלא ליבם אלא אחיו מן האב ואע"פ כן אם אין אחים נהגו ליבם בכשרים קרובים לה ועל כן עשתה בזהר מה שעשתה כמו שעשה בועז לרות גם לאחר מתן תורה: (יד) וחכם בלעף. שאין זה דרך אלמנות: (טו) ויחשבה לזונה כי כשתה פניה. עשיו ולא הכירה: ויחשבה לזונה. הח"ת בש"א: (יז) אם מתן ערבון. מקרא קצר הוא אז אשמע לקולך: (יח) חותמך ופחילך. שאלה לו דברים אלו לפי שהיו לריבין לו חזיר חותמך לחתום הקשרים של צמר ופחילך לקשר הצמר ומסך ליטען עליו: (כד) ונתה חמר בלחך. כי היתה שומרת שילה לייבם ודרכם להחזיקם בנשאת איש עד יתאן הקרוב כענין רות לגואל: וגם אהה רהם. אינה יכולה להעלים: ויאמר יהודה וכו' לא היה בדור גדול ממנו לדלו' והרי שם יחזק ויעקב קיימים אלא כולם ישבו דבין עליה ולמה פתח יהודה לפי שדניו נפשות מתחילין מן הדד: הוציאוהו ותשרף. פרש"י בחו של שם היתה שהוא כהן לפיכך דונה בשריפה לא מפני שהדין כך שהרי לא היתה ארוסה ולא נשואה אלא שהיתה זקוקה ליבם ואפילו משנתנה תורה לא היה בה רק לאו אלא עשו נדר בעריות ורוב מיתות בני נח בסיף ולפי שהיתה בה מעלה יתירה שהיתה בת כהן דונה לשריפה ואע"פ שהכונה ניסלה משם ונתנה לאברהם לפי שהקדים ברכת אברהם לברכת הקב"ה מ"מ מזרעו ניסלה ולא ממנו וי"א אפי' לא היתה בחו של שם דינה היה בשריפה דאינהו סבור הבא על תמר כנעני הוא וכנעני הבא על בת ישראל דמשכה אבתריה בזית דינו של שם נזרו דכתיב ויאמר יהודה הוציאוהו ותשרף ואף על פי שלא היה שם קיים מ"מ בית דינו איקרי שמוס שישבו דבין על גזירתו וא"ת יהודה נמי מתייב שריפה שהרי כלתו היתה והוא על כלתו בשריפה אלא י"ל מנהג היה בדורם כל הגדול מייבם ואם הבן קטן האב מייבם והוא לשם יבום נחכוונה להבעל: (כה) והיא שלחה. כתיב ביו"ד: (כו) נדקה ממני. מהו ממני אלא ה"ק אשר עשתה להזקק לי להקים למח זרע ממני ולא משלה כי יראה פן ישחית זרעו כאחיו וימות: כי על כן. שהרי בשביל כן שיראתי פן ישחית זרעו וימות כאחיו לא נחתיה לשלה בני

ב (א) חטאו משקה מלך מזכירי. זה ערב מים
 ציין וזה ערב אבני נחר שחוקות בקמח
 פרש"י זה נמלא זבוב צפילי פוטרין שלו טעות סופרים
 הוא לכחז פוטרין שהרי נכתב בערוך שבו נקרא
 בלשון יון פוטרין ופילי אלא פטיסא דפוטרין הוא
 והכי איתא בב"ר שר המשקים זבוב נמלא בחור ציילי
 פוטרין שלו: (ג) ויתן אותם במשמר בית שר
 העבחים. שכן דרכן של הורגי המחויבים מיתה
 להיותם ממונים על בית הסוהר: (ו) והם וועפים
 כסבורין היו שהחלומות טובים הם אמרו זה לזה חין
 לנו שום דבר מעבד ללאת חוץ מכאן אלא להזכירנו
 למלך ולכך היו וועפים: (ה) איש בפחרון חלמו.
 כפחרון הנראה שהוא עיקר ולא כפחרון של הנלים:
 (ה) ופותר חין אותו. לפי שאנו במשמר ואין אנו
 יכולין לילך ולחזר אחר החרטומים והחכמים לשאל:
 הלא לאלהים פחרונים. ושמו גור עלי הקב"ה לפחור
 חלומותיו כס: (ג) בעוד שלשת ימים. מה שלא נתן
 יוסף זמן בפחרון שר המשקים רק שלשה ימים לפי
 שראה כל החלום דבר נחוץ כמו שנאמר והיא כפורמת
 עלתה נהם הבשילו אשכלותיהם ואנ"ב גררר דהאי פחר
 כמו כן לשר האופים: והשיב. הוי"ו בפת"ח וה"א
 בחסך פתח: (יד) כי אם זכרתי. פי' דילמא שמו
 אם זכרתי חטשה עמדי חסד שפי' הזכירה חזקוני
 מן הבית הזה: (טו) כי גובב גובנתי מארץ העברים
 לפי שהודיע יוסף שהוא עברי לפיכך זכה ליקבר בארצו
 אבל משה רבינו שנאמר עליו איש מצרי הוילנו משמע
 שלא גילה להם ארץ מולדתו לא זכה ליקבר בארצו:
 (טז) כי עוב פחר. האמין לדבריו שהרי מי שרואה
 לכחש נותן זמן ארוך לדבריו וזה לא אמר רק בעוד
 שלשת ימים: (כא) וישב את שר המשקים. לפי שמו
 בא ע"י אונס שלא יכול להיות נזהר מהזבוב שנמלא
 בכלי משקיו: (כב) ואח שר האופים הלה. לפי
 שנמלא צרור בגלוסקאותיו ופסע בדבר שהיה לו
 לשמור בנקיות: ולא זכר שר המשקים את יוסף. לא
 הזכירו בפה אל פרעה מיד בנאלו כמו שבקש ממנו
 יוסף כי אם זכרתי אהך ולכך וישכחו בלב:
 חסלת פרשת וישב

סדר מקץ

מא (א) ויהי מקץ. פרש"י כתרנומו מסוף וכו'
 לומר אם הפרשה אחר לשון העברי
 יש פתחון פה לבעל דין לחלוק ולומר שהוא דוגמא
 ומקצה אחיו לקח ומשמע כשעברו מקצת שתי השנים
 משיא שר המשקים עכשיו בא התרגום ללמדנו
 כשעברו כל השתי שנים ופרעה חלם ועוד מצינו מקץ
 שהוא לשון חמלה מקץ שבט שנים תשלחו איש את
 אחיו דירמיה: שנתים ימים. משיא שר המשקים
 מבית הסוהר פי' שתי שנים אם כתב שנתים בלא
 ימים הייתי אומר חסרות מקץ שנה ויום אחד כמו
 בן שנתו שבחוד השנה קורבו בן שנתו הילכך כתב לך
 ימים ללמדנו לומר שתי שנים מימים שלמים מיום
 ליום

ד"א נדקה ממני מאתי חזקה היא בדין שלא דין
 אחת לחובה שאם הייתי מחייבה הייתי מחייב את
 עצמי: ולא יסף עוד לדעתה. ולא פסק עוד מלכא
 אליה כי מחללה בא עליה לשם קידושי יבוס לדעתה
 בדאמרינו לעיל וי"א שבאותו הדור לא היו מקדשין
 אלא בביאה וקידושי ביאה חין קידושין אלא לנבעלת
 כדרכה וער ואונן שלא כדרכה שמשו נמנאת שלא היה
 כלתו. ד"א לא יסף לא הוסיף כסבור קטלית היא.
 ד"א בוס על שהיתה כלתו ואם אחת מפרסו לא פסק
 לא היה לו לכתוב לדעתה אלא מדעתה: (בז) והנה
 האומים בבטנה. קודם שילדה הרגישה המילדת וידעה
 שתאומים בבטנה ולכך וחקשר שני על אותו שניא
 ראשונה לומר זה יא ראשונה: (כט) והנה יא
 אחיו. לפי שעתידין המלכים ללאת ממנו: פרך.
 על (ס) אחיו ללאת בראשונה: (ל) ויקרא שמו זרח.
 בשביל השני שהוא אדום וזרח לשון אדמומית כדכתיב
 במלכים ויהי בפקר והשמש זרחה על המים ויראו
 מואב מנגב המים אדומים כדם:

לפ (א) ויוסף הורד מצרימה. עד שלא נולד
 שעבוד ראשון נולד גואל אחרון החלה
 נולד כרץ שעתיד מלך המשיח ללאת ממנו ואחר כך
 ויוסף הורד מצרימה שהוא שעבוד ראשון של ישראל:
 (ב) ויהי ה' את יוסף. הולך סיוע וסעד כדי שלא
 יעמט לבין הגוים: (ו) כי אם הלחם אשר הוא
 אוכל. כדכתיב בפרשת חסדל המלך והערים
 לאכול את העבדים לחם כי חסדל היה למצרים לפי
 שהם גמי הרוח כדכתיב גמי מצרים לכן קראתי לזאת
 רחב הם שבת ולכך לא מינהו על הלחם. ד"א לא
 היה עוד פוטרין וידע על יוסף שום דבר נגדו רק
 מהלחם שהיה יוסף אוכל עמו וכתיב לא יוכלון
 המצריים וגו': (ט) וחתמתי לאלהים. אפילו יסחר
 הדבר מן הצריות אי אפשר שיסחר מלפני הקב"ה:
 (יא) ויהי כהיום. ויהי יום כאשר ימים לשבחו של
 נדיק ולגנותה של הארורה נכתב מקרא זה שאין דרך
 לשמש ביום לפיכך דבר גלוי הוא שלא נחביון אלא
 לעשות מלאכתו ממש והיא אע"פ כן ותתפשהו בנגדו
 רבי ישמעאל אומר יום מצל ביום היה והלכו כולם
 לראות שכן היה המנהג כשילום מתגדל המלך והערים
 הולכים לראות ולשמח בנהר והיא והוא לא הלכו:
 (יב) ויעזוב בנגדו אצלי. שהסיר מעליו כדי לאכסני
 ולא הספיק לקחתו עד שזעקתי והניחו וזרח:
 (כ) ויחנה אל בית הסוהר. לא היה בן מות כי
 לא היו עדים בדבר רק להניחו במשמר: אסורי
 המלך. כתיב אסירי קרי ונמלא בנגדה שהביאו יוסף
 לפני המלך בא נביראל כדמות איש ויאמר אם על
 המלך טוב יאזה לבדוק בנגדיהם אם בגדי האשה
 נקדעים בידוע שהחוק בה יוסף לאנסה ואם בגדי יוסף
 נקדעים החוק. הוא לאנסו ויבשק הדבר וימלא שהיו
 בגדי יוסף קרועים ובשביל כך לא דעוה להריגה ומ"מ
 לא נפטר מיד כדי שלא לבייש אשת פוטרין לאחר אכן
 נודע הדבר כי היא אנסה את יוסף וכהני מצרים דנו
 דין זה ולכך לא קנה יוסף אדמהם בשני הרעבון:

ליום * וכן חדש ימים חדש שלם מימים * ד"ה מקן
 שנים אחר הזמן שגזר עליו להיות בנית האסורים
 כמו ששנו רבותינו במסכת סוטה שרצה לשכב עם
 אשת פוסיפר ונראה לו דמות דיוקנו של אביו וכבש
 את יצרו ונעץ ליפניו בקרקע ויצא מהם זרע וראוי היה
 יוסף ללכת ממנו שנים עשר שבטים כדרך שיצא
 מיעקב אלא שיצא הוצר מבין עשרה נפוצי ידיו ולא
 הוליד רק השנים ונגדס נזר עליו להיות חשוב עשר
 שנים ולקץ שתי שנים אחר גזירה זו ופרעה חולם
 וגו' דהא קים לן בן שבע עשרה היה כשנמכר
 וסיה עמד בבית המלך כדכתיב בבית ובשדה בית
 אלו ימות הגשמים ובשדה אלו ימות החמה ובעמדו
 לפני פרעה על ידי הפתרון בן שלשים שנה היה אם כן
 צריך לומר שהיה חשוב שנים עשרה שנה : (ב) מן היחוד
 עולות * שירדו גם לשהות : (ג) שבע פרות * רמו
 לרעב ולשובע על שם ששם חורשות שדה התבואות :
 ותעמדה אצל הפרות * נחשבו אצלה שלא אכלו אוהם
 מיד פתרון שלא יכלה הרעב מיד את תבואת הארץ
 דכתיב ובכל ארץ מצרים היה לחם : (ד) ויקץ פרעה *
 לתת לו ריוח להתבונן בנתיים לא לערב שתיים כאחת :
 (ה) עולות בקנה אחד * אות הוא לשובע ומפורש יותר
 מן הראשון ובדין הוא לזהו מכהשים את היניקה זה
 לזה ואפי' הכי היו מלאות ועובות : (ו) ושדופות קדיש
 רוח מורחית קרוי קדיש שהשמש קודם לזרוח בו בדרך
 וכן קדמה מורחה ומערב בשביל ששוקעת בה החמה
 בערב : (ז) ותבלענה השבילים * י"מ גדלו למעלה וכיוצא
 הראשונים עד שלא נראו לשון כבלה את הקדש ואין לפרשו
 לשון בליעה ממש שהרי אין מראי' לאדם דבר שאי אפשר
 יכול להיות כגון פילא ליעול בקופא דמחשא : והנה
 חלום לפי שכל זמן שאדם ישן כמדומה לו על החלום שהוא
 מעשה ודבר אמת וכשמקין מתבונן שהוא חלום כדכתיב
 והיה כאשר יחלום האדם והנה שותה וסקין ונפשו
 שוקקה ואף בתלות הפרות היה לו לומר כן אלא המתין
 עד שגמר דבריו וי"מ גבי פרות לא כתיב והנה חלום
 לפי שפעמים שייך שבהמות אוכלות זו את זו אבל
 בשבילים לא שייך לומר כן לפיכך נחזק בהן והנה חלום
 ודאי מראה זו אינו חלום * דבר אחר והנה חלום
 עכשיו נגמר החלום שלא חלם יותר על הענין :
 (ח) ותפעס רוחו * ואע"ג דכתיב גבי נבוכדנצר ויאמר
 לחרסומים חלום חלמתי ותפעס רוחי היינו לפי
 שמשאלו החרסומים לפיני לא היתה שם כי אם פעימה
 אחת שאלו היה מספר להם חלמי' ידוע בודאי כי הפתרון
 יהיה להם ידוע מה שלא שכן פרעה רק הפתרון היינו
 שעי' שלא דרש רק אחר פותרים הזכיר שם שר המשקים
 את יוסף : ותפעס * יש הפרש בין ותפעס לו ותפעס שהרי
 ותפעס אינו יכול להיות נשמע כעושה ואינו עושה אבל
 ותפעס יכול להיות נשמע מפורש שטושה עממו כאילו
 רוחו נפעמת ואינה נפעמת וכן כל התפעל כמו והתברך
 בלבבו וכן שכן על מתחל והתחל ורבים כמותם לפי'
 יש לפרש ותפעס רוחו דנבוכדנצר אחר אם אני אגלה
 החלום יודע אני שאמלא הרבה פותרים ואף על פי כן
 לא יתברר לי האמת אם הוא פתרונו אם לאו אלא אני

עמנו שלא יכירו בן כמו שזה להם חזיהם למע
תחראו: (ו) ויוסף הוא השליש על הארץ ואעפ"כ הוא
המשביר לכל עם הארץ שהוא בעצמו מקבל את הכסף
מכל הבאים כדי שאם יבואו אחיו יבואו לפניו ואם
אחרים יקבלו את הכסף לא ידע כשיבואו אחיו:
(ז) ויחנכו • אמר אם אנלה עמי להם יאמרו אף אזה
מושבע ועומד שלא תגלה אותנו או שמה יברחו מיראתי
ויסער אבא מוטב שיבואו מחוץ דוחק הרעב ואדחק
אותם להביא בנימן ואעצבנו וע"י כן יודע הדבר:
(ח) ויכר יוסף את אחיו לפי שהיו קוראין זה את זה בשם
היה מכיר לשונם ושמן: והם לא הכירוהו • שהיה
בחתומת זקן ושמו נשתנה לפיכך פעמם ומדבר לשון
מזרית זה שאמר כי המליץ בינותם: (יב) כי ערות
הארץ באהם לראות • פרש"י שהרי נכנסתם בעשר
שערי העיר וא"ל מה גזע אלה בתחומא מפרש שלש
נזירות גזר יוסף אחת שלא יהא עבד נכנס למזרים לוקח
בר ואחת שלא יקראדם אחד אחר שני חמרים ואחד שלא
יהא אדם נכנס עד שיחבצו שמו ושם אביו ושם זקנו
מה עשה יוסף כזה שיביאו לו שמות בני אדם שהיו
כתובים בכל יום ויום כיון שירדו אחי יוסף נכנסו
עשרה בעשרה שערים כמו שזה להם חזיהם למע
תחראו היה צל השער אומר להם מה שמך והוא
משיב ראובן בן יעקב בן יצחק וכן כולם הביאו
השוערים את הכתבים אל יוסף כיון שקרא אותם ידע
שהיו אחיו: (כ) ויעשו כן • אמרו לעשות כן:
(כב) ויען ראובן • מתחלתו היה בדעתו של יוסף
לקחת ראובן שהיה גדול שבאחים כי הדין נותן
כשרבים חוטאים הגדול נעש וקששמע מתוך דבריהם
שראובן אמר אל תחטאו בילד לא רצה לזערו ולקח
שמעון שהיה גדול אחרי: (כח) מה זאת עשה אלהים
לנו • אם נאשר אחינו דין הוא בשביל יוסף אחינו:
(כא) אשר ראינו זרת נפשו • מדותיו של הקב"ה
אדם נכשל כיצא בשון אבל אין מדותיו של הקב"ה
לזמן כסף לשום אדם באמתחתו א"ל מנינו חומא נשכר:
(לד) ואת הארץ תסחרו • יוסף לא אמר להם כן אלא
כל זה היו אומרים מעלמם כדי שישלח אותם את
בנימן: (לה) את צרורות כספיהם • לא מנינו במקום
אחר כסף וזהב בשון רבים: (לח) וקראוהו אסון •
הוא"ל בשורק [גדול] והקוף בשו"א:
בג (ו) הידוע נדע • שיקורנ"ט קוידשמת בלע"ז:
(יג) מעט זרי • שאינו מצוי במזרים כענין
שנאמר וגמליהם נושאים נכחות וזרי ולום להוריד
מזרימה: בפנים • הבי"ח בחסך קמן: (טו) ויעמדו
לפני יוסף • לא דברו אליו מאומה אבל נהראו
מרחוק ויוסף לא דבר אליהם מחמת רחמנות שהיה לו
על בנימן והם היו סבורים כי מחמת כעס מן הכסף
הנמצא היה עושה כך ולכך נתפחדו כמו שכתוב
להתחולל עלינו ולהתנפל עלינו: (יז) להתחולל עלינו •
לשון בגלל הדבר הזה בגלל כעס הכסף המושב
באנחותינו: ואלה חמורינו • אם לא היו מביאים רק אותנו
לכד היינו אומרים רק לדבר אצלו אנחנו מובאים אבל
מאחר שגם חמורינו מובאים אצלו לביא אין זה אלא
להביא

(מה) וימן לו את אשת בת פוטיפרע • הוא פוטיפר
כמו שפרש"י ולקחה יוסף לו לאשה שאם יקח אחרת
אפי' גדולה ממנה היה מתוירא שמה יאמר פוטיפר
עבדי הם שהרי קניתי את חזיהם לי לעבד אבל כשנשא
את בתו לא היה מבייש ולא בני בתו • ד"ל לקחה כדי
לפרס' שלא שכן את אמה וי"ל על ידי שגדלה בביתו
נקראה בתו כמו שמנינו במשה רבינו דכ"ז אלה בני
בניהם בת פרעה לפי שגדלתו נקרא על שמה כדליתא
במדרש בת דינה משכס היתה ובקשו להרבה בני יעקב
אבינו בא יעקב אבינו ותלה לה קמיע בנזורה וגירשה
מביתו והחזירה עמלה בין הקנאים ובין הצדקנים ועל
שם הסנה נקראה אסנת ואל נברואל והביאה למזרים
לפני אשה פוטיפר וגדלתה וכשבא יוסף למזרים ילאו
כל הנשים לראותו מחמת יופיו כדכתיב בנות געה
עלי שור וכל אחת זורקת לו חפץ או תכשיט וזו לא
היה לה מה לזרוק וזרקה לו הקמיע שבנזורה ונסתכל
בו יוסף שהיתה בת בתו של יעקב ונשאה לו לאשה:
פוטיפרע • פרש"י הוא פוטיפר על שם שנסתרם פרע
לשון פריעה יש סרוס חמה שאינו יכול לזקק לזכר
רק לנקבה ופוטיפר סרים חמה היה דאי לא תימא
הכי מביחא חיתי ליה בת • ועוד הרי כתיב כדברים
האלה עשה לי עבד: (מה) אבל שדה העיר • בכל
עיר ועיר נתן בחוכה התבואה שגדלה בכל גבוליה
וסביבותיה להיות פרה למשמרת ולאוצר: (ג) בערם
הנא שנת הרעב • פרש"י שאסור לשמש מתנו בשנת
רעבון וא"ל הרי לוי שמש מתנו בשנת רעבון שאמרו
רבותינו זו יוכבד שגולדה בין החומות אלא י"ל דיוסף
היה לו לפרוש מתשמיש המטה לפי שאביו ואחיו שרויין
בזעזע אבל לוי שהיה יודע שאין מחסור לאביו לא היה
לו לפרוש ואם בשביל יוסף לא אסרו הדבר בשביל
היחיד: (גג) ותכליתה • על שם שהבריות היו כלולות
ביופי מתוך השובע: ותכליתה • על שם שהבריות היו
חילות ותלושות מתוך הרעב • ובכל ארץ מזרים היה
לחס • שהרי נתן יוסף אוכל בערים: (גה) ויעקב
העם אל פרעה ללחם • שימכור להם תבואה וגנאי
הוא למוך לקבוצ דמים לתבואה שלו אבל בכבוד
נפטר מהם לכו אל יוסף אשר יאמר לכם תעשו הדמים
שיקנון במדה תנו: (גז) לשבור אל יוסף • לקנות מן
יוסף דוגמת אל המקלות שפי' מן המקלות:
בג (א) וירא יעקב כי יש שבר • שמע כי יש שבר
במזרים כמו שכתוב בסמוך הנה שמעתי כי
יש שבר במזרים דוגמא וכל העם רואים את הקולות:
למה תחראו • פרש"י אל תראו עומכם וכן פירש
בדעתיו היו להם חשין הרבה ולא הלכו אלא בשביל
דבר זה שלא להחראות בפני ישמעאל ועשו שהם לעורים
ורעבים ועוד פרש"י מפי אחרים שמעתי שהוא לשון
כחיסה למע תהיו כחוסים ברעב ודומה לו ומרומה גם
הוא יורא כלומר תיבת תחראו ותיבת יורא תרוייהו
באלף כתיב והיינו הדמיון אף על פי שזה לשון כיחוס
זה לשון שובע מנינו חיבות הרבה שאותיות יסוד
שלהם שוות ופי' זה למפרע מזה כגון דשן לדשן שרש
השרש מחלפות ואחללה לשבור אל יוסף ויוסף הוא
המשביר ועוד הרבה: (ה) בתוך הבאים • השמינו

לְהִיבֵא עֲלֵינוּ עֲלִילָה: (ב) לְשֹׁכֵר אוֹכֵל • הַנִּי"ת בְּחֶטֶף קָמָן: (כז) וַיְכַזְּבוּ אֶת הַמִּנְחָה • לִפִּי שְׂהוּכָה יוֹפִי מִרְאִיתָם מִסּוּרַת הַדֶּרֶךְ: (כח) וַיִּשְׁחָחוּ • חֹסֶר וַי"ו: (כט) יַחֲזֹק בְּנִי • הַיּו"ד בְּחֶטֶף קָמָן וְהַי"ת בְּשׁו"א: (ל) וַיִּרְחֹץ פָּנָיו • לִפִּי שְׂהִיָּה לֹא לִישָׁב עִמָּהּ וּלְעִמּוּד עַד אַחֵר הַאֲכִילָה וַיּוֹכְלוּ לְהַבִּין שִׂבְכָה אִם לֹא יִרְחֹץ פָּנָיו אֲבָל לְמַעַל שָׁלָה הִיָּה לְפָנֶיהָ אֲלָא לִפִּי שְׂהִיָּה לֹא הוֹרֵךְ לִרְחוֹץ פָּנָיו: (לב) כִּי תוֹעֵבָה הִיא לְמַזְרִים • בְּזוּי לֵהֶם לְאָכֹל עִם אִדָּם נִכְרִי כִּי אֲנִשִּׁי מַזְרִים בְּסִי הַרְחֹק כְּדִתִּיב לִכֹּן קִרְאִתִּי לְאֶחָת רַבָּה הִם שָׁנָה: (לג) הַבְּכוֹר כְּבִכּוֹרָתוֹ • פֶּרֶשׁ"י כִּינן שֶׁנִּגְעַה לְבִימָנן אֲמַר לֹא הָיָה לוֹ אִם וְכו' סְבוֹר הִיָּה יוֹסֵף נָשִׁי אֲבִינוֹ קִיּוּמוֹת: וַיִּתְמַהוּ • עַל כִּרְחָךְ לֹא יִתְּחַם הַתּוֹמָה הַיּוֹשִׁיבִים לְפָנָיו הַבְּכוֹר כְּבִכּוֹרָתוֹ דִּהָא לֹא כְּתִיב וַיּוֹשִׁיבֵם אֲלָא וַיִּשְׁבּוּ מִטְּעָמָם אֲלָא תִּמְהוּ עַל אֲשֶׁר רָאוּ וַיִּשְׁמְנוּ לוֹ בְּדָם וְלֵהֶם לְבָדָם וּלְמַזְרִים לְבָדָם אֲמָרוּ מַה טִּיבֹן שֶׁל זֶה מִדֵּהוּ אוֹכֵל לְבָדוֹ אִינוּ לֹא מַזְרִי וְלֹא עֲבָרִי: (לד) וַיֵּשֶׁא מִשְׁחַת מִאֲחָ פָּנָיו • מִבִּיאִין הִיוּ הַמִּנּוֹת לְפָנָיו תַּחֲלָה לְרִאשֹׁת שֶׁהֵן הַנוֹנוֹת וּמֵאַחַ פָּנָיו שֶׁל יוֹסֵף הִיוּ נוֹשָׂאִים אֵלֵיהֶם: וְחֵרֵב מִשְׁחַת בִּימָנן • לִפִּי שֶׁבֶא בְּמַלְחוֹת: וַיִּשְׁכְּרוּ עִמּוֹ • שְׁעָרָיו לֹא נִזְרָו עַל סָחַם יִינן:

שְׁלִימָא סְדָרָא דְּפִרְשַׁת מִקָּץ

פִּרְשַׁת וַיִּגַּשׁ

(יח) וַיִּגַּשׁ אֵלָיו יְהוֹדָה • כִּי אֵין בִּידוֹ יוֹכֵלָה לְהוֹרִיֵּא כָּל אִישׁ מַעֲלִיו כְּמוֹ שֶׁעָשָׂה יוֹסֵף: יְהוֹדָה • לִפִּי שְׂהוּא עָרְבוּ: בְּזִנּוּי אֲדוּנִי • רֹאשׁ אֲנִי לְדָבָר אֲלִיךְ בְּחַשְׁתִּי: וְאֵל יֵהָ אֶפֶס עֲבָדְךָ • שְׁהִי יֵשׁ לְחוֹשׁ לְחֻמְתְּךָ מִשּׁוּם כִּי כְמוֹךְ כִּפְרַעֲהָ שְׁנִיכָם שׁוּיִם בְּגִדּוּלָה וַיִּרְאֵתִי מִחֲרוֹן אֶפֶס כִּי לֹמִי אֶקְבֹּל עֲלִיךְ לִפְיֶךָ צִרְךָ אֲנִי שְׁחָשִׂים לְנֶךְ לְיוֹכֹחַ שְׁלִי: כִּי כְמוֹךְ כִּפְרַעֲהָ דּוֹנָמָא כְּמוֹנִי כְמוֹךְ כְּעַם כְּכֹהן כְּטוֹב כְּחֹשֶׁהָ כְּחַשְׁיָה כְּאֹרֶה פֶּרֶשׁ"י מַה פִּרְעָה גִּזְרָה וְאִינוּ מִקִּיִּים וְכו' כְּדִאֲרִיתָ בְּמִדְרַשׁ כְּחֹב בְּיָמוֹס' מַזְרִים שְׁאִין עֲבָד מוֹלָךְ וְאִינוּ לּוֹבֵשׁ בְּגָדִי מֶלֶךְ כְּנוֹן בְּגָדִי שֶׁשׁ וְכִרְאִשִּׁית מַלְכוּת הַמֶּלֶךְ מִשְׁבִּיעִין אוֹתוֹ לְקִיָּים חֻקֵּי הָאֶרֶץ וּפִרְעָה הַלְבִּישָׁךְ בְּגָדִי שֶׁשׁ וְכַסֵּם שְׁמֵלִיו שֶׁשְׁבֻעָתוֹ אִינוּ מִקִּיִּים וְדִלִּי אִינוּ שׁוֹמֵר בְּעַמְּחָו שְׁאִין זֶה אֲלָא דִּיבּוֹר בְּעַלְמָא אִף אַחֵהָ כִּן וְעוֹד פִּרְעָה הִכְרִיז בְּכָל אֶרֶצוֹ כָּל מִי שִׁבְאָ לְשִׁבּוֹר בָּר בִּיאָתוֹ וְהִלִּכְתּוּ לְשֹׁלֹם הִיָּינוּ מַבְעִית וְאִינוּ עוֹשֶׂה: (יט) אֲדוּנִי שְׁאֵל "ח"ק • לֹא מִזִּינוּ שְׁאֵל זֶה אֲלָא יֵשׁ לֵנוּ לּוֹמַר שְׁאֵל לֵהֶם כִּי אִיךְ יִמְלֹאֵנוּ לְבֹן לְהוֹרִיֵּא שֶׁקִּרִּים עָלֵינוּ בְּצִינוּ וְהוּא שְׁאֵמַר לְמַעַל שְׁאֵל שְׁאֵל הָאִישׁ לֵנוּ לְמַלּוּלָתָנוּ: (כ) וְחֵאמַר אֵל עֲבָדְךָ הוֹרִידֵהוּ אֵלַי • וְאִנִּי יְהוֹדָה אֲשִׁימָה עֵינִי עָלָיו כִּי אֲנִי עָרְבָתִיו • ד"ה וְאֲשִׁימָה עֵינִי עָלָיו שְׁאֵמַרְתָּ הוֹרִידֵהוּ אֵלַי לְשִׁמְרִיתִי וְאִפִּלּוֹן שֶׁשֶׁעַ גִּנְאִי וְחֹלִין הוּא לֶךְ לְהַחֲלִיף דְּבִרְיָךְ וְלַעֲכָבוּ: (ל) יֵשׁ גַּם עֲבָדְךָ • הַדְּבָרִים נִכְרִים שְׁאִין אַחֵהָ בְּאֲלָא צְעִלּוֹת שְׁהִרִי מִן הַדִּין אֵין לֶךְ לְחַפּוֹן בּוֹ מֵאַחַר שֶׁאַחֵה מַחֲזִיק בְּחֻקֵּי גִבּוֹ:

מִדָּה (ג) כִּי נִגְהָלוּ מִפְּנֵיו • יִרְאוּ וְזִדְנָו עַל אֲשֶׁר עָשָׂה לוֹ: (ד) גִּשּׁוּ נָא אֵלַי • לּוֹמַר לֵהֶם עֲנִין הַמִּכְרִיעַ בְּלַחֲשִׁיהָ שְׁאֵל יִשְׁמְעוּ אַחֲרֵיהֶם ד"ה הִסִּיכּוּ לִיגֵשׁ כִּי הִם הִרְבִּים אֲבָל הוּא לֹא יִכּוֹל לִיגֵשׁ שְׂאֵל יִגֵּשׁ לֹא יִתְרַחֵק מִמֶּה וְלֹא לְכַבּוֹדוֹ נִתְחַוֵּן אֲלָא לְכַבּוֹדֵם נִתְחַוֵּן • פֶּרֶשׁ"י הִרְאֵה לֵהֶם שְׂהוּא מִהוּל וְאֵין לְחוֹשׁ שְׂמֵא יִשְׁמַעְלֵהוּ הוּא מִשּׁוּם דְּלִיכָא הִכְרָא עוֹבָא שְׁהִי שְׁמַעְלֵהוּ אִינִם יִמּוּלִים עַד לְאַחַר שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה שָׁנָה וּמִחֻמְתָּה שְׁמִישׁ אֵין בּוֹ פְּרִיעָה אֲבָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַיְמּוּלִים כְּשֶׁהֵם קָטָנִים הַפְּרִיעָה יִכְרַת יִפֶּה וְאִף עַל פִּי שְׁהִמְרִיִּים יְמּוּלִים הִיוּ כְּמוֹ שְׁפֶרֶשׁ"י אֲשֶׁר יִאֲמַר לְכֵם חֲטָאוּ הִיָּינוּ מִחֻמְתָּה דּוּחָךְ רַעַב אֲבָל הוּא עֲשִׂיר אִם כִּן לֹא מִלֵּא אִם לֹא הִיָּה יִהְיֶה ד"ה הַשְּׁבָעִים לֹא הִיוּ יוֹדְעִים בְּמַזְרִים שֶׁהֵם יְמּוּלִים וְלִכְךָ הִיָּה לֵהֶם לְהִכְרִי בְּיוֹסֵף בְּמִלְחָמוֹ: (יב) וְעֵינִי אֲחִי בִימָנן • פִּי"ה אִם לֹא חֲרָנוּ לְהַגִּיד בְּשִׁבְלֵי הַשְּׁבָעוֹת הִרִי בִימָנן אֲחִי שְׁאֵל הִיָּה בְּשָׁבְעָה הוּא יִגִּיד לְאֲבִי • ד"ה גַּם בִּימָנן שִׁים לֹא לְדַלֵּךְ וְיִתָּר מִסָּה

לְהִיבֵא עֲלֵינוּ עֲלִילָה: (ב) לְשֹׁכֵר אוֹכֵל • הַנִּי"ת בְּחֶטֶף קָמָן: (כז) וַיְכַזְּבוּ אֶת הַמִּנְחָה • לִפִּי שְׂהוּכָה יוֹפִי מִרְאִיתָם מִסּוּרַת הַדֶּרֶךְ: (כח) וַיִּשְׁחָחוּ • חֹסֶר וַי"ו: (כט) יַחֲזֹק בְּנִי • הַיּו"ד בְּחֶטֶף קָמָן וְהַי"ת בְּשׁו"א: (ל) וַיִּרְחֹץ פָּנָיו • לִפִּי שְׂהִיָּה לֹא לִישָׁב עִמָּהּ וּלְעִמּוּד עַד אַחֵר הַאֲכִילָה וַיּוֹכְלוּ לְהַבִּין שִׂבְכָה אִם לֹא יִרְחֹץ פָּנָיו אֲבָל לְמַעַל שָׁלָה הִיָּה לְפָנֶיהָ אֲלָא לִפִּי שְׂהִיָּה לֹא הוֹרֵךְ לִרְחוֹץ פָּנָיו: (לב) כִּי תוֹעֵבָה הִיא לְמַזְרִים • בְּזוּי לֵהֶם לְאָכֹל עִם אִדָּם נִכְרִי כִּי אֲנִשִּׁי מַזְרִים בְּסִי הַרְחֹק כְּדִתִּיב לִכֹּן קִרְאִתִּי לְאֶחָת רַבָּה הִם שָׁנָה: (לג) הַבְּכוֹר כְּבִכּוֹרָתוֹ • פֶּרֶשׁ"י כִּינן שֶׁנִּגְעַה לְבִימָנן אֲמַר לֹא הָיָה לוֹ אִם וְכו' סְבוֹר הִיָּה יוֹסֵף נָשִׁי אֲבִינוֹ קִיּוּמוֹת: וַיִּתְמַהוּ • עַל כִּרְחָךְ לֹא יִתְּחַם הַתּוֹמָה הַיּוֹשִׁיבִים לְפָנָיו הַבְּכוֹר כְּבִכּוֹרָתוֹ דִּהָא לֹא כְּתִיב וַיּוֹשִׁיבֵם אֲלָא וַיִּשְׁבּוּ מִטְּעָמָם אֲלָא תִּמְהוּ עַל אֲשֶׁר רָאוּ וַיִּשְׁמְנוּ לוֹ בְּדָם וְלֵהֶם לְבָדָם וּלְמַזְרִים לְבָדָם אֲמָרוּ מַה טִּיבֹן שֶׁל זֶה מִדֵּהוּ אוֹכֵל לְבָדוֹ אִינוּ לֹא מַזְרִי וְלֹא עֲבָרִי: (לד) וַיֵּשֶׁא מִשְׁחַת מִאֲחָ פָּנָיו • מִבִּיאִין הִיוּ הַמִּנּוֹת לְפָנָיו תַּחֲלָה לְרִאשֹׁת שֶׁהֵן הַנוֹנוֹת וּמֵאַחַ פָּנָיו שֶׁל יוֹסֵף הִיוּ נוֹשָׂאִים אֵלֵיהֶם: וְחֵרֵב מִשְׁחַת בִּימָנן • לִפִּי שֶׁבֶא בְּמַלְחוֹת: וַיִּשְׁכְּרוּ עִמּוֹ • שְׁעָרָיו לֹא נִזְרָו עַל סָחַם יִינן:

מִדָּה (ב) הַשִּׁים בְּפִי אֲמַחֲחַת הַקָּמָן • מַה שֶּׁשֶּׁם יוֹסֵף עַל בִּימָנן עֲלִילָה לִפִּי שְׁאֵל הִיָּה מִכִּירוֹ שְׁהִיחֻהוּ בְּלֹא חֲתִימַת זָקֵן אֲמַר בְּלָבוֹ שְׂמֵא הִבִּיאוּ לִי אֲסוּפִי מִן הַשּׁוּק אֲמַר אֲשִׁים לוֹ עֲלִילָה אִם הוּא אֲחִיהֶכֶּלָא יִיחֻהוּ: (ג) הַבְּקָר אֹרֹךְ וְהַאֲנָשִׁים שׁוֹלְחוֹ • אִף עַל פִּי שְׂרֹב לֹקְחִי תִּבְּרָאָה יִרְכֵּה לְקוֹם מַחֲלֵי הַלֵּילָה לֹא שְׁלָחַם עַד הַבְּקָר שְׂהִיָּה יִרָא שְׂמֵא יִרְבֵּנוּ הָאִישׁ שִׁיִּשְׁלַח לְרִדּוֹף אַחֲרֵיהֶם לְחַפֵּשׁ כְּלִיָּהֶם כִּי עֲדִין אֵין בְּנֵי אִדָּם מִזִּיּוּן בְּדִרְכֵּים: (ד) לְאֲשֶׁר עַל בִּיתוֹ נִמְלָא בְּב"ר שְׂהוּא הִיָּה מִנְשָׁה וְע"י שְׁעַל יְדֵי רִדְפָתוֹ קִרְעוּ הַשְּׁבָעִים בְּגִדֵּיהֶם נִקְרַעָה גַם לוֹ נִחְלָתוֹ שֶׁהִרְדָּן מִפְּסִיק נִחְלָתוֹ: וַיִּמְלָא הַגִּבְעִי • אֲבָל בְּכַף הַנִּמְלָא לֹא הִיָּה שׁוֹם עֲלִילָה כִּי יֵשׁ לּוֹמַר אֵין דֶּרֶךְ סוֹחֲרִים לְהִבִּיאַ כְּכַף בְּמַלְחוֹת: (ה) וְהוּא נִחַשׁ יִנְחַשׁ בּוֹ • הָאֵל יֵשׁ לְכֵם לְדַעַת שְׁלֹכְךָ הֵיחֻהוּ עַל הַשּׁוֹלְחָן וְהַעֲלִים עֵינָיו מִמֶּנּוּ כְּדִי לִסְוֹחֲכֵם לְרִאשֹׁת אִם תִּגְבּוּהוּ • וַי"ה וְהוּא נִחַשׁ יִנְחַשׁ בּוֹ הָאֵל יֵשׁ לְכֵם לְדַעַת כִּי הוּא יִשְׁאֵל לְמַנְחָשִׁים בְּעִבּוּרֵי כִי אִישׁ כְּמוֹהוּ יֵשׁ לוֹ מִנְחָשִׁים וַיּוֹדְעִים לְגָלוֹת גִּבּוֹת וּפִי"ה בּוֹ בְּעִבּוּרֵי • ד"ה הוּא לְשׁוֹן אוֹת דּוֹנָמָתוֹ נִחַשְׁתִּי וַיִּבְרַכְנִי כִּרְאֵה לוֹ בְּסִימָן רַע כְּאֶשְׁכֵּךְ מִמֶּנּוּ כִּלִּי חֲשׂוֹב כְּמוֹתוֹ וְאֵין לְפִרְשׁוֹ לְשׁוֹן קֶסֶם דְּנִגְאִי הוּא גִבֵּי גָדוֹל: (ו) כְּדִבְרִיכֶם כִּן הוּא • כְּלוֹמַר בֶּן מוֹת הוּא מֵאַחַר שֶׁאַחֵם חֲרָשָׁם הַמִּשְׁפָּט אֲבָל אִינִי רֹאשׁ לְהַחֲמִיר עֲלֵיכֶם יוֹתֵר מִקּוֹן הַמִּשְׁפָּט אֲשֶׁר יִמְלָא אֲחִי הַגִּבְעִי יִהְיֶה לִי עֲבָד שֶׁכֵּן הִיָּה דִינִם קוֹדֵם מִתָּן חוֹרָה כְּדִתִּיב לְעִיל וּלְקוֹת אוֹתוֹ לְעַבְדִּים וְחַת חֲמוּרָו אֲבָל מִשְׁתַּחֲוֶה חוֹרָה יִשְׁלֵם כָּכָל וְאִם אֵין לוֹ וְנִמְכַר בְּגִיבָתוֹ: (ז) מַה נִּאֲמַר לְאֲדוּנִי • אִף בְּכַף רָאשׁוֹן: מַה נִּדְבָר • בְּכַף שִׁנִּי: מַה נִּלְטָק • בְּגִבְעִי: גַּם אֲנַחְנוּ גַם אֲשֶׁר נִמְלָא הַגִּבְעִי בִּידְיוֹכִי מַה בָּא זֶה לְלַמְדֵנוּ הִרִי אֲפִי אוֹתָם שְׁאֵל שֶׁשְׁטוֹ נַעֲשֶׂה עֲבָדִים כָּל שֶׁכֵּן בִּימָנן עֲמָנוּ שְׁמֵאֵל הַגִּבְעִי

מכס שמה אם מת שהרי לא היה במכירתו יכול להאמין דברי כי פי המדבר אליהם ועד עכשיו היה המליץ בינוחיו: (ט) רדה אלי. לא אמר רד כבר עברה שנה ממיון רד"ו: (יג) את כל כבודי. שיש לי במצרים ולא ידאג לבא כי בידי ספק ויכולה להשיב לו: (יד) על זאריימני נדדי הנאמר שבשביל שהוא כפול נכתב בלשון רבים: (כב) לכלם נתן. לאיש חליפות שמלות. הלמ"ד בפסח [אולי ז"ל בקמץ] וקאי על לאיש חליפות ודומה לו חלוקים ומכנסיים שדרך בני אדם להחליף ודומה לו הוא שמלתו לעורו וזה החלוק הפסל לעורו ו"א מלבושי בגדים לפי שגרים להם שקרעו בגדיהם שלא כדין כשזוהי לתת הגביע בלחמחת בנימן ונחביישו על שהיו קרועי בגדים: ולבנימן. על ידי שלא היה במכירתו נתן שלש מאות כסף אבל לשאר אחיו שמכרוהו לא נתן כדי לקנות כל א' עשר ידות יותר ממדי עבד כמו שאמרו רבותינו בגיטין פרק השולח המוכר עבדו לעבד כוכבים קונסין אותו עד עשרה ברמיו והשלש מאות כסף הם עשר ידות מדמי עבד כדכתיב בפרשת משפטים כסף שלשים שקלים יתן לאדוניו: וחמש חליפות שמלות. אחת על שקרע בגדיו עם אחיו והשנית על שהוא בן אמו והשלישית על בזושו שהוציא עליו שם גניבה ושמים שהיה מחייבו תשלומי כפל. ד"א וחמש חליפות שמלות על דרך ותרב מאת בנימן ממאסות כולם חמש ידות: (כג) שלא כזאת. בעין המחמה שנתן לאחיו שלא לאביו משא עשרה חמורים של חליפות בגדים מקוב מצרים משא ורקמה חצובות אשון מצרים עשרה חמורים ועשר אחיות לעשר אחיו לאיש שחי בהמות להנהיג ואע"פ שבנימין חזר עמהם לא רצה להערימו: (כד) וישלח את אחיו. כל לשון לוייה משקל דגש וכשהוא אף שליחות לחזור משקל רפי: אל תרגונו בדרך. אל תסחורו משוב דבר להביא כל מקינים ורכושם וכל אשר לכם מאחר שאתם אחי כי שלום לי מכל דל ולי כל הארץ לשון לב רגז. ד"א אף כי העניתי אהבם עושר כל כך בימי רעב שלמים מזיון אין לכם לירגו: ויפג לבו. לשון אל תרגונו פוגת לך לשון הגנה פי' וינת לבו כי לא נבטל עוד ולא נתעורר במה שאמרו לו כי לא האמין להם עד שראה העגלות: ד"א לשון טיול ושחמה וחברו ביומא אישי כהן גדול עמוד וספג אחת על הרצפה שהיה הדבר עליו כשחוק ותרבותו מוכיח והוא מליא פייגין על ליביה: (כו) את כל דברי יוסף. פרש"י זהו שגמאר וירא את העגלות אשר שלח יוסף ולא נאמר אשר שלח פרעה כלומר לסיכך לא נאמר כאן אשר שלח פרעה עד שעת בניסאן למצרים כדכתיב אשר שלח פרעה אשר שלח יוסף אמר יעקב לא היה מוציא בני עלי יצאות על חנם לערוח ולהביא כמה עגלות אם לא היה בני כאן פרש"י סימן מסר להם במה היה עוסק וספרם ממנו בעגלה ערופה וא"ת מה סימן הוא זה אלא אביו ליוהו כדמחרגמין וישלחו מעמק חברון ואלוהם אמר לו יוסף לאביו חזיר כך אמר לו בני גדולה לוייה שפירש פרעה עגלה ערופה שנספס בחורה דכתיב ידלו לא שפיה את הדם וכי תעלה על דעתך שזהו הדרין הרגין אלא לא

פטרנוהו בלא חזון ובלא לוייה וסימן בחון הוא שלא היה יודע בו אלא אביו והוא וי"מ שבראחון עגלות ששלח היו בסון עגלות למשור אוחס ובכך היה סי' שהלשון נופל על הלשון כמו ששינו עגלה המושכת בקרון פסולה לעגלה ערופה והוכחה יש בדבר דכתיב אשר שלח על פי פרעה וכי צריך היה יוסף שהיה שליט ליטול רשות לשלוח עגלות לאביו אלא מהעגלות היה צריך ליטול רשות שאין פרה וחזירה יוצאה משם אלא אם כן נעלה האם שלה בשביל שלא תלד ועגלות אלו שלח יוסף שלמות על פי פרעה: וחמי רוח יעקב. חזר לבו לבקריאחו פרש"י שרתה עליו שכניה שפירשה הימנו כדאיתא בתנחומא עשרים ושמים שנה שעשה יוסף במצרים חזן מאביו נגמרה רוח הקדש מיעקב ובניו ולא היה רחוק מהם אלא מהלך ארבעה או חמשה ימים ולא היו יודעים שבמצרים היה: (כח) רב עוד יוסף בני חי. וכי הוא מושל רב עוד לי אם הוא חי אינו חושש בממשלתו:

כז (א) לאלהי אביו ינחם. שגם ינחם בנה שם מונח כדכתיב בפרשת חולדות: (ג) אלהי אביך. הקב"ה נגלה על יעקב בלשון שכבדו כדכתיב ויזבח זבחים לאלהי אביו ינחם: אל תירא מרדה מצרימה. אין אומרים אל תירא אלא למי שהוא מחזירא לפי שהיה יעקב מחזירא ואומר עכשיו שאני יורד למצרים קרבו הימים שנאמר לוקני גזירת שפוד ועיניו על זרעי בארץ לא להם אמר לו הקב"ה אל תירא מרדה מצרימה אם לאביך הזהרתי באחי לך להבטיחך אם קרבו ימי שפוד ועיניו גם קרבה הצרכה שברכתי את זקנך ואעשך לגוי גדול היינו כי לגוי גדול אשימך שם: גם עלה. לרבות עמלות שאר כל השבטים: ויוסף ישית ידו על עיניך. מנהג הוא שהחיים עושים עם המהים שסוגרים את עיניהם כמון אחר הפטירה והיה מחזירי שיוספיהם בפטירתו ויעזור לו להוציא ממצרים להוליכו אל המערה. ד"א על עיניך על עיניך מנזירת עין יעקב כלומר ישחלד לעסוק בצרכיך: (ו) בנותיו. אע"פ שאין לו אלא אחת כן דרך הכתוב לדבר כמו ובני דן חושים ובני פלוא אליאב: (ח) ואלה שמות. חזר ומאן לספר בפלואות הקב"ה שבשנים נפס ירדו למצרים ובזמן מועט נעשו יחזר משמים רבוא: (י) בן הכנענית. פסוק זה משיב כי נשי השבטים היו מצרייות אדומיות מדיניות והזכיר זאת לבדה בשביל שעשה שמעון שלא כהוגן לקחת כנענית ועל דבר זה הזכיר מיתת ער ואונן בעבור שהיו בני כנענית. ד"א מה שזכיר ע"א ער ואונן אף על פי שמתו קודם ירידה למצרים לפי שעל ידי יהודה ירדו למצרים שאם רצה למחות במכירת יוסף היו שומעין לו אמר הקב"ה אחת לא חשט בצער אביך חייך בשעה שאביך בשמחה מיתת בניך והיה מוכרת כדי לערד: (כא) בלע ובכר. חין לעמוד על מנינם לפי שיסת דברי הימים נמאן שהם י"א ומונה אחיה במקום אחיה והוא אחי הנוכח כאן וי"ל כשירדו במצרים לא היו רק עשרה בשעת ירידה ושוב נולד אחר ושינו השמות על אשם שזכיר אותו פעם אחרת וכן המנהג בכל המקרא כשצא לכרוב להזכיר

ועל הגמל והרואה בדברי הימים ויקהל דוד את כל שרי ישראל ושירי כל רכוש ומקנה וגו' ולמעלה כתיב ועל הנמלים • ד"א לפי שהללן הולכות במדבר לרשות במקום גדודי חיות ולספים צריכים הרועים להיות גבורים : (ח) כמה ימי שני חיך • מאד אחת נראה זקן ומלא ימים ויעקב השיבו אל תחמה על זה שהרי ימי שני חיי מעט אלא ע"י שרעים היו ימי שני חיי יעקב נראה זקן מרוב ימים וגמלא במדרש למה חיי יעקב פחות מאביו ל"ג שנים אלא אמר לו הקב"ה אני הנלתיך מלבן ומעטו ומשכס והחזרתי לך דינה ויוסף ואתה אמרת מעט ורעים היו ימי חיך • חיך אני נוטל מהם כפי חשבון התיבות שאמרת והם הל"ג תיבות שיש מוילתמר פרעה אל יעקב עד בימי מגוריהם : (יב) ויכלכל יוסף את אביו • לריך היה יעקב שיפרנסו יוסף בנו שהרי כתיב ולחם אין בכל הארץ : לפי הטף • ולא לפי היוקר כלומר בריוח פרנסם : (יח) בשנה השני • לפי הפשט לביאת יעקב והיא רביעית לרעב שהרי תבואה שנתארה פן השובע והכסף שבידם הספיק להם שלש שנים וגרביעית נתנו מקניהם ובתמיסות אדמחם ובששית גופם ובשביעית נתן להם זרע וזרעו ולקטו בנמינית תבואה מן השדה ופסק הרעב : לא נכחד • לא נשאר לנו דבר לכחד לך עליה : גם אדמחנו • לשון מיתה וחיות נוכל אף על דבר שאינו חי וכן הוא אומר ואתה מחיה את כולם ועוד אם אין חורשין ועובדין אותה ואינה עושה פירות הרי היא כמתה : (יט) אהנו ואדמחנו עבדים לפרעה • אהנו לעבדו ואדמחנו לתת לו מס ממנה : (כא) ואת העם העביר אותו לערים • שלא יאחזו עוד בקרקע לפי שקנה אדמחם או שמא לאחר זמן יחזיר כל איש בקרקע שלו לומר זו ירושתי מאבותי ולפיכך העבירם שלא תהא להם שום פטנה עכשיו כי כל אחד ואחד גר בשל עמיתו : (כב) רב אדמת הכהנים • השרים כמו כהן מדין : לא קנה • פן יתגרר בזמן • ד"א לפי שגדוהו לזכות כמו שפי' למעלה גבי ויתגדו אל בית הסדר : (כד) ונתחם חמישית לפרעה • כי מחמש היות יהיה האחת לרוע הארץ והשניה לאכלכם והשלישית לאשר בבתיכם לעבדיכם ולשפחותיכם והרביעית לספכם והחמישית לפרעה : (כד) ויאחזו בה • קנו שם נחלה ואחזוה : ויפרו וירבו • לקיים מה שנאמר כי לגוי גדול אשימך שם :

שלימא סדרא דפרשת ויגש

פרשת ויחי

(כח) • ויחי יעקב • פרש"י פרשה זו סתומה לפי שכוין שפטר וכו' וא"ת הרי יוסף מלך אחר פטירתו של יעקב אלא י"ל כשפטר יעקב החזירו לשעבד בהם מעט • ד"א סתומה היא על שהענין מחובר למעלה שהחזירו למנות שנותיו של יעקב ועדיין לא השלים השבון עד עכשיו : ויחי יעקב בארץ מצרים • אבל כל שאר שנותיו וחיותו לא היו חיים שכל ימיו היה שריו בצער ומשגל למצרים נחם רוחו

לחזקיר מה שהזכיר כבר : וארד • הוי"ו בקמץ : (כג) ובני דן חוששים • שנים ומה אחד מהם ולא הזכירו : (טו) אלה בני לאה • פרש"י אשה מורעת תחלה יולדת וזכר היינו טעמא כשזרע האשה בא תחלה הוא מתפורר ע"י התשמים שעדיין לא נגמר ומתבטל אבל זרע האיש הבא בגמר ביאה עומד ונקלט ממנו הולד נוצר • איש מוריע תחלה יולדת נקבה מהאי טעמא אפכה כי בצאת מורע הזכר נולד הזכר ומורע הנקבה נולדת הנקבה : (כו) כל נפש ששים ושש • שהרי בני לאה היו ל"ג ודינה וחזרון וחמול ויוכבד שנולדה בין החומות בכלל ובני זלפה ששה עשר וחבר ומלכיאל בכלל ובני רחל י"ד ובני זלפה שבעה וזריך אחת להאיא מהם יוסף ושני בניו ויוכבד שלא יאלו מארץ כנען כפרש"י • כל הנפש הבאה שיאלו מארץ כנען לבא מצרים ויואלו ירכו אחת להאיא נשי יעקב ומלבד נשי בניו אחת להאיא את החיותות שלא היו בכלל החשבון הרי לך ששים ושש : (כו) הבאה מצרימה שבעים • יוסף ושני בניו ויוכבד בכלל והכחוב הולך אחר הרוב וכן דרך הרבה מקראות זה הכלל יעקב ושם אשה לא היו בכלל רק דינה וסרח וחזרון וחמול וחבר ומלכיאל היו בכלל למאן דאמר תאומות נולדו עם השבטים כמו שפרש"י מנא לן דמתו קודם ירידתן למצרים אלא יש לומר מדלל כתיב בכל הפרשה את נבי שבטים רק בדינה מכלל דכולהו מתו רק אחת של דינה שהשלימה : (כח) ואת יאודה שלח לפניו אל יוסף • שורה הדרך לגוסן בלא ירידה למצרים שהרי שלח לו כבר ישבת בארץ גושן והיית קרוב אלי : (כט) ויבך על זואריו עוד • מלבד הבכי שבה על זואריו אחיו כדכתיב ויבך עליהם ד"א עוד קאי אויפול וה"ק נפל על זואריו ועוד עשה ענין אחר על זואריו הוא הבכי : (לב) ואחזם ובקסם וכל אשר להם הביאו • צריכים הם לשמור אצלם ואין להם פנאי להיות אנשי חיל : (לד) ואמרתם אנשי מקנה • יוסף היה דואג אם יהיו שרים בבית פרעה שירידוהו מגדולתו שהרי בשביל קנאת כחונת פסים מכרוהו : כי תועבת מצרים • פרש"י לפי שאין אלהות להן ואלהים היה מול עליה ובגללו היו עובדין אותו : תועבת מצרים • יראת מצרים דוגמא שקיץ מואב ולמלכות תועבת בני עמון :

מז (ד) לגור בארץ כנען • דירת ערמי עד יעבור דוחק הרעב אבל לא להשתקע כמו שדרשו רבותינו : כי אין מרעה • לא בננו • אלא בשביל מרעה לנאנו כל כך תאמר כדי שלא יאמר פרעה לקחת משל יוסף בלו • ועתה ישוב לא עבדיך בארץ גשן • עד שיסחוף הקב"ה שיפסקו הרעב ויחזור לארצנו : (ו) במיטב הארץ הושב את אביו • כי הוא זקן ואינו מבקש רק מנוחה ואירי טוב אבל אחיך בחורים ישובו מארץ גושן ארץ מקום מרעה ואל תשיבני מן האתגמחא לומר שהיא תפסקת שהרי דוגמתו מצינו וזולתו עם חרף נפשו למוח ונפחלי על מרומי שדה • אנשי חיל פרש"י בקיאים באומנותם וכו' דוגמא אשת חיל כלומר חכמה ואין לומר כששמעו שאין דרך נעים ללכת לחיל או לנאח : ושמתם שרי מקינם • על הסוסים ועל הסדר

רוחו וחיה בנחת: בארץ מצרים י"ז שנה. מקרא זה
 נכתב לשבחו של יוסף שפרנס את אביו ואת כל בני
 ביתו י"ז שנה כמו שפרנסו אביו שהיו בן י"ז
 שנה היה בשנמכר: (כט) ויקרא לבנו ליוסף לפי שאלמו לו
 הקב"ה בירידתו למצרים ויוסף ישיב ידו על עיניו קראו
 ע"ש ועוד כי בגללו בא יעקב שמה דין הוא שיחשב
 להעלותו: שם נא ידך תחת ירכי. זאת לפניו בישראל
 דוגמת חקיעת קף היא: ועטית עמדי חסד ואמת.
 הוא חסלוס גמול לפניו משורת הדין כמו שזכר והשכ
 אחיך עמך חסד ואמת וקורין אותו מרז"י בלע"ז
 כלומר מחויב אמת לקברני אבל איך הייב לפרוח
 לקברני בארץ כנען ולכן אני משיים אוהך אל נא
 חקברני במצרים להשתקע שם בקבורה: (ל) ושכנתי
 עם אבותי וקברתי. ובלויה ענין שהשלי ממצרים
 וקברתי בקבורתם. ד"ל ושכנתי בקבר במצרים
 ובשאתני ממצרים שבהחלה היה בקבר במצרים כדאיתא
 פרק גיר המוצא מה מושב כדרכו נוטלו ואת הפוסחו
 היכי דמי חסוסה אמר רב יהודה דאמר קרא ונשאתני
 ממצרים טול עמי וכמה שיעור חפוסה נוטל עפר
 חיחוח וחוסר בקרקע בתולה ג' אצבעות: כדכרך חסר
 י"ד: (לא) על ראש המטה. נתן שבח להקב"ה על שנתן
 בלבו של יוסף לקברו עם אבותיו וכאן נחקיים החלום
 שהשמש משהחיה לו ו"מ ההשתחוויה כלפי שכניה היה:
בז (א) ויהי אחר הדברים האלה. מיום שנבראו
 שמים וארץ לא היה אדם עומד ומה מחליו
 אלא בכל מקום שהיה או בדרך או בשוק והיה עומד
 היה נפשו יוצאה עד שבה יעקב ובקש רחמים על זאת
 אמר לפני הקב"ה רבונו של עולם אל תחק נפשי ממני
 עד שאזנה אל ביתי את בני ואת בני בני ונעמד לו
 שנאמר ויהי אחרי הדברים האלה וגו' שמעו כל מלכי
 הארץ רגזו וחלו שלא היה כמוה מיום שנברא העולם
 לסיכך חייב אדם עומדו להודות להקב"ה שהפסדו
 ממות לחיים שנאמר עשיוהויו חבל אור פרקי דרבי
 אליעזר: (ב) ויתחוק ישראל. ההחוק בחזקו להראות
 עצמו כבריא לפי שמחנת שכיב מרע את עמד יכול
 לחזור בו ועכשיו לפי שרצה לברכס נחזקין להיות מתחזק
 מחנת בריא שאינו יכול לחזור בו: (ד) ונתחיד לקהל
 עמים. לשון רבים ואחרי כן לא נולד לי אלא בנימן
 לכן נרדף אני ליתן אותה ברכה לאחד מבני והרני
 ומנהג לך: (ה) ועתה שני בני וגו' מה שהבטיח
 יעקב ליוסף להיותו זוכה לשני שבטים מה שלא עשה
 כן לשבט אחר היינו עומא כמו שזכר ברוחניו בפרק
 יש ונחזין לפי שכלכל אותו ברעב ועוד יש לומר לפי
 שהיה ספר רחם לרחל שהיתה ראשית ועקר מחשבתו
 מה שאין כן בן דן וגד. ד"ל לכבודו של רחל נחזקין
 להיותה יתירה שבט אחד על כל אחת מן הפלגים:
 (ו) ומולדתך אשר הולדת אחריהם. מה שאפרים
 ומנשה וילדי בחיך לך יהיו לקריתם בתי אבות כמו
 בני יהודה ואשר: על שם אחיהם. כמו על שדה
 הארץ יחשב פ' על שם אחיהם יקראו בנחלתם ולכן
 נאמר וירא יוסף לאפרים בני שלשים וגו' כלומר
 אע"פ שלא נולדו בארץ כנען מאחר שנולדו בחייו וכו'

מסרף בני עליה פרש"י ממה שחשדתיך בפרק טורף יוסף. חז"ק. הא חמרינן בעלמא גבי מה נצטע כל המבדק יהודה הרי זה מאנץ אלא פי' על חמר וחרנוס מוכיח יהודה את אוריתא ולא ביהיחא וכו' מדין קטלא ברי נפשך סליקה וכו' מדין הריגת חמר ופני בניה : (י) לא יסור שבע מיהודה. משימולך יהודה מחלה כמו ממלכות דוד ואילך לא יסור ממלחתו להנחן לשבע אחר כמו שהוסרה מלכות שאול להנחן לדוד : ומחוקק מבין רגליו. כן דרך כל סופר להיות יושב בין רגלי המושל : עד כי יבא שילה. כי אז נחלקה מלכות ביה דוד ונתהיה לירבעם מלכות ועשרה שבטים וזהו עד כי יבא שילה שנאמר ויבואו שילה וינלוכו עליהם את ירבעם. ד"א עד כי יבא שילה אחיה השילוני שהיה משילה שקרע בגדי רחבעם ל"ב קרעים : ולו יקרת עמים. תקבצו שם להמליך ירבעם כדכתיב ויבא רחבעם שכמה כי שם בא כל ישראל להמליך אותו ושם שילה סמוכים זה לזה כדכתיב ויאסף יהושע את כל העם שכמה וגו' וכתיב לאלתר ויניחה שם במקדש ה' והוא משכן שילה ופסע זה לתשובת המינים ויעקב פי' עקר גדולתו של יהודה שמדוד עד רחבעם אבל חסר גדולה לא ראה לפרש אך מכללו של מקרא אחא יכול לדקדק שמשלה ואילך נתמעטה : (יא) סוטה. מגזרת מסוה : (יב) זבולון לחוף ימים. הזכיר השבטים כסדר חולדותם רק זבולון הזכירו קודם יששכר לפי שנחלתם יששכר נפלה בין זבולון ובין דן. ד"א על ידי שזבולון היה עוסק בפרקמטיא בגלל יששכר מורה זבולון חחלה : על זידון. שהוא מקום סחורה כדכתיב סוחר זידון עובר ים מלאוך ולכן ברכו משה שמח זבולון בנאחץ בים לסחורה : על זידון. סמוך לזידון דוגמת וסכות על הארון : (יד) רובץ בין המשפחים. נחלתו נפלה לו בין חמומי אחיו כמו שמפורש בספר יהושע : (טו) וירא מנוחה. וישבח את המנוחה כמו אל תהא יין כי יתאדם : כי סוב. יששכר זדיק ונכון ויודע להבחין סובת המנוחה ולא כזבולון השריו בצער כשהולך בפרקמטיא באריות וכן הוא אומר שמח זבולון בנאחץ וגו' ויש שמחו לסבולי עול מלכי ישראל ובאחיה ענין. ויהי למם עובד. לתם למלכי ישראל עשור תבואה כדכתיב בספר שמואל ואת שדתיכם יעשור. ד"א ויש שכמו לסבול עול אחיו המתאכסנין עליו שכל מי שצריך לעבור מנחלתו לנחלת אחיו עובר עליו והוא סובל טורח כולם היינו ויהי למם עובד : (טז) דן ידיו עמו. לפי שהיה הולך חמיד אחר הדגלים בימי משה גם בימי יהושע כדכתיב והמאסף הולך אחר הארון והיה צריך להלחם עם כל הרודפים אחריהם שהרי גבורים היו לכך אחר דן ידיו עמו פי' יקום נקמת עמו כאחד שבטי ישראל כמו כי ידיו ה' עמו : (יז) יהי דן. יהי שבטו של דן נחש עלי דרך להרוג את האומות וגבורתו תהיה משונה בגבורת נחש שממית בדבר קל כמו שממית בשמשון בלחי החמור הכיתי אלף איש : שפיסור. מגזרת הוא יפוסך ראש : ויפול רכבו אחר. אחורי הסוס ויפול לפניו דן ירדו : (יח) לישועך קויתיה. לכן היה אומר כן דן קויתיה שישועך

כמו ואתן ועוד שחשובה היא בעיני יעקב כאילו לקחה כבר מאחר שהבטיחו הקב"ה עליה והא דנקט מיד האמורי ולא אומה אחרת משום שהיה גבור מכולם שנאמר ואנכי השמדתי את האמורי מפניכם אשר בנובה ארזים גבהו וחסון הוא כאלונים. ד"א על הקב"ה הוא אומר בחרבי ובקשתי דוגמת נושע ביה מנן עזרך ואשר חרב גאורך כאן פרש"י כשהרגו שמעון ולוי את אנשי העיר נחכנסו כל סביבותיהם להזדווג להם וכו' אבל לא הזדווגו כדכתיב ולא רדפו אחרי בני יעקב :

במ (א) אשר יקרא אחכס. העתידות לבוא עליכם אלל אינן ברכות שהרי לא מצינו שברך את ראובן שמעון ולוי ומה שכתוב וזאת אשר דבר להם אביהם ה"ק וזאת אשר אמרנו הוא אשר דבר להם ואח"כ בירך אותם ולא פי' במה ברכם : באתריה הימים. ימים לא נאמר אלא הימים הם מבוארים כבר שקבע הקב"ה לאברהם זקני זמן עבדות ד' מאות שנה בביתו בין הבתרים : (ג) וראשית אוני. ואע"פ שאין אשה מתעברת מביאה ראשונה מיהו ע"י מעיבה מתעברת. כתי וראשית אוני יתר שאת. ראוי היית לשאת חלק יתר בבתי וראשית אוני כדון בכור. אוני לשון ממון כגון מאחזי און לי וידיו חשבה אוני. שאת כמו לשאת : (ד) כי עליה. כאשר עליה משכני אביך מיד : חללת יצועי עלה. מאותו יום שחללת משכני נשתלק יצועי שמאותו יום ואילך לא שכב יעקב עם בלהה : עלה. נשתלק כמו אל תעלני בחצי ימי. ד"א חללת אותו שעלה על יצועי ודיינו אתה בעצמך שבאותה שעה ירדת מקדושך ונעשית חול ואבדה ממך הבכורה והמלכות וכן הוא אומר ובחללו יצועי אביו נתנה בכורתו ליוסף : יצועי עלה. י"מ שהיה אומר זה לשבטים כלומר אל תתמנהו אם אני מדבר אליו קשות שהרי הוא העוה מאל כי עלה על יצועי : (ה) שמעון ולוי אחים. לפי שהיו חמיד בענה אחת דבר להם בבת אחת מה שלא עשה לשאר אחים : כלי חמם מכרותיהם. הכרתם זה עם זה כלי חמם הוא כמה חמסים ויזאבים מחוך עתהם : מכרותיהם. לשון איש מאת מכרו : (ו) בקהלם. בלא וי"ו : ובכוננס. אפילו כשהם בעת רצון : עקרו שור. תרגום ירושלמי ובכוננסו וזינו יוסף דמחיל לתורא. ד"א עקרו שור לשון חומה כי החול"ם והשורק יתחלפו וכן התרגום חרעו שור ס"א והוא חומת שכם : (ז) ארור אפס. אין זה קללה אלא ברכה כלומר יהי רצון שלא יגליחו באפס כדי שלא יגלילו להיות רגומים. ד"א ארור אפס כמו ארור ובזוי אפס ועברתם העוה והקסם : אחלקם ביעקב. שכן מצינו שפלה נחלת שמעון בין נחלת בני יהודה כדכתיב ויזא הגורל לשמעון בתוך נחלת בני יהודה ולוי נפל גורלו מ"ח עיר לשבת ומגדשהו בתוך נחלת כל שבט ושבע : (ח) יהודה אתה יודוך אחיך. לשון נושע על הלשון כלומר ישבחוך ויכבדוך וכאשר יראו שידך בעורף איובך אז ישתחוו לך כמו למלך : (ט) מערף בני עליה מעניני ערך נתעלית ונתגדלת שאין סורף ויגלל כמך כמו. ואת עליה על כוליה.

שיושיעך וישגבך על אויביך. ד"ל לישועתך שתעשה
 שחושיע את ישראל כדכתיב והוא יחל להושיע את
 ישראל מיר פלשתים: (יט) גד גדוד ישראל גדודי ישראל
 יגדו אחרי כשיהיו הולכים למלחמות יהושע שנאמר
 חלוצים תעבדו לפני אחיכם: והוא יגד בשבחו מן
 המלחמה יגדו גדודו אחר עקב שוגלי ישראל כדרך
 הנגזרים כשהן יוצאין למלחמה יוצאין מחלה ובחזרה
 הם אחרונים לשמור את החוזרים מן המלחמה
 פן ירדפו האויבים אחריהם: ד"ל והוא יגד עקב תמיד
 הוא רודף ומלוי בעקבות אויביו דוגמת ידך בעורף
 אויבך: (כ) מאשר שמיה לחמו. לפי שלא בירך גד
 הוא אומר כך יותר משל אשר תהיה שמיה לחמו של
 גד לפי שארצו מקום מרעה למקנה: והוא יתן וגו' .
 לא מפני שארצו של אשר גרועה אלא גם הוא אשר
 יתן מעדני מלך וקף על פי כן תהיה ארצו של גד טובה
 הימנה. ד"ל מזון ארצו של אשר תהיה שמיה לחמו
 של גד עם שאר שבטי ישראל מאשר היו מביאים
 שמן זית ומשנין מאכלן בשמן וכן אחר משה ברוך
 מבנים אשר בני ישראל יברכוהו ויהי רצוי להם לפי
 שטובל בשמן רגלו: והוא יתן מעדני מלך. מס של
 שמן היו גובים ממנו מלכי ישראל למשוח בו ולעדן
 בו את בשרם כמו שבינו ולמה סבין אוחו לפי שמשיר
 את השער ומעדר את הבשר: (כא) נפתלי אילה שלוחה.
 קלים כאילות בהשתלחם מן המלחמה לבשר בצורות
 טובות ומשופרות של נחון המלחמה היינו הנותן
 אמרי שפר וכן הוא אומר ונפתלי על מרומי שדה
 כעין הגזאים הרצים על מרומי הרים. ו"ל נפתלי
 אילה שלוחה לשון מישור כמו איל פארן אי נמי לשון
 אילן כמו אילי הדרק. שלוחה כמו נטועה כמו שלוחה
 נטשו עברו ים: אמרי שפר. לשון ענפים כמו שנים
 שלשה נבגרים בראש אציר פי' מישור ארצו יהא נטוע
 מענפים הנותנים פירות יפות ומשופרות: (כב) בן
 פורת. לשון ענפים כמו מסעף פארה במערה יוסף
 הוא בן שהענף שלו גדל: עלי עין. כך מנהג דברי
 שירם לכפול הלשון כמו נשאו נהרות ה' נשאו נהרות
 קולם אנכי לה' אנכי השירה ועוד הדרג: צנות הם
 הענפים היוצאים מנוף האילן ואמר שם גדולים
 וגבוהים עד למעלה מן הסומה היינו נעדה עלי שור.
 נעדה הוא לשון רבות לנקבות כמו נעדו לזכרים דוגמא
 וחשאתיו עננה בנו ויהי ידיו אמונה והשפחה והשעורה
 נוכחה בעננותי וירדנה והמשל על יוסף שהיה פרה
 ורבה מאפרים ומנשה שנחטפו שבטים וגם בני יוסף
 אמרו ליהושע ואני עם רב אשר עד כה ברכני ה':
 (כג) וימררוהו ורבו. לפי שכבר שטמוהו בעלי
 חיים: (כד) ותשב באיתן קשתו. הקשת הזה
 שקורין גלישאר"ל בלע"ז מושכים אותו על עץ איתן
 חזק שקורא פורק"ל והמושך בקשת אס הוא חזק
 מושך. חבל הקשת בזרועותיו וזרועיו נכפסין לפי שאמר
 וישטמוהו בעלי חיים חזק ואמר ותשב באיתן קשתו
 וכן פי' המקרא יצא ומלך עליהם כי קשת שלו היה איתן
 וחזק כדכתיב לאסור שריו בנפשו: ויפוזו זרועי נכפסו
 זרועיו במשכו חבל הקשת וזרק חציו עליהם ויפוזו
 לשון רקוד פיוז בידים וכרכיר ברגלים. ד"ל ותשב

באיתן קשתו לא עשה לצרו כמו שטשו לו רע אלא נתחזק
 ותאפק ככה כמו דורך קשת ולא שלם להם רעה תחת
 רעה אלא הסביר להם פנים: ויפוזו זרועי ידיו.
 אע"פ שהיה מלך והיו הרבדים והזב על ידו לא
 נתגאה נגדם ומאין באה לו זו המדה מידי אביר יעקב:
 משם מאיפה גדולה זו ופרנס משפחות ישראל: אכן.
 לשון אב ומשפחה והט"ן יתירה בו כמו נו"ן שבשנעון
 עורן רזון חרון רעבון ערבו: (כה) ברכות שדים
 ורחם. דמה שמים לשדים וארץ לרחם. ד"ל ברכת
 שדים שלא יהי צומקים ולא ימותו הילדים מחוסר חלב
 ורחם אף בחור הרחם לא ימות העובר כאן הקדים
 שדים לרחם לפי שדרך החלב לבא בשדי אשה לפני
 לידתה אבל הושע אמר מן להם רחם משכיל קודם
 שאמר ושדים צומקים כלומר תן להם שלא ילדו ואם
 ילדו יצמקו שדיהן ולא יוכלו להניק: (כו) מיר אחיו.
 יוסף שהיה שר באחיו לשון זכו מיריה משלג:
 (כז) בנימן זאב. שאלו שלא נמשכה מלכותו נמשל
 לזאב טורף שאינו מתעכב על טרפו אבל מלכות בית
 דוד שנמשכה מלכותו נמשלה לאריה שאינו בורח אלא
 עומד על טרפו: זאב יסרף. יסרף רוב צהמות
 כל כך שכל בקר תהא אכילתו מספקת עד לערב
 שחלק בו משלל טרפו לגוריו ומשל הוא וי"ו דולעבר
 יתירה היא וכמות רבוצ ואין להשיב מן האזנחתא
 שבעד כמו שפי' בפרשת ויגש גבי במיתב הארץ: ולערב
 יחלק שלל. שכן מנהגו של זאב כדכתיב ואני ערב
 לא גרצו לבקר: (כח) אשר כברכתו. העמידה לבא
 לו: (כט) וינו אותם. שילכו עם יוסף כולם לקברו:
 אל אבותי. עם אבותי: לאחוזת קבר. ולא יוכלו לערער
 מלקברני: (ל) מאת בני חת. אע"פ שאמר כבר מאת
 עפרון החתי חזר ואמר מבני חת לפי שלא היה עפרון
 חי באותו הזמן ובשביל שלא היה יוסף בעת המכירה
 פי' לו כל הענין מה יאמר אל היורשים אם ימאנו:
 (לא) ויאסף רגליו אל המטה. שמתחלה ישב עליה
 כמ"ס בתחלת הענין ורגליו על הארץ:
 (לב) לחטות את אביו. י"מ אוחו שמן נעשה מדבר
 שלא הביא שלים והוא לשון התחלה חננה
 פניה וכן שנו רבותינו אפיקיון שמן זית שלא הביא
 שלים: (ג) ויבכו אותו מארים. כמה חיבות חסירות
 בי"ה אף זו חסירה והוא כאילו כתוב ויבכו אותו
 במארים: שבעים יום. ארבעים יום של חניטה ושלשים
 של אבילות כמו שמינו במשה ואהרן שבכו אותם שלשים
 יום. ד"ל שבעים יולאי ירכו יורדי מארים בכוהו אים
 יומו: (ד) דברו נא באוני פרעה. בשביל שהוא היה
 העביא והמוציא כדכתיב בלעדיך לא ירים אים את ידו
 וגו' חשב שיקשה בעיני פרעה לך יעוזב הוא את הארץ
 גם פרעה היה ירא שמה יאמר יוסף בארץ כנען ובידו
 כל חוקף ולב עם ארץ מארים: (ה) ויעל עמוי העלה
 עמו לשון מפעיל כמו ויעל עולות: (ו) ויעש לאביו אבל
 שבעת ימים. י"מ ששם באו לכבדו אלוני עשו ונשיאי
 ישמעאל ובני קטורה ושם עשו אבל חדש כי כן דרך
 כשבא אחר מקרובי המת הם בוכים כבתחלה:
 (יא) וירא יוסף הארץ הכנעני. הוא סיחון ועוג שנס

הם כנענים נקראו כמו שפירש"י בפי ששלה ושופטים
 ובכמה מקומות: אשר בעבר הירדן. היא ארץ כנען
 כלומר יושבי ארץ סיחון ועוג ראו את האבל בגורן האסד
 בארץ כנען שהיו קורין לו בעבר הירדן שכשם שאותם
 היושבים בארץ כנען שהריש יחשע קורין לעבר סיחון
 ועוג עבר הירדן כך אותם היושבים בארץ סיחון ועוג
 קורין לארץ כנען עבר הירדן כדכתיב בפרשת
 מסות כי לא נחל אותם מעבר הירדן והלאה כי
 בזה נחלתנו אלינו מעבר הירדן מזרחה: כאשר
 לזכור לעבוק בקבורתו: (יג) וישאלו אותו בניו:
 פרש"י ולא בני בניו מפני שהם מבנות כנען:
 חז"ק. הא אמרינן בספחים מה בת איש כנעני דבני
 יהודה אלימא כנעני ממם אפשר בזה אנדרס וזהיר
 את אליעזר לא תקח אשה לבני מבנות הכנעני וזה יחק
 וזהיר את יעקב וזה יהודה ולקח אלא מאי כנעני תגרי
 וא"ת אליבא דמ"ד בני ויקומו כל בניו וכל בנותיו
 לנחמו אחיות תאומיות נולדו עם כל שבט ושבע ושאלו
 אמאי לא נשאוהו בני בניו וי"ל התאומות מהו בלי בנים
 והשנים נשאו להם כנעניות וילדו להם בנים וא"ת
 אמאי לא נשאוהו בני שמעון שהרי מדינה קאחי
 כדכתיב יבין ואחר ושאלו בן הכנענית ואמרי' זו דינה
 שנבעלה לכנעני אלא י"ל שלא היה רוצה להטיל קנאה
 ביניהם שישאוהו בני שמעון ולא בני שאר השבטים אבל
 לא נזכר הארון:
 שלימא סדרא דפרשת ויחי

נשלם ספר בראשית בעזרת השם

הוספה לדברי הרב הגאון חיד"א וצ"ל

ולא למותר הוא צעיינו להוסיף עוד דבר המסין אור על זמן ומקום חיי המחבר. הנה מהמלות הלועזיות אשר הביא נראה
 ברור כי הם צרפתי. כי רוב המלות הלועזיות מובנות בקל גם בזמנינו לכל יודעי שפת צרפת. ורק זעיר שם זעיר שם
 ימצאו מלות אשר כבר נשתחו ויכבד לנו להשוותם עם המלות המסתלקות בימינו בארץ צרפת. ועתה אחרי כי העיד העיד בנו גם
 הרב הגאון חיד"א וצ"ל כי הרב החזקוני היה מחפץ מספרים שונים ויש מהם אשר כבר נזכרם. והנה זה כעשרים שנה
 נדפס בלפסיא ספר בכור שור לרבינו יוסף בכור שור וצ"ל אשר היו לפניו ומהם בעקד הספרים ולא ראה אור זה שנות
 מאות. ונמצאו שם חדשים רבים ככתבם וכלשונם כאשר נמצאו בחזקוני. קרוב הדבר להוכיח כי החזקוני חי בצרפת
 במאה האחרונה לאלף החמישי וראה את דברי הבכור שור אשר היה קרוב לפניו. והנה בספר שמות פ' וארא קאפי' ח'
 פסוק ט"ו מביא וי"מ נתן בהם כו' והם דברי הרשב"ץ במאמר אפיקומן הלא נראה כי היה גם אחר הרשב"ץ. אפס
 בהבנת מיימוני הלכות חו"מ בנוסח הגדס מביא כל זה בשם הר"ח. ולפ"ז אין דחיה מזה להשערתנו. ולאחות ולחופת
 הצגנו סה מלות שונות אשר נראה לעין כי הן שפת צרפת הנה. בראשית א' נתתי דונאן donnez. כ"ב רבה
 קשת אנפוט ארקיייר Enfant arcueur. ל' לזכור חוס רש rouge. ל"ב ר' ומ"ז כ"ע מירי merci
 ועוד מלות רבות אשר רכס נכרו על פניהם כי מפי דבר שפת צרפת יצאו אף כי יש מהם אשר כבר בלו מזמן אבל
 מדויקת נמצאות הוהם שפת צרפת עליהם.

דעת

אתר לימודי יהדות ורוח

www.daat.ac.il